

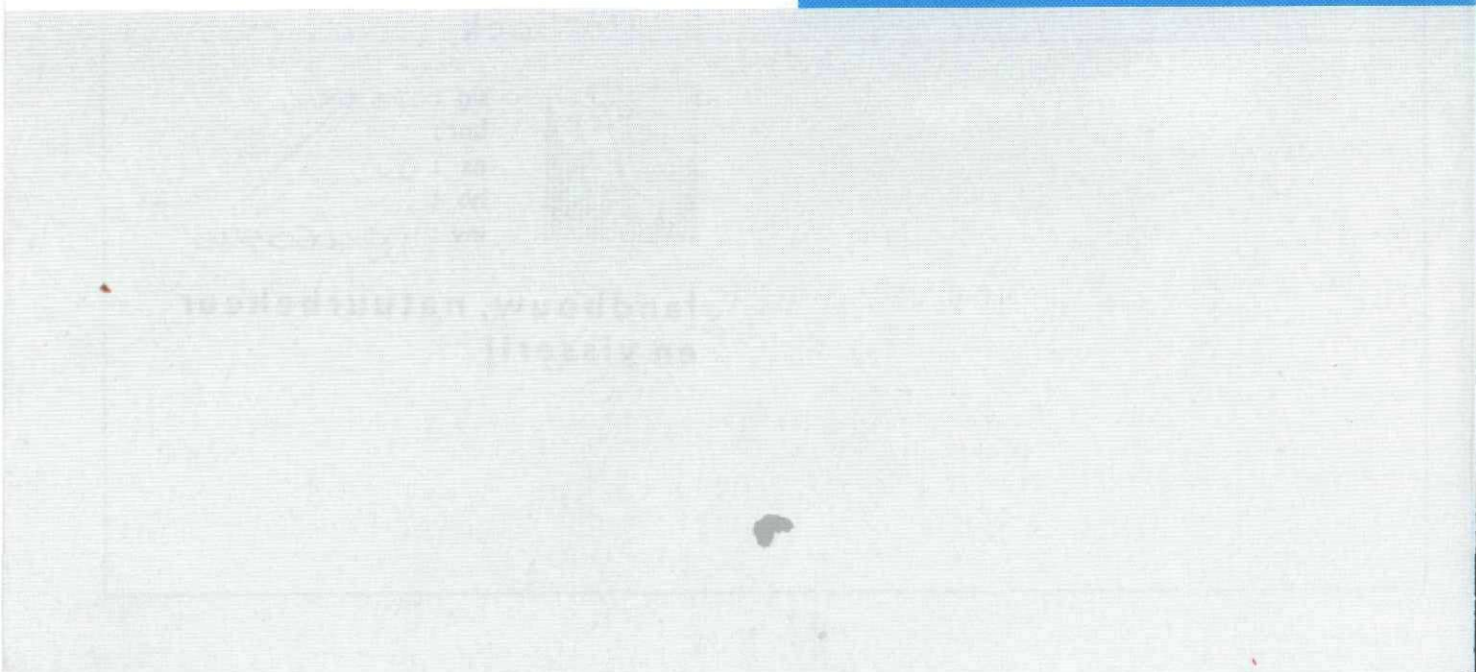
BOSBELEIDSPLAN

REGERINGSBESLISSING

**landbouw, natuurbeheer
en visserij**

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	9
1.1	Het beleidsveld bos	9
1.2	Waarom een Bosbeleidsplan	9
1.3	Relaties met andere beleidsvelden	12
1.4	Opzet Bosbeleidsplan	12
1.5	Evaluatie	13
2	FUNCTIES EN DOELSTELLINGEN	17
2.1	Inleiding	17
2.2	Functies van bossen	17
2.3	Doelstellingen bosbeleid	18
3	DUURZAME BOSINSTANDHOUDING	21
3.1	Inleiding	21
3.2	Verzuring en vermesting	21
3.3	Verdroging	28
3.4	Broeikaseffect	30
3.5	Ozon	31
3.6	Vernietiging en versnippering	31
4	AANSTURING VAN BOSFUNCTIES	35
4.1	Inleiding	35
4.2	Recreatie	37
4.3	Houtproductie	39
4.4	Natuur	44
4.5	Landschap	45
4.6	Milieu	47
5	BEHEER EN BEDRIJF	51
5.1	Inleiding	51
5.2	Markt en kwaliteit	51
5.3	Niet-marktbare producten	57
6	BOSUITBREIDING	59
6.1	Inleiding	59
6.2	Bosaanleg algemeen	59
6.3	Bosaanleg in verstedelijkte gebieden	63
6.3.1	Inleiding	63
6.3.2	Randstad	63
6.3.3	Verstedelijkt gebied buiten Randstad	65
6.4	Landelijk gebied	67
7	INTERNATIONAAL BOSBELEID	71
7.1	Inleiding	71
7.2	Doelstellingen voor internationaal bosbeleid	71
7.3	Tropische bossen	72
7.4	Bossen van de gematigde en boreale zone	73
7.5	Internationaal handelsbeleid	76
7.6	Internationaal milieu- en natuurbesluit	77

8	UITVOERING VAN BELEID	79
8.1	Inleiding	79
8.2	Doelgroepen	79
8.2.1	Eigenaren en beheerders	79
8.2.2	Houthandel en houtverwerkende industrie	82
8.2.3	Waterwinbedrijven en waterschappen	82
8.2.4	Recreanten en recreatie-ondernemers	82
8.2.5	Overigen	83
8.3	Instrumenten	83
8.3.1	Inleiding	83
8.3.2	Wetten	83
8.3.3	Subsidieregelingen	85
8.4	Onderzoek, voorlichting en onderwijs	87
8.4.1	Inleiding	87
8.4.2	Onderzoek	87
8.4.3	Voorlichting	91
8.4.4	Onderwijs	92
8.5	Financiering	96
9	AKTIEPROGRAMMA	99

KADERS

1.	Functies van het bos	14
2.	Ecosysteemvisie Bos	36
3.	Natuurdoeltypen ecosysteemvisie bos	38
4.	Oerbos en cultuurbos	42
5.	Geïntegreerd bosbeheer en Pro Silva beheer	46
6.	Bosontwikkeling	52
7.	Advies Commissie Financiering natuurbeleid	54
8.	Advies Commissie Functiebeloning bossen	56
9.	Advies Commissie Bosuitbreiding	60
10.	Wetten relevant voor bosbeleid	84
11.	Relatie natuurdoeltypen en bosdoeltypen	89

KAARTEN

1.	Bos volgens Natuurwaardenkaart 1988 en A-locaties bos	24
2.	Verzuringgevoelige gronden en bos	26
3.	Werkgebied randstadgroenstructuur en zoekgebieden grote groengebieden	62
4.	Stadsgewesten en bosuitbreidingslocaties buiten de Randstad	64

TABELLEN

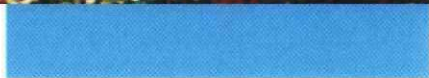
1.	Gevoeligheid 33 bostypen voor verzuring/vermesting en verdroging	22
2.	Programma bosuitbreiding	66
3.	Rijksuitgaven voor het bosbeleid in de periode 1994-1998	93

FIGUREN

1.	Positionering bosbeleid	11
2.	Functieervulling in multifunctioneel bos en bos met accent natuur	37

AFKORTINGEN

CFK	chloorfluorkoolwaterstof
CH ₄	methaan
CIFOR	Center for International Forestry Research
CO	koolmonoxide
CO ₂	kooldioxide
DGIS	Directoraat Generaal Internationale Samenwerking
ECE	Economic Commission for Europe
EG	Europese Gemeenschap
EGM	effectgerichte maatregelen
ENW	Evaluatienota Water
EZ	Economische Zaken
FAO	Food and Agriculture Organization
IPO	interprovinciaal overleg
IUCN	International Union for Nature and Nature Conservation
LEI	landbouw-economisch instituut
LNv	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
NBP	Natuurbeleidsplan
NMP	Nationaal Milieubeleidsplan
NMP+	Nationaal Milieubeleidsplan-plus
NMP-2	Tweede Nationaal Milieubeleidsplan
N ₂ O	distikstofoxide
OS	Ontwikkelingssamenwerking
O ₃	ozon
REGIWA	regionaal integraal waterbeheer
ROM	ruimtelijke ordening en milieu
TFAP	Tropical Forest Action Programme
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
UV	ultraviolet
VINEX	Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VROM	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
V&W	Verkeer & Waterstaat
zeq	zuurequivalenten

SAMENVATTING

In het Meerjarenplan Bosbouw, dat in 1986 is verschenen, is het rijksbeleid voor bos en bosbouw tot het jaar 2000 geformuleerd. Het voorliggende Bosbeleidsplan, geldend voor de periode 1994 tot 2020, stelt dat beleid bij op een aantal belangrijke punten: minder centrale sturing vanuit de rijksoverheid, meer verantwoordelijkheden voor de bosbouwsector, meer accent op duurzame instandhouding en boscossystemen, meer accent op de relatie bos en milieu, betere ecologische onderbouwing van het beheer en criteria voor localisering van bos met accent natuur en intensivering van het bosuitbreidingsprogramma.

De hoofdlijnen van het bosbeleid zijn de volgende:

DUURZAME INSTANDHOUDING VAN HET BOSAREAAAL

Het rijk streeft naar duurzame instandhouding van het bosareaal en van voor Nederland kenmerkende boscossystemen. Dit vereist extra maatregelen op milieugebied, niet alleen verbetering van de kwaliteit van bodem, water en lucht, maar ook actief tegengaan van verdroging. Gedurende een reeks van jaren zijn bovendien zogenaamde effectgerichte maatregelen in de bossen nodig. Instandhouding van het boscossysteem vraagt om beheersvormen die op duurzaamheid gericht zijn, zoals geïntegreerd bosbeheer. Voorkomen wordt dat bos nog langer moet wijken voor andere bestemmingen zonder dat compensatie naar kwaliteit en kwantiteit plaatsvindt.

OPTIMAAL VERVULLEN VAN DE FUNCTIES VAN HET BOS

Het grootste deel van de bossen is multifunctioneel. Dat wil zeggen dat deze bossen een functie vervullen voor zowel recreatie, houtproductie, natuur, landschap en milieu. De openstelling voor de recreatie wordt vergroot, de aandelen gemengd bos en oud bos worden significant verhoogd en grote kapvlaktes worden vermeden. Aan 60.000 à 80.000 ha van het bestaande bos wordt het accent natuur gegeven. Dat geldt ook voor tenminste 20% van het nieuwe bos in de Randstadgroenstructuur. Mede gemotiveerd vanuit de internationale verantwoordelijkheid om ook zelf een deel van de vernieuwbare grondstof hout voort te brengen, blijft het rijk streven naar een verhoging van de zelfvoorzieningsgraad voor hout naar 17% in het begin van de 21ste eeuw en naar 25% halverwege de 21ste eeuw. Eén van de bijdragen hieraan is een verhoging van de houtproductie in eigen land. Een sterke verhoging van de houtoogst is mogelijk zonder dat dit ten koste gaat van andere bosfuncties. Versterking van de hele bedrijfskolom zal in het kader van het ketenbeheer worden uitgewerkt en worden nagestreefd.

UITBREIDING VAN HET BOSAREAAAL

Momenteel is ongeveer 335.000 ha bos aanwezig in Nederland, dit is circa 10% van het land. In de komende 25 jaar wordt gestreefd naar een uitbreiding van het bosareaal in Nederland met minimaal 75.000 ha. In de loop van de 21ste eeuw zal het bosareaal dan zijn toegenomen tot ruim 400.000 ha. In de Randstad en het overige stedelijke gebied kan ca. 15.000 ha nieuw bos komen. In het landelijke gebied is plaats voor tenminste 60.000 ha extra bos, waarvan 30.000 ha op landbouwbedrijven, 15.000 ha in bestaande en nieuwe natuurgebieden en 15.000 ha elders in het landelijke gebied.

1.1 HET BELEIDSVELD BOS

Voor u ligt het Bosbeleidsplan. In het Bosbeleidsplan is voor de periode 1994 tot 2020 het beleid voor bos en bosbouw vastgelegd. Onder bos wordt verstaan een min of meer natuurlijke levensgemeenschap van planten en dieren, waarin de boomvormende elementen beeldbepalend zijn. Door bosbouw, gericht op aanleg, duurzame instandhouding en ontwikkeling van bos, wordt gestuurd in de functies die de bossen voor de samenleving vervullen. Bosbouw is een voorbeeld van duurzaam grondgebruik, waarbij recreatie, natuur en landschap, milieu en de produktie van een schone, vernieuwbare grondstof hand in hand gaan.

Wegbeplantingen, erfbeplantingen en eenrijige (kavelgrens-) beplantingen vallen buiten het beleidsveld van het Bosbeleidsplan. In de Nota Landschap (1992) en het Natuurbeleidsplan (1990) is het beleid ten aanzien van deze beplantingen aangegeven.

1.2 WAAROM EEN BOSBELEIDSPLAN

In 1986 is de regeringsbeslissing van het Meerjarenplan Bosbouw verschenen, waarin het rijksbeleid tot het jaar 2000 is beschreven. In 1992 is de Evaluatie Meerjarenplan Bosbouw 1986-1991 uitgebracht. Uit de Evaluatie blijkt dat zich sinds 1986 ontwikkelingen hebben voorgedaan die in het Meerjarenplan Bosbouw niet of in onvoldoende mate waren voorzien.

De belangrijkste van deze ontwikkelingen zijn:

- Positionering rijksoverheid. Het rijk beperkt zich tot het aangeven van toetsbaar beleid op hoofdlijnen. De herbezinning op taken heeft gevolgen voor doelformuleringen en uitvoering. Een van de gevolgen daarvan is dat het rijk andere overheden en het bedrijfsleven meer verantwoordelijkheden en/of bevoegdheden wil geven, ook in het bosbeleid.
- Vitaliteit. Uit de jaarlijkse vitaliteitsinventarisatie blijkt dat de vitaliteit van een aantal boomsoorten in heel Nederland verslechtert. Onderzoek naar de voedingsstoffenhuishouding en blad/naaldanalyses tonen aan dat de aard en de omvang van de problematiek ernstiger is dan ten tijde van het opstellen van het Meerjarenplan Bosbouw werd aangenomen. Om de neerwaartse spiraal van de vitaliteitsontwikkeling te doorbreken zijn aanvullende beleidsmaatregelen nodig.
- Toename kennis. De kennis over het functioneren van bosesystemen is de laatste jaren sterk toegenomen. De kennistoename heeft onder andere geleid tot gewijzigde inzichten in het beheer van de bossen.
- Houtvoorziening. Naast mondiale ontwikkelingen ten aanzien van de beschikbaarheid van hout zijn er ook in Nederland ontwikkelingen betreffende de houtvoorziening. Dankzij verbeterde schattingen is nu bekend dat de houtvoorraad en de bijgroei in het bestaande bos in Nederland aanmerkelijk hoger zijn dan tot nu toe werd aangenomen.

Deze nieuwe gegevens maken het noodzakelijk de houtvoorziening en

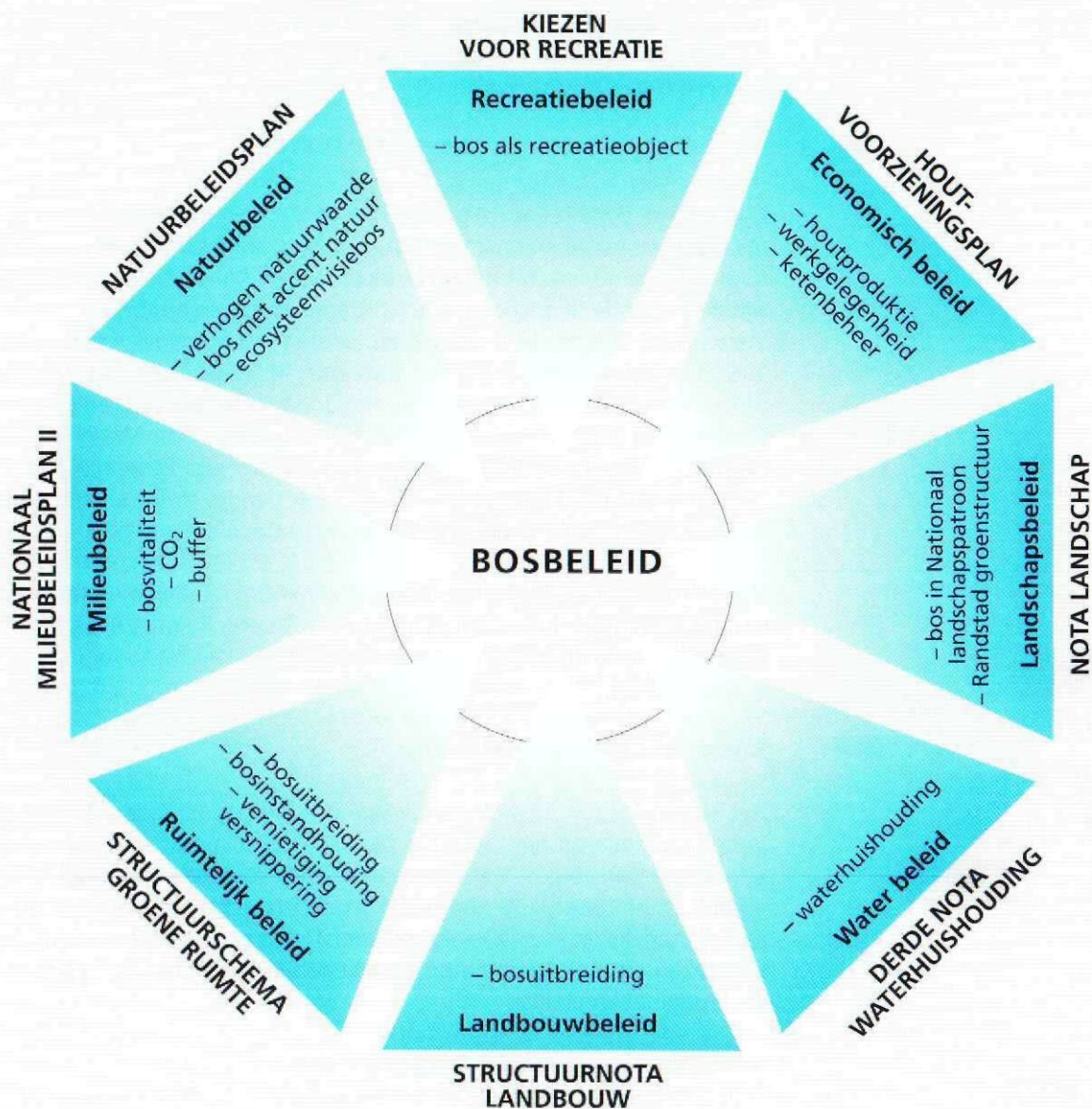
soortensamenstelling opnieuw te bezien, mede in relatie tot het Houtvoorzieningsplan dat is opgesteld door het Ministerie van Economische Zaken.

- Milieu. De aandacht voor de rol die bossen spelen in het milieubeleid is zowel nationaal als internationaal toegenomen. Binnen diverse onderdelen van het milieubeleid komen bossen aan de orde. Enerzijds worden in het milieubeleid randvoorwaarden aangegeven voor de instandhouding van bos. Anderzijds vervult de aanwezigheid of aanleg van bos een specifieke rol bij de uitvoering van het milieubeleid. Duurzaamheid en ketenbeheer zijn sleutelbegrippen voor het milieubeleid geworden.
- Bosuitbreiding. De behoefte aan bos in de samenleving is groot. Vergeleken bij de ons omringende landen is er gemiddeld per inwoner in Nederland slechts weinig bos aanwezig. Zelfs met inachtneming van het bosuitbreidingsprogramma van het Meerjarenplan Bosbouw neemt deze verhouding, door de bevolkingsgroei, nog verder af. Vanuit recreatief oogpunt is de behoefte aan bos het grootst daar waar de bevolkingsdruk het hoogst is; bosuitbreiding is derhalve vooral in de Randstad en in de omgeving van stadsgewesten gewenst.
- Financiering. Gebleken is dat de wijze van financiering van het bosbeleid verbetering behoeft. Deze constatering is voor het rijk aanleiding geweest om het stelsel van subsidiëring te herzien en een beter, meer op de functies afgestemd stelsel van financiering te ontwikkelen.
- Internationale aspecten. De internationale dimensie van het bosbeleid krijgt steeds meer aandacht. Op de UNCED-conferentie in Rio de Janeiro (1992) is een aantal aanbevelingen aanvaard ten aanzien van een wereldwijde aanpak van de milieuproblemen en de bebossingsproblematiek, hetgeen ook consequenties heeft voor Nederland. Ook tijdens de Europese bosbeschermingsconferentie in Helsinki (1993) is een aantal resoluties aangenomen met consequenties voor het nationale en internationale bosbeleid van Nederland. Bosbouw als alternatief gebruik van landbouwgronden wordt in de EG steeds nadrukkelijker gepropageerd. Daarnaast vereisen de recente ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa ook vanuit het bosbeleid aandacht.

Eén van de hoofdconclusies van de Evaluatie Meerjarenplan Bosbouw is dat voor de hiervoor genoemde onderwerpen bijstelling van het bosbeleid nodig is. Het bijgestelde bosbeleid staat verwoord in het Bosbeleidsplan.

De beleidslijnen uit het Meerjarenplan Bosbouw, inclusief de beleidsontwikkeling sindsdien, blijven ten aanzien van de volgende onderwerpen vooralsnog van kracht:

- de aanleg van weg- en grensbeplantingen;
- de toedeling van bos met accent natuur in een aantal Nationale Parken;
- de bosbegrazing;
- het natuurkamperen;
- de cultuurhistorische belangen;
- de bosbijprodukten;
- het jacht- en wildbeheer;
- de waterschapsaspecten.

figuur 1: Positionering Bosbeleid

De recent verschenen adviezen van de Commissies Financiering natuurbeleid, Functiebeloning bossen en Bosuitbreiding zijn bij de opstelling van het Bosbeleidsplan meegenomen.

1.3 RELATIES MET ANDERE BELEIDSVELDEN

Het bosbeleid heeft nauwe relaties met veel andere beleidsterreinen zoals openluchtrecreatie, natuur, landschap, milieu, landbouw, water, economie en ruimtelijke ordening (zie figuur 1). Bij de opstelling van het Bosbeleidsplan zijn de volgende rijksnota's mede richtinggevend geweest:

Vierde Nota Ruimtelijke Ordening en Vierde Nota Ruimtelijke Ordening extra, Structuurschema Groene Ruimte, Nationaal Milieubeleidsplan en Nationaal Milieubeleidsplan-plus, het Tweede Nationaal Milieubeleidsplan (in ontwerp), Notitie Mest- en Ammoniakbeleid derde fase, Derde Nota Waterhuishouding, Natuurbeleidsplan, Nota Landschap, Nota Kiezen voor Recreatie, Structuurnota Landbouw, Nota Klimaatverandering, Nota Landinrichting in de jaren negentig en Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud.

Het beleid zoals in dit Bosbeleidsplan is verwoord heeft zijn ruimtelijke vertaling gekregen in het Structuurschema Groene Ruimte; naast duurzame bosinstandhouding betreft dit de verhoogde taakstellingen voor de bosuitbreiding.

1.4 OPZET BOSBELEIDSPLAN

Het Bosbeleidsplan bevat beleidsuitspraken voor de periode 1994 tot 2020. Voor de periode tot het jaar 2000 zijn deze beleidsuitspraken concreter uitgewerkt dan voor de periode daarna. In de volgende hoofdstukken ligt de nadruk op het beleid. De noodzakelijk geachte achtergrondinformatie is zoveel mogelijk in aparte kaders geplaatst. Om het verschil tussen beleidsuitspraken en achtergrondinformatie te benadrukken zijn de kaders op de linkerpagina's geplaatst.

De hoofdstukken zijn als volgt opgebouwd:

- In hoofdstuk 2 worden de functies die het bos voor de samenleving vervult uiteengezet en wordt de hoofddoelstelling voor het bos en de bosbouw geformuleerd.
- In hoofdstuk 3 wordt het instandhouden van het bestaande bos uitgewerkt. De negatieve ontwikkeling van de vitaliteit van het Nederlandse bos als gevolg van verzuring, vermisting en verdroging neemt daarbij een belangrijke plaats in.
- Hoofdstuk 4 beschrijft het beleid met betrekking tot de aansturing van de verschillende bosfuncties. Een en ander is uitgewerkt voor het multi-functionele bos en voor het bos met accent natuur.
- In hoofdstuk 5 wordt aangegeven welke rol bosbedrijven spelen bij de vervulling van de verschillende functies; de nadruk ligt daarbij op het verbeteren van het bedrijfsresultaat.

- Hoofdstuk 6 behandelt de bosuitbreiding. Aangegeven wordt op welke wijze de intensivering van het bosuitbreidingsprogramma wordt gerealiseerd en welke rol het rijk daarbij ziet voor zichzelf en voor anderen.
- In hoofdstuk 7 komt het internationale bosbeleid van de Nederlandse regering aan de orde.
- In hoofdstuk 8 wordt de uitvoering van het in de voorgaande hoofdstukken neergelegde beleid voor bos en bosbouw uiteengezet. Behandeld worden achtereenvolgens doelgroepen, instrumentarium, onderzoek, voorlichting en onderwijs en financiering.
- Hoofdstuk 9 geeft een opsomming van de actiepunten die uit dit beleidsplan volgen.

1.5 EVALUATIE

Het Meerjarenplan Bosbouw geeft aan dat evaluatie van het bosbeleid eens in de vijf jaar zal plaatsvinden en dat op basis daarvan zal worden bezien of het beleid dient te worden bijgestuurd. De eerste evaluatie van het Meerjarenplan Bosbouw over de jaren 1986 tot en met 1991 is in 1992 gepubliceerd. De volgende evaluatie van het bosbeleid zoals verwoord in het Bosbeleidsplan zal in 1997 plaatsvinden en zal de jaren 1992 tot en met 1996 omvatten. De ontwikkelingen op enkele onderdelen van het bosbeleid zullen jaarlijks worden weergegeven. Dit zijn onder andere de bedrijfsresultaten, de vitaliteitsgegevens en de voortgang van de bosuitbreiding. De Stimuleringsregeling bosuitbreiding op landbouwgronden zal in 1996 worden geëvalueerd, of eerder indien noodzakelijk.

Teineinde de uitvoering van het bosbeleid jaarlijks te kunnen volgen zal een monitoringsysteem worden opgezet. De uitvoering zal voorts jaarlijks in het meerjarenprogramma van het Structuurschema Groene Ruimte worden verwerkt.

De belangrijkste functies die bossen in Nederland kunnen vervullen, zijn: recreatie, natuur, houtproductie, landschap en milieu. In dit kader worden deze functies kort toegelicht.

De behoefte aan openluchtrecreatie in het buitengebied neemt nog steeds toe in Nederland. Bossen vervullen hierbij een belangrijke rol. Er worden ongeveer 200 miljoen bezoeken per jaar aan bos gebracht. In vergelijking met andere recreatie-activiteiten krijgen bosbezoeken de hoogste waardering, zo blijkt uit een onderzoek van de Stichting Recreatie. Om het auto-gebruik van de recreanten terug te dringen is het van belang dat er voldoende recreatiemogelijkheden nabij dichtbevolkte gebieden aanwezig zijn en dat bossen opengesteld zijn.

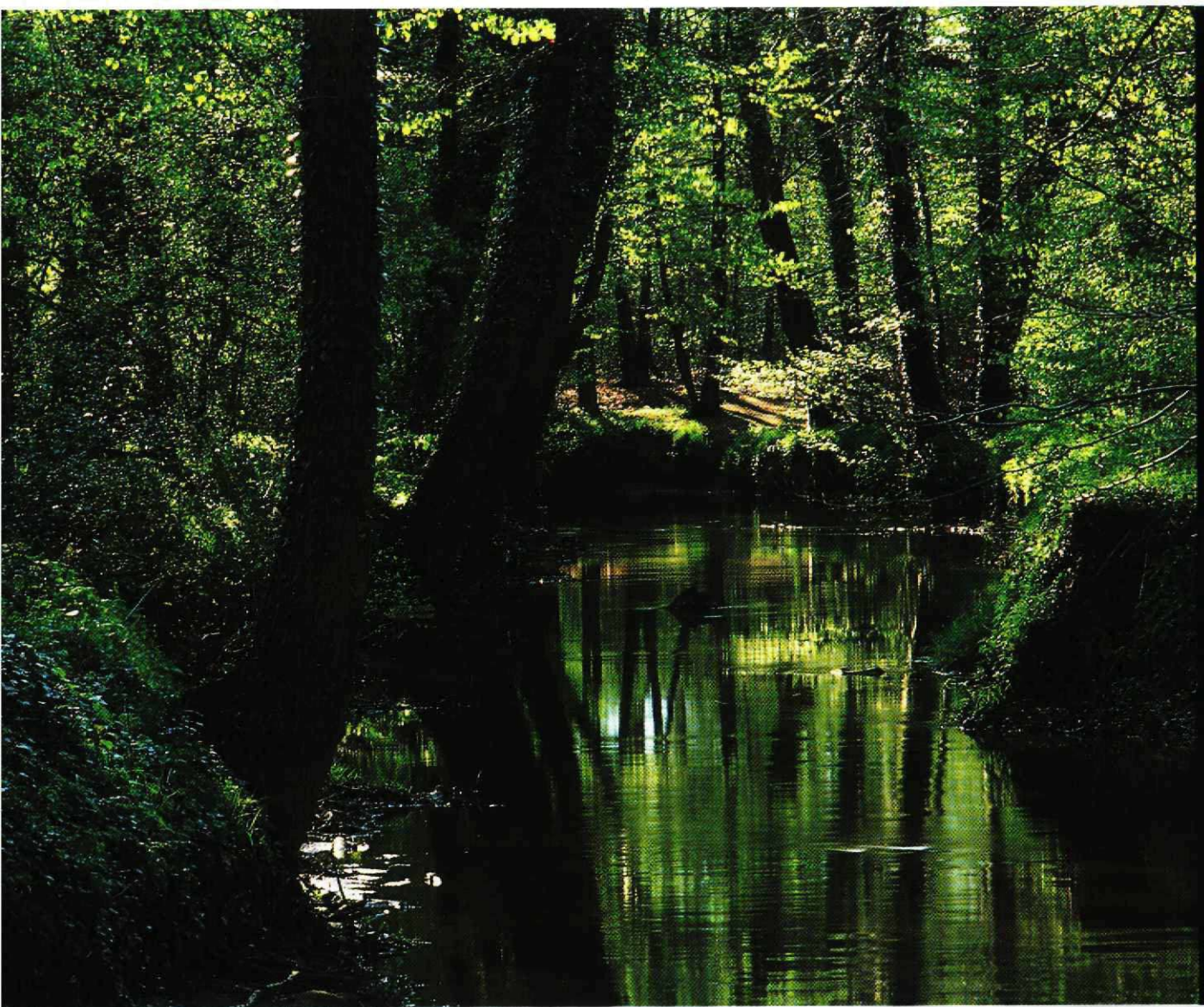
Door aantasting van de natuurwaarden in ons land worden bepaalde planten- en diersoorten steeds zeldzamer en dreigen te verdwijnen. Een aantal van die soorten zijn gebonden aan bos van een bepaalde kwaliteit. Behoud, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden wordt belangrijk geacht. In bossen met accent natuur is het beheer primair gericht op de natuurfunctie. Doel van deze bossen is het instandhouden of laten ontstaan van bepaalde bosecosystemen. Deze bossen kunnen echter ook andere functies vervullen. Het nationale natuurbeleid is ruimtelijk uitgewerkt in de Ecologische Hoofdstructuur, waarin bossen een belangrijke rol spelen.

Het verbruik van hout en houtprodukten neemt nog steeds toe. Dit hout komt slechts voor een klein deel (ongeveer 10%) uit eigen land, het overige deel wordt geïmporteerd. Een deel wordt geïmporteerd uit gebieden waar houtproductie op niet-duurzame wijze plaatsvindt zoals tropische regenwouden en (oer)bossen in de gematigde zone. Voor deze gebieden dreigt aantasting en vernietiging op grote schaal. Mede terwille van deze wouden en met het oog op de mondiale houtvoorziening is het van belang om meer hout uit de Nederlandse bossen te halen. Het belang van hout als milieuvriendelijke grondstof neemt bovendien nog toe in ons land.

Karakteristieken van het landschap worden voor een groot deel bepaald door bomen en bos. Zij brengen het verticale element in het platteland. Bomen kunnen aspecten van het landschap accentueren en hebben een structurerende functie in het stedelijke gebied. Een aantal grote boskernen maken deel uit van het Nationaal Landschapspatroon.

Bossen leveren een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van het milieu. Bos heeft een zuiverende werking op de omringende atmosfeer ten aanzien van de luchtverontreiniging. Stof wordt opgevangen en gassen kunnen in enigermate worden geabsorbeerd. Bossen kunnen ook koolstof vastleggen. Een wereldwijde bosuitbreiding kan een bijdrage leveren aan de beperking van de groei van CO₂-concentraties in de atmosfeer. Bosuitbreiding in Nederland kan slechts een relatief beperkte bijdrage leveren aan de vastlegging van CO₂-uitstoot. Ook beschermen bossen de bodem tegen water- en winderosie waardoor de bodemvruchtbaarheid gehandhaafd blijft en kunnen bossen onderliggende watervoorraden beschermen.

2.1 INLEIDING

Bossen vervullen voor de samenleving zeer wezenlijke functies. Het bewustzijn dat bossen van essentieel belang zijn voor het voortbestaan op langere termijn van onze samenleving is met name gegroeid vanwege de positieve effecten die bossen uitoefenen op het mondiale klimaat, op het behoud van de biodiversiteit en op een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van de leefomgeving. In ons land dragen bomen en bossen in grote mate bij aan de kwaliteit van de woonomgeving en bieden bossen gelegenheid voor ontspanning en vrijetijdsbesteding aan grote groepen uit de samenleving. Bossen vervullen een bufferfunctie tussen steden en soms ook voor waardevolle natuurterreinen en vormen een buffering tegen geluidshinder van bijvoorbeeld wegen en defensie terreinen. Bossen bieden onderdak aan een groot aantal soorten planten en dieren, bossen vervullen dan ook een signaalfunctie voor de toestand van de natuur. Bossen leveren bovendien vernieuwbare producten op die voor velerlei doeleinden geschikt zijn. Nog steeds is hout in veel landen de enige beschikbare energiebron. Ook vormen bossen een bescherming tegen erosie door water en wind.

2.2 FUNCTIES VAN BOSSEN

Het maatschappelijke belang van bos hangt direct samen met het gegeven dat bossen tegelijkertijd verschillende functies vervullen. In Nederland zijn de belangrijkste functies: recreatie, houtproductie, natuur, landschap en milieu. De milieufunctie van bossen heeft sinds het verschijnen van het Meerjarenplan Bosbouw steeds meer aandacht gekregen en wordt daarom in dit Bosbeleidsplan toegevoegd aan de belangrijkste functies van het bos. In kader 1 zijn de vijf genoemde functies uitgewerkt. Daarnaast vervult bos in Nederland andere functies, bijvoorbeeld in de regionale waterhuishouding en in de erosievoorkoming. Ook draagt bos bij in de kwaliteit van andere gebruiksfuncties, zoals wonen, landbouw en waterwinning.

Bossen hebben macro-economisch gezien ook een betekenis. De bosbouwsector biedt directe werkgelegenheid aan circa 3.200 personen. In de houthandel en houtverwerkende industrie zijn ongeveer 50.000 personen werkzaam, de omzet bedraagt daarbij ongeveer 14 miljard gulden. Geschat wordt dat de eigen Nederlandse houtproductie voor circa 500 miljoen gulden bijdraagt aan de nationale betalingsbalans. Ook de toeristisch/recreatieve betekenis van bos is van invloed op de betalingsbalans. Recente kwantitatieve gegevens ontbreken hierover, doch het gegeven dat jaarlijks circa 200 miljoen bezoeken aan bos worden gebracht, wijst er op dat de invloed aanzienlijk is. De rijksuitgaven voor het bestaande bos bedragen ongeveer 50 miljoen gulden. Hierbij is geen rekening gehouden met uitgaven voor milieubeleid, in welk kader ook uitgaven voor de bosinstandhouding plaatsvinden.

Voor het vervullen van sommige functies wordt speciaal gekozen door de bosbeheerder, bijvoorbeeld openstelling voor vervulling van de recreatieve functie van het bos. Andere functies vervult een bos automatisch, zoals de bijdrage aan het milieu door het vastleggen van CO₂ en buffering in het stedelijk gebied. Voor iedere functievervulling geldt als basisvoorwaarde de instandhouding van het bos; bosuitbreiding kan ervoor zorgen dat beter voldaan wordt aan de toenemende maatschappelijke behoefte aan bos.

2.3. DOELSTELLINGEN BOSBELEID

Het rijk gaat in het formuleren en uitvoeren van het bosbeleid uit van de ecosysteembenadering. Bos wordt opgevat als een levensgemeenschap van planten en dieren in relatie tot hun omgeving met de bijbehorende interne en externe ecologische patronen en processen. Kenmerkend voor het ecosysteem bos is dat boomvormende soorten het aanzien bepalen.

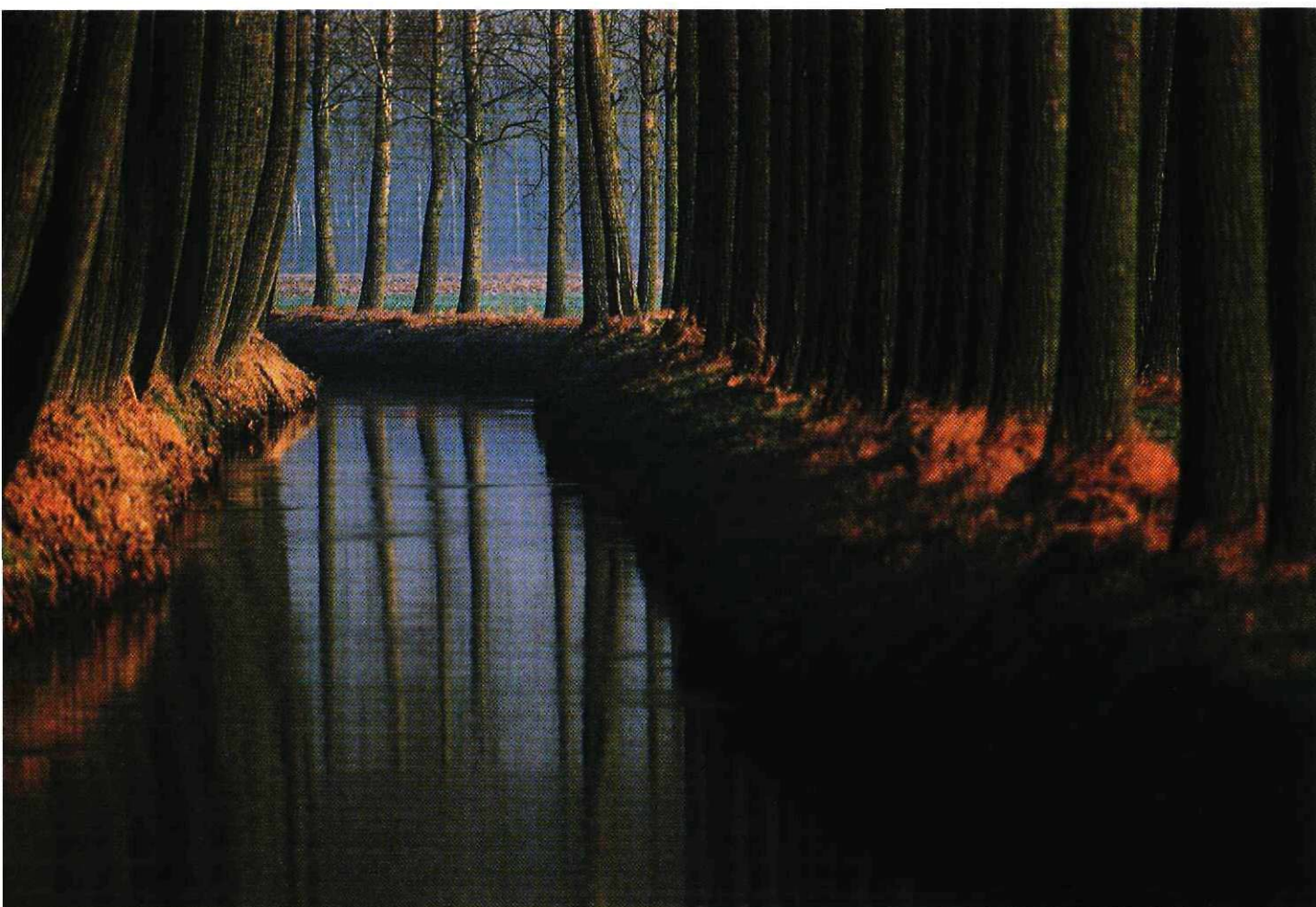
De hoofddoelstelling van het rijksbosbeleid luidt:

Bevorderen dat het bos in Nederland naar kwaliteit en omvang zo goed mogelijk tegemoet komt aan de in de samenleving bestaande wensen ten aanzien van de functievervulling van het bos en tevens het in internationaal verband bevorderen van bosinstandhouding en bosuitbreiding.

Met inachtneming van het rijksbeleid dat in andere nota's en plannen is vastgelegd gelden de volgende van de hoofddoelstelling afgeleide doelstellingen:

1. Duurzaam instandhouden en ontwikkelen van het bestaande bosareaal in het algemeen en van kenmerkende bosecosystemen in het bijzonder.
2. Bevorderen dat de bosfuncties optimaal vervuld kunnen worden.
3. Uitbreiden van het areaal bos door de rijksoverheid en stimuleren van bosaanleg door andere overheden en particulieren.
4. Bevorderen van een duurzaam bosbeheer dat zoveel mogelijk uit de opbrengst van marktbaar producten kan worden betaald en het nastreven van een doelmatige inzet van rijksmiddelen.
5. Leveren van een actieve bijdrage aan duurzame bescherming, herstel en beheer van de bossen elders in de wereld en aan effectieve uitbreiding van het mondiale bosareaal.
6. Bevorderen van de medebetrokkenheid en eigen verantwoordelijkheid van anderen dan de rijksoverheid bij het bosbeleid.

3.1 INLEIDING

Onder duurzame bosinstandhouding wordt niet alleen verstaan het instandhouden van het bosareaal op dezelfde plaats, maar ook het creëren van zodanige milieu-omstandigheden dat bosinstandhouding en bosontwikkeling mogelijk blijven en behoud en ontwikkeling van de biologische diversiteit gewaarborgd zijn. De gezondheid van het Nederlandse bos is een belangrijk zorgpunt. De problemen voor de duurzame instandhouding en ontwikkeling van bos spitsen zich vooral toe op de gevolgen van verzuring, vermisting en verdroging. Ook het broeikaseffect, de hoge ozongehaltes, de vernietiging en de versnippering kunnen het bos serieus bedreigen.

In dit hoofdstuk worden de voorwaarden aangegeven die noodzakelijk zijn om in de 21e eeuw duurzame instandhouding en ontwikkeling van het Nederlandse bos te verzekeren.

Het milieubeleid en het waterbeleid van het rijk zijn er op gericht de kwaliteit van bodem, lucht en water te verbeteren, teneinde ongewenste effecten te voorkomen of tegen te gaan. De bedreigingen van milieu en water krijgen expliciet aandacht in het Tweede Nationaal Milieubeleidsplan (NMP-2) en de Evaluatienota Water (ENW). In het NMP-2, dat eind 1993/begin 1994 verschijnt, zal op basis van evaluatie van thema's en doelgroepen worden aangegeven welke extra maatregelen nodig zijn om de milieudoelstellingen van het Nationaal Milieubeleidsplan (1989), voor zover nodig, alsnog te realiseren. Daarnaast wordt het gebiedsgericht milieubeleid sterker benadrukt. Met dit laatste kan gericht op de specifieke milieuvorwaarden voor de verschillende bostypen in ons land worden ingespeeld dan met het generieke beleid. In het NMP-2 wordt ook ingegaan op effectgericht beleid voor bos en op de functie van bos als vastlegger van CO₂. In de ENW, die begin 1994 verschijnt, zullen op basis van evaluatie van het beleid van de Derde Nota Waterhuishouding (1989) onder meer beleidsmaatregelen worden aangekondigd voor een gebiedsgerichte aanpak van verdroogde gebieden, waaronder bossen.

3.2 VERZURING EN VERMESTING

Problematiek

De luchtverontreiniging in de vorm van ammoniak, stikstofoxiden en zwaveldioxide afkomstig van landbouw, electriciteitsopwekking, verkeer en industrie heeft verzuring en vermisting van de bossen tot gevolg. De risico's voor de bosinstandhouding en de bosontwikkeling nemen toe naarmate de overschrijding van kritische depositienivo's groter is en de periode van de overschrijding langer is. Een belangrijk aspect is de ophoping en de verhoogde beschikbaarheid van stikstof in het bosecosysteem. Een te hoge belasting van verzurende en vermestende stoffen verhoogt de kans op:

- een verstoorde voedingsstoffenbalans in zowel de bomen als de bodem als gevolg van ophoping van stikstof;

Tabel 1. Gevoeligheid van de 33 Nederlandse bostypen voor verzuring, vermisting en verdroging

BOSGEMEENSCHAP		GEVOELIGHEID VOOR:	
		verzuring/ vermisting	verdroging
1	Korstmossen-Dennenbos	+++	+
2	Kussentjesmos-Dennenbos	+++	+
3	Kraaiheide-Dennenbos	++	++
4	Kraaiheide-Berkenbos	++	++
5	Berkenbroek	++	++
6	Berken-Zomereikenbos	+++	+
7	Vochtig Berken-Zomereikenbos	++	+++
8	Wintereiken-Beukenbos	++	+
9	Vochtig Wintereiken-Beukenbos	++	+++
10	Elzen-Eikenbos	+	+++
11	Duin-Eikenbos	++	+
12	Veldbies-Beukenbos	++	+
13	Gierstgras-Beukenbos	+	+
14	Parelgas-Beukenbos	+	+
15	Kalk-Beukenbos	+	+
16	Esdoorn-Essenbos	+	+
17	Eiken-Haagbeukenbos	+	+++
18	Kamperfoelie-Eiken- Haagbeukenbos	++	+++
19	Duin-Berkenbos	++	++
20	Abelen-Iepenbos	+	+
21	Essen-Iepenbos	+	+
22	Elzenrijk Essen-Iepenbos	+	++
23	Vogelkers-Essenbos	+	+++
24	Bosmuur-Elzenbos	+	+++
25	Elzenbronbos	+	+++
26	Essenbronbos	+	+++
27	Ruigt-Elzenbos	+	++
28	Kalk-Elzenbroek	+	+++
29	Gewoon Elzenbroek	+	+++
30	Moerasvaren-Elzenbroek	++	+++
31	Berken-Elzenbroek	++	+++
32	Koningsvaren-Elzenbroek	+++	+++
33	Schietwilgenbos	+	++

Legenda: verzuring/vermisting

+ = Minder gevoelig

++ = Gevoelig

+++ = Erg gevoelig

verdroging

+ = Weinig tot niet gevoelig

++ = Gevoelig

+++ = Erg gevoelig

- uitspoelen van belangrijke voedingsstoffen als calcium, magnesium en kalium;
- het verdwijnen van gevoelige plantesoorten en mycorrhizaschimmels;
- uitspoeling van nitraat en aluminium naar het grondwater.

Deze effecten zijn op dit moment waar te nemen: de bodem van ca. 15% van het Nederlandse bosareaal is verzadigd met stikstof. In deze bossen wordt extra stikstof niet meer in de bodem vastgelegd, maar spoelt direct uit naar het grondwater. Ook aluminium, dat vrijkomt door chemische processen in de bodem als gevolg van neerslag van verzurende stoffen, spoelt uit. In een deel van het bosareaal wordt de drinkwaternorm voor nitraat en aluminium in het grondwater al overschreden. Een aantal gevoelige plantensoorten en mycorrhizaschimmels is in de van nature voedselarme bossen verdwenen.

Niet al het bos is even gevoelig voor verzuring en vermisting. In tabel 1 is de gevoeligheid van de 33 kenmerkende Nederlandse bostypen indicatief aangegeven. Met name de bostypen op de van nature voedselarme gronden zijn relatief gevoelig voor verzuring en vermisting. Circa 80% van het bestaande bosareaal is op voor verzuring en vermisting gevoelige gronden gelegen.

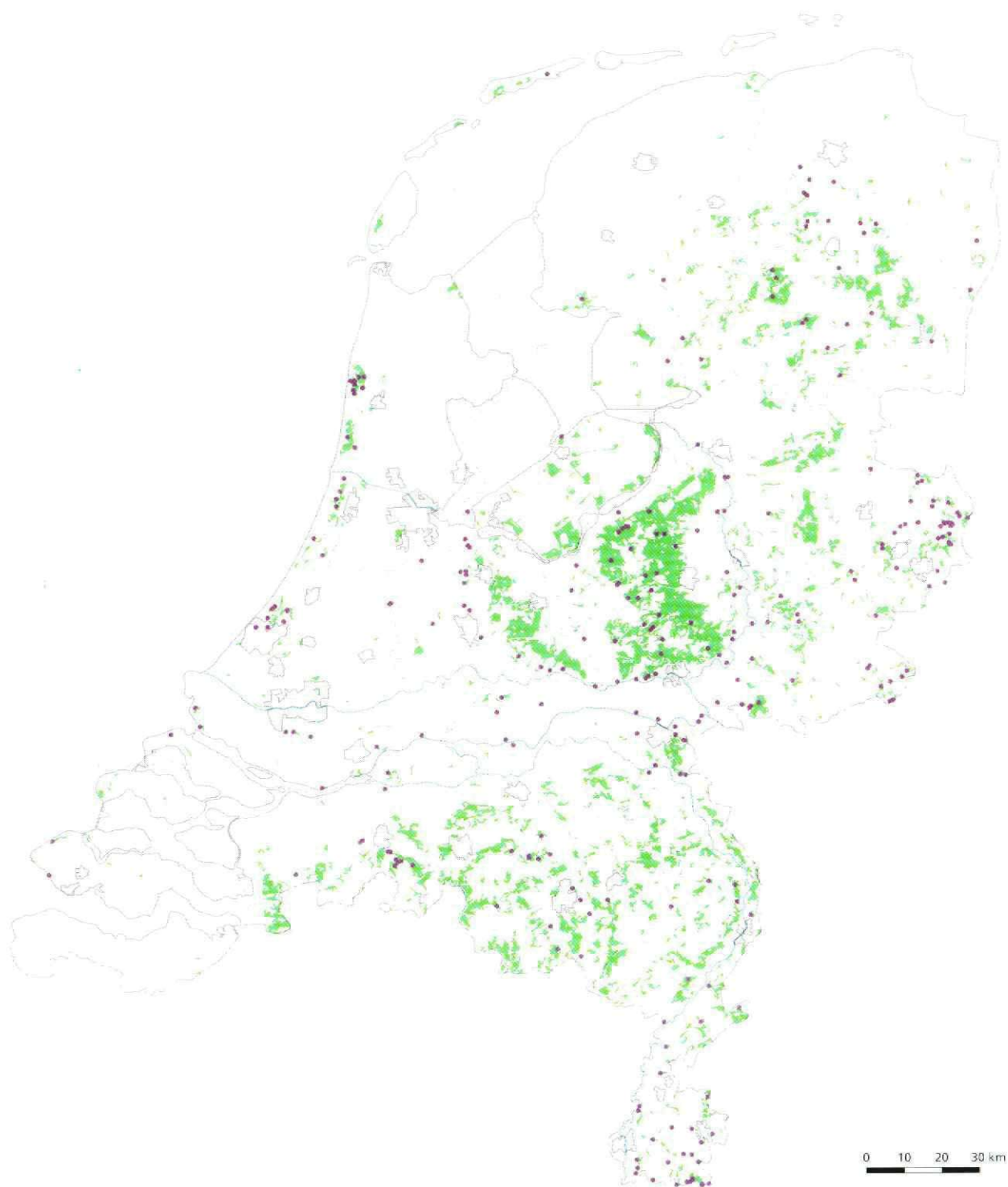
Om de meest ernstige effecten van luchtverontreiniging op de boomlaag van het bos te voorkomen, zou de zuurdepositie op bos gemiddeld niet hoger mogen zijn dan maximaal 1.400 zuurequivalenten per hectare per jaar (zeq/ha.jr), waarvan maximaal 1.000 afkomstig van stikstof. Volgens de huidige inzichten worden pas bij een niveau van maximaal 400-700 zeq/ha.jaar alle effecten op het totale bosesysteem voorkomen. Het gemiddelde depositieniveau in Nederland is op dit moment circa 4.000 zeq/ha.jaar en dus veel hoger dan vanuit de duurzame bosinstandhouding gewenst is. Regionaal, met name in gebieden met veel intensieve veehouderij, is de depositie nog hoger. Een snelle en voldoende reductie van met name de stikstofdepositie op bossen in de komende jaren geeft de beste garantie voor een lange termijnperspectief inzake de bosinstandhouding.

BELEID

Generiek brongericht beleid

Het bestaande beleid, weergegeven in het Nationaal Milieubeleidsplan-plus (NMP+), gaat uit van het realiseren van een depositie van 1.400 zeq/ha.jr gemiddeld op bos in 2010, met als tussendoelstelling voor het jaar 2000 een depositie van 2.400 zeq/ha.jaar gemiddeld over Nederland, en het streven naar een depositie van 400-700 zeq/ha.jr in de loop van de 21e eeuw. Het rijk richt zich met deze doelstelling op het verbeteren van de milieuomstandigheden die de duurzame bosinstandhouding garanderen en zet de uitvoering van het generieke verzuringsbeleid onverkort voort. Inmiddels is de Notitie mest- en ammoniakbeleid derde fase aan de Tweede Kamer aangeboden.

Kaart 1 Bos volgens Natuurwaardenkaart 1988 en A-locaties bos

Weergegeven zijn A-locatie-bos, relictten van bosgemeenschappen
Bron: Natuurwaardenkaart 1988, IKC/RWS-RIZA/RIVM en H. Koop IBN-D LO

Deze notitie geeft het mest- en ammoniakbeleid aan voor de periode tot het jaar 2000, met een perspectief voor de jaren tot 2010. Naar verwachting kan met de uitvoering van het hierin geformuleerde beleid een ammoniak-emissiereductie in de veehouderij-concentratiegebieden met 90% worden gerealiseerd en een landelijke ammoniakemissiereductie van maximaal 80% in de periode 2010 tot 2015.

Gebiedsgericht beleid

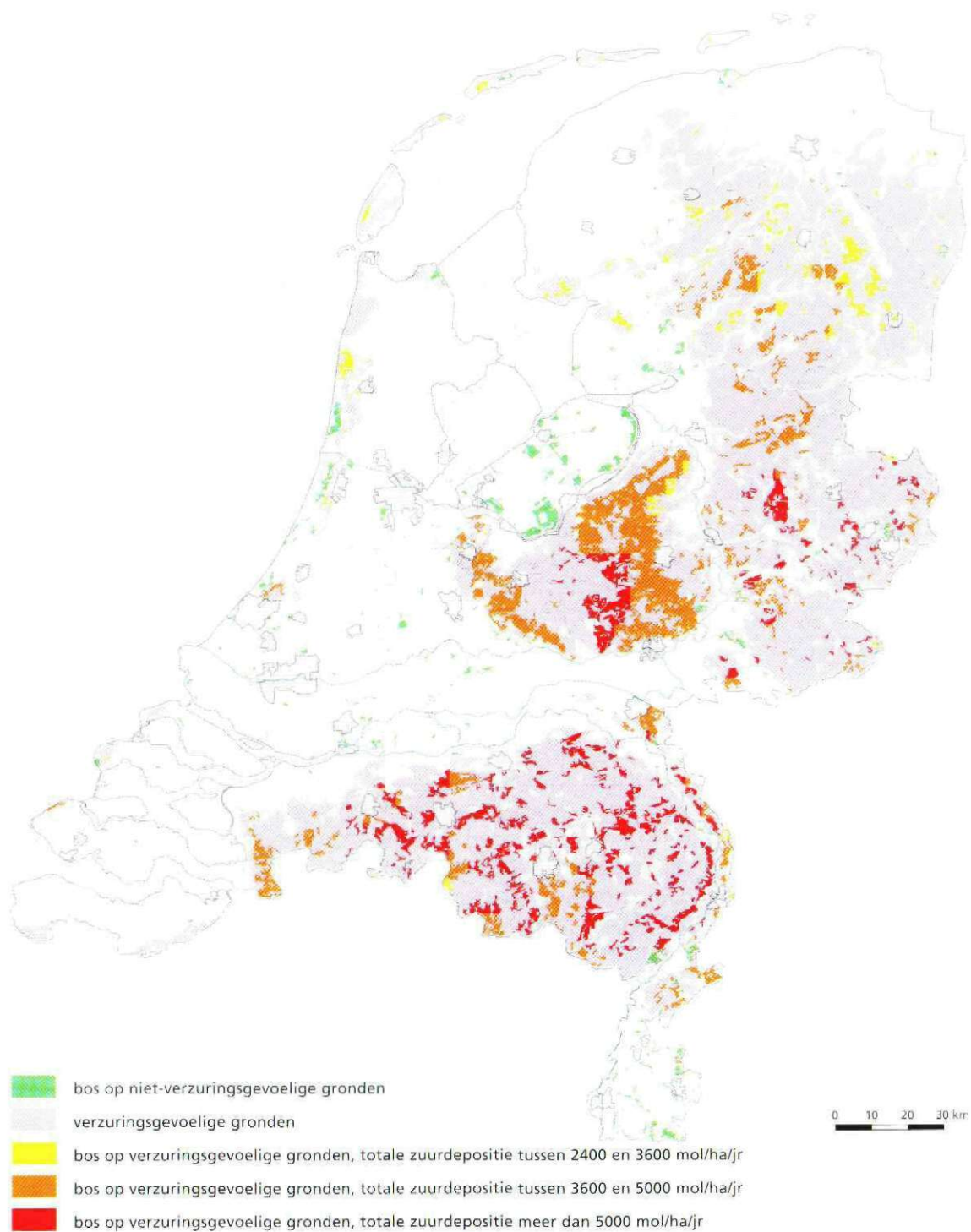
In concentratiegebieden van de intensieve veehouderij is de zuurdepositie zeer hoog. In deze gebieden liggen ook de meest verzuringsgevoelige bos-typen. Om voor deze bostypen in 2010 een zuurdepositie van 1.400 zeq/ha.jr te realiseren, worden aanvullend op het generieke verzuringsbeleid gebiedsgericht ammoniakmaatregelen genomen. Het aanvullende ammoniakbeleid is verwoord in de Notitie Mest- en Ammoniakbeleid derde fase en het Structuurschema Groene Ruimte. Het rijk vraagt de provincies een integraal plan van aanpak op te stellen waarin wordt aangegeven waaraan moet worden voldaan om bos en natuur in de Ecologische Hoofdstructuur adequaat te beschermen (verdroging, verzuring, beheer). Deze voorwaarden worden indicatief verwoord in de in voorbereiding zijnde Ecosysteemvisie Bos en de Afstemmingsnota Ecosysteemvisies. Uiterlijk in 1996 zal de nadere onderbouwing van de ecologische normstelling voor de bosontwikkeling en bosinstandhouding zijn uitgewerkt, teneinde het gebiedsgerichte beleid beter te kunnen sturen. Bij de opstelling van deze integrale plannen zullen de Gebiedsvisies Natuur, Bos en Landschap een belangrijke rol spelen. De duurzame bescherming en ontwikkeling van voor Nederland karakteristieke natuurlijke bosgemeenschappen hebben daarbij voor de rijksoverheid een hoge prioriteit. Deze bossen, die thans veelal als relictten voorkomen (ook wel A-locaties genoemd) zijn aangegeven op kaart 1.

Effectgericht beleid

Om de effecten van verzuring en vermesting op bossen te beperken is in 1989 een programma voor effectgerichte maatregelen ontwikkeld en is de subsidieregeling Effectgerichte Maatregelen opengesteld. Dit programma is bedoeld ter overbrugging van de periode tot het bereiken van de vanuit de bosinstandhouding gewenste milieukwaliteit. Het gaat daarbij onder andere om maatregelen gericht op herstel van de voedingsstoffenbalans en herstel van de zuurgraad van de bosbodem. Het rijk wil de subsidiemogelijkheden voor effectgerichte maatregelen meer projectmatig opzetten, waarbij bosgroepen een belangrijke rol kunnen spelen.

Voor sommige bossen is ook na het jaar 2010 verdere emissie-reductie noodzakelijk. Daarom zullen als overbruggingsmaatregel effectgerichte maatregelen noodzakelijk blijven en waarschijnlijk moeten worden uitgebreid om effecten van verzuring, vermesting en verdroging te beperken. Het programma Effectgerichte Maatregelen (EGM) is in 1993 mede in het licht van de voortgang van de uitvoering van het milieubeleid geëvalueerd.

Kaart 2 Verzuringgevoelige gronden en bos

Bron: Natuurwaardenkaart 1988, en afgeleide informatie Bodemkaart 1:250.000

Op basis van de evaluatie overweegt het rijk het programma van effect-gerichte maatregelen in bossen, mede in samenhang met de totstandkoming en uitvoering van het gebiedsgerichte ammoniakbeleid voor de concentratiegebieden met een mestoverschot, te intensiveren. Uit een representatief te achten onderzoek op terreinen van Staatsbosbeheer valt af te leiden dat tenminste 70.000 ha van het Nederlandse bos, dat valt binnen de subsidie-regeling Effectgerichte Maatregelen, mineralentekorten vertoont. Gezien deze gebleken zorgwekkende voedingsstoffenbalans, streeft het rijk herstel na van alle bos met mineralentekorten, daar waar dat althans - ondanks het ingezette brongerichte beleid - noodzakelijk blijkt om onherstelbare achteruitgang in de vitaliteit te voorkomen. Daartoe is het gewenst dat op korte termijn inzicht ontstaat in de mineralentekorten over de totale oppervlakte bos. Hiertoe wordt in samenwerking met de terreinbeheerders een project opgezet. Tevens rapporteert het rijk in 1994 over de resultaten van de in 1987 gestarte Praktijkproef Peel.

In bossen met belangrijke natuurwaarden wordt in 1993 een uitvoerings- en monitoringprogramma opgezet onder leiding van een deskundigenteam. In deze bossen worden de effecten van herstelmaatregelen onderzocht. Op basis daarvan kan geadviseerd worden over eventuele aanvullende herstelmaatregelen. Het onderzoek heeft o.a. betrekking op voedselarme typen dennenbos, loofbossen op oude groeiplaatsen en loofbossen en struwelen in het duindistrict (enkele tienduizenden ha, waaronder de A-locaties). Om gebruik van de regeling EGM door de bouseigenaren en bosbeheerders te stimuleren wordt, naast voorlichting, overwogen de eigen bijdrage (thans 25%) te verlagen tot 10%. Bovendien zal de uitvoering van de regeling EGM voor bossen worden vereenvoudigd. De besluitvorming over een mogelijke intensivering van de effectgerichte maatregelen vindt plaats in het kader van het NMP-2.

Naast effectgerichte maatregelen kan de bosbeheerder door middel van bosbouwkundige maatregelen de weerstand van het bos tegen effecten van verzuring en vermeting vergroten. Tot deze beheersmaatregelen behoren onder andere een juiste boomsoorten- en herkomstenkeuze voor de betreffende groeiplaats en het bevorderen van gemengde en ongelijkjarige bosopstanden. Het rijk zal met behulp van gerichte voorlichting de bouseigenaren en bosbeheerders wijzen op de mogelijkheden om de weerstand van het bos door beheersmaatregelen te verhogen.

Ten aanzien van het bosuitbreidingsprogramma wordt opgemerkt dat dit met name gericht is op voor verzuring minder gevoelige gronden.

De voor verzuring gevoelige gronden zijn aangegeven op kaart 2.

Vitaliteitsonderzoek

De jaarlijkse inventarisatie naar de vitaliteit van de Nederlandse bossen wordt voortgezet. Deze inventarisatie geeft inzicht in de actuele situatie in het Nederlandse bos en maakt door vergelijking van tijdreeksen tendensen zichtbaar. Het rijk acht het van groot belang dat er in de komende jaren op

nationale schaal meer systematisch verzamelde gegevens beschikbaar komen van de ontwikkeling van de kwaliteit van met name de groeiplaats. Daarmee wordt het inzicht in de oorzaken van de vitaliteitsveranderingen vergroot en kan tevens de kwaliteit van het gehele boscossysteem gevolgd worden. Zoveel mogelijk wordt daarbij aansluiting gezocht bij bestaande meetnetten en/of monitoringprogramma's. In het licht van de gewenste uitbreiding van het vitaliteitsmeetnet zullen tevens de mogelijkheden worden bezien om de voorspellende waarde van de resultaten te vergroten.

3.3 VERDROGING

Problematiek

Ondanks het waterrijke karakter van ons land zijn vochtige en natte bostypen niet meer algemeen. Veel bostypen zijn verdroogd, onder andere door drinkwater- en industriewaterwinning en ontwatering en beregening ten behoeve van de landbouw. Terwijl bomen pas verdrogingsverschijnselen vertonen bij grote, schoksgewijze dalingen van het grondwaterpeil, zijn ondergroei en bodemleven al gevoelig voor geringe dalingen van grondwaterpeil, veranderingen in natuurlijke grondwaterwisselingen en veranderingen van waterkwaliteit. Van het totale Nederlandse bos is ca. 130.000 ha verdrogingsgevoelig. In tabel 1 is aangegeven welke bostypen dit betreft. In ca. 100.000 ha van het totale bosareaal zijn momenteel verdrogingsverschijnselen waargenomen.

Beleid

Doelstelling van het rijksbeleid is het areaal verdroogde bodems van bos- en natuurgebieden in het jaar 2000 met 25% te verminderen ten opzichte van de situatie in 1985. In het NMP-2 en de Evaluatienota Water is aangegeven dat deze doelstelling niet in het jaar 2000 zal worden gehaald, maar pas later. De prioriteit van de rijksoverheid bij de aanpak van verdroging van bosgebieden (als onderdeel van de 25%-reductiedoelstelling) ligt bij de volgende bosgebieden binnen de Ecologische Hoofdstructuur:

- natte en vochtige bosgebieden met hoge actuele natuurwaarden (ca. 3000 ha die in de Ecosysteemvisie Bos globaal zullen worden aangeduid);
- natte en vochtige bosgebieden met hoge potentiële natuurwaarden die behoren tot de bijzondere boscossystemen. Deze kansrijke gebieden beslaan ca. 5 tot 10% van het bosareaal (15.000-30.000 ha).

De ligging van de kansrijke gebieden sluit in veel gevallen aan bij natte en vochtige bosgebieden met hoge actuele waarden.

Genoemde bossen worden als onderdeel van de regionale uitwerking van het rijksbeleid in samenwerking met de provincies in de Gebiedsvisies Natuur, Bos en Landschap aangeduid waarbij ook een globaal inzicht wordt gegeven in de gewenste maatregelen. De provincies zijn in het kader van de Evaluatienota Water gevraagd uiterlijk eind 1994 een plan van aanpak vast te stellen, waarin gebiedsgericht de 25%-reductiedoelstelling voor verdroging wordt uitgewerkt. Daarnaast wordt bekeken in hoeverre het mogelijk is om ook herstelmaatregelen te treffen voor het overige areaal verdroogde bosgebieden. Dit

aspect zal worden betrokken bij de aanpassing van de indicatieve overzichtskaart van verdroogde gebieden (waaronder bossen) uit het Structuurschema Groene Ruimte, welke aanpassing in 1994 zal plaatsvinden.

Maatregelen om het gewenste natuurlijke waterregime terug te krijgen liggen in de sfeer van waterconservering, aanleg van bufferzones en beheersmaatregelen. Het gaat zowel om maatregelen binnen de Ecologische Hoofdstructuur als daarbuiten. Zoals aangekondigd in het Structuurschema Groene Ruimte zal het rijk een bijdrageregeling opzetten voor de gebiedsgerichte bestrijding van de verdroging. Ook waterbeheersingsplannen in het kader van landinrichting zullen bijdragen aan het terugdringen van verdroging.

Doel van het bufferbeleid is het weren van negatieve externe beïnvloeding. Door middel van het bufferbeleid beoogt het rijk zodanige condities te creëren dat de gewenste natuurwaarden in de Ecologische Hoofdstructuur worden gerealiseerd of duurzaam in stand worden gehouden. Prioriteit ligt bij het tegengaan van de aan water gerelateerde negatieve externe invloeden. Het bufferbeleid is op hoofdlijnen aangeduid in het Structuurschema Groene Ruimte en zal op een aantal onderdelen in 1994 verder worden uitgewerkt in de Notitie Bufferbeleid.

Via voorlichting zal de toepassing van maatregelen gericht op conservering van water in bosgebieden gestimuleerd worden. Het rijk ziet mogelijkheden in onder andere het (tijdelijk) afsluiten van waterlossingen en het niet ontwateren van enclaves in het bos. Afgezien van de mogelijkheden om de afvoer van gebiedseigen water te beperken, heeft de bosbeheerder weinig invloed op de waterconservering. Bossen zijn over het algemeen goede waterconserveerders. Uit onderzoek is gebleken dat omvorming van bossen (van sparren- en douglasbos naar dennen-, lariks- of loofbos) de hoeveelheid neerslag die wordt toegevoegd aan de grondwatervoorraden slechts lokaal en in beperkte mate positief kan beïnvloeden. Daar waar dit in situaties van specifieke natuurwaarden gewenst is, kan omvorming van bos aan de orde zijn. Het beleid hiervoor is weergegeven in de Nota Open Bos. Het rijk is van mening dat waar omvorming wordt nagestreefd oplossingen gevonden moeten worden voor de kosten van omvorming inclusief gedeerde inkomsten van de boscijneraar. Omvorming dient geleidelijk plaats te vinden. Indien omvorming leidt tot verlies aan houtproductie dient dit door bosaanleg te worden tegengegaan. Bosaanleg in de bovenloop van beken heeft daarbij voordelen voor de waterkwaliteit en -kwantiteit. Op basis van de huidige kennis gaat het rijk ervan uit dat grootschalige omvorming van bossen ter vergroting van grondwatervoorraden in het algemeen niet noodzakelijk is. Het onderzoek naar de waterbalans van bos wordt op dit moment voortgezet. Het rijk zal in overleg treden met de waterbeheerders teneinde de mogelijkheden na te gaan om meer water in de bossen vast te houden.

Het rijk is van oordeel dat de realisatie van civiele en cultuurtechnische werken die leiden tot ontwatering van bossen slechts aanvaardbaar is bij een

zwaarwegend maatschappelijk belang, waaraan redelijkerwijs niet op andere wijze tegemoet kan worden gekomen.

Binnen de mogelijke uitbreiding van de effectgerichte maatregelen worden tevens de mogelijkheden bekeken voor het uitvoeren van maatregelen gericht op verdrogingsbestrijding, waardoor medefinanciering van maatregelen voor interne detailwaterhuishouding mogelijk wordt. Het gaat daarbij uitdrukkelijk om maatregelen die door de bosbeheerder zelf kunnen worden uitgevoerd. Daarbij kan onder andere worden gedacht aan het afsluiten of omleiden van doorvoerleidingen en wijzigingen in het waterpeilbeheer, een en ander in overleg met de waterbeheerder uit te werken.

3.4 BROEIKASEFFECT

Problematiek

Het gebruik van fossiele brandstoffen, de toenemende ontbossing in de tropen en de landbouw (met name rijstbouw en veeteelt) leiden tot verhoogde concentraties van kooldioxide (CO_2), chloorfluorkoolwaterstoffen (CFK's), ozon (O_3), methaan (CH_4) en distikstofoxide (N_2O). Alle dragen bij aan het broeikaseffect. CO_2 is de belangrijkste component en voor circa 50% verantwoordelijk voor het broeikaseffect. Het broeikaseffect kan tot gevolg hebben dat de regionale verdeling van neerslag en temperatuur in de komende decennia beïnvloed wordt. Wijzigingen in de groeiplaats, in de (natuurlijke) soortensamenstelling en in de groei van bos zijn als gevolg van het broeikaseffect in de loop van de volgende eeuw niet uitgesloten.

Beleid

Het huidige beleid in de vorm van emissiereducties is verwoord in de Nota Klimaatverandering. Doelstelling van het beleid is om de emissie van CO_2 in het jaar 2000 met 3-5% te reduceren, de emissie van CH_4 met 10%, de emissie van CO met 50% en de emissie van N_2O te stabiliseren. De maatregelen die zijn voorzien voor het realiseren van de doelstelling voor CO_2 zijn onder andere gericht op effectiever energieverbruik, energiebesparing en stimulering van gebruik van duurzame energie en op uitbreiding van de CO_2 -opvang in bossen door bosinstandhouding en bosuitbreiding, zowel nationaal als internationaal.

Er zal een overzicht gemaakt worden van de maatregelen die in bossen genomen kunnen worden om te anticiperen op het broeikaseffect. Het betreft maatregelen die erop gericht zijn de stabiliteit van het bestaande bos te vergroten en het aanpassingsvermogen van het bos te versterken. Door middel van het deelprogramma "Klimaatverandering, landbouw en natuur" wordt bijgedragen aan het Nationaal Onderzoekprogramma Mondiale Luchtverontreiniging en Klimaatverandering. Dit programma besteedt tevens aandacht aan de effecten van klimaatveranderingen op de bosesystemen en de gevolgen voor de bosbouw in Nederland.

Bosaanleg als milieu-maatregel binnen het CO₂-beleid wordt door het rijk, samen met de electriciteitsproductiesector en geïnteresseerde energie-distributiebedrijven, verder uitgewerkt. Hierbij wordt gedacht aan de mogelijkheid van uitgifte van CO₂-certificaten waarmee bosaanleg mede gefinancierd kan worden. De energiebedrijven kunnen dan op vrijwillige basis CO₂-certificaten kopen, waarmee zij CO₂-vastlegging in bosaanleg verwerven. Zij worden voor de CO₂-vastlegging gecrediteerd. De betekenis, rechten en plichten hiervan worden nader uitgewerkt in een regeling betreffende CO₂-certificaten, die in 1996 in werking zal treden. Bij nadere uitwerking zal blijken hoe groot de financiële bijdrage van CO₂-certificaten aan de bosbouw zal zijn.

3.5 OZON

Problematiek

Ozon is een afgeleide verontreiniging, die ontstaat bij verbrandingsprocessen onder invloed van licht (UV). Het treedt vooral op als veel energie door verbranding vrijkomt en als de zonnestraling het grootst is. Hoge ozonconcentraties kunnen leiden tot bladschade en vermindering van de groei. Door interacties tussen ozon en andere schadelijke factoren voor het bos is de schade die door ozon aan het Nederlandse bos wordt veroorzaakt echter niet nauwkeurig aan te geven.

Beleid

In het huidige milieubeleid is als streefwaarde (te bereiken in de loop van de volgende eeuw) opgenomen een ozonniveau, gemiddeld over het groeiseizoen, van maximaal 50 microgram/m³. Het landelijk groeiseizoengemiddelde bedroeg in 1990 ca. 83 microgram/m³. Een streefwaarde van 50 microgram/m³ lijkt haalbaar bij een voortvarende uitvoering van het bestaande beleid. Er zal onderzoek worden verricht om het inzicht in de invloed van ozon op de vitaliteit van bos en het functioneren van bos als ecosysteem te vergroten.

3.6 Vernietiging en versnippering

Problematiek

Jaarlijks verdwijnt in Nederland ca. 300 ha bos om plaats te maken voor andere vormen van grondgebruik zoals woningbouw, bedrijven, verblijfsrecreatie en infrastructuur. Hoe langer een bos aanwezig is des te beter fungeert het als ecosysteem en des te beter komen daardoor de functies tot hun recht. Bij het verdwijnen van bos kan deze kwaliteit pas op langere termijn weer terugkeren.

Door het verlies aan areaal van natuurgebieden, bossen met hoge natuurwaarden en kleine natuurelementen gedurende de laatste decennia is de oppervlakte aan leefgebieden voor plante- en diersoorten sterk achteruitgegaan. Er wordt dikwijls niet meer voldaan aan de eisen ten aanzien van minimumarealen voor soorten. Het minimumstructuurareaal voor een

natuurlijke vegetatie is 30 (op kleigronden) of 100 (op zandgronden) hectare. Voor bepaalde soorten inheemse fauna ligt het minimumstructuurareaal veel hoger. Een minimale populatie edelherten heeft bijvoorbeeld een leefgebied van tenminste 5.000 ha nodig. Het huidige areaal kenmerkt zich door een hoge mate van versnippering en van elkaar geïsoleerde leefgebieden. Dit kan vergaande consequenties hebben voor de verspreidingsmogelijkheden van plante- en diersoorten en de herkolonisatie van gebieden waaruit bepaalde soorten zijn verdwenen. De effecten van versnippering worden versterkt door barrières in de vorm van verschillende infrastructurele werken.

Beleid

In het Structuurschema Groene Ruimte is het rijksbeleid met betrekking tot de ruimtelijke aspecten van de bosinstandhouding vermeld. Het rijk is van mening dat ingrepen in bossen die ertoe kunnen leiden dat de wezenlijke kenmerken, waarden en ontwikkelingsmogelijkheden van de groeiplaats van bossen verloren gaan of worden aangetast, slechts aanvaardbaar zijn wanneer sprake is van zwaarwegend maatschappelijk belang, waaraan niet redelijkerwijs elders of op een andere wijze tegemoet kan worden gekomen. Uitgangspunt is bovendien dat indien als gevolg van een dergelijke afweging bos verloren gaat, gelijktijdig elders in de betrokken regio tot vervangende bebossing van tenminste dezelfde oppervlakte moet worden overgegaan. Het vereiste van compensatie zal het rijk in een herziening van de Boswet (voorbereiding gestart in 1993) regelen. Aandachtspunten hierbij zijn het tegengaan van het verdwijnen van bos door bestemmingswijziging, een stringenter regeling van de compensatieplicht en het verbreden van de reikwijdte van de Boswet door een betere kwalitatieve bescherming van bossen.

Wat betreft het compensatiebeginsel is het uitgangspunt in het rijksbeleid dat per geval, zowel naar omvang als naar kwaliteit, in beginsel geen netto verlies van waarden mag optreden. Bij aantasting van bosgebieden binnen de Ecologische Hoofdstructuur, binnen de Randstadgroenstructuur en de stadsgewesten, binnen het Nationaal Landschapspatroon en bij aantasting van zeldzame bostypen acht het rijk een vervangende bebossing van grotere oppervlakte wenselijk om het verlies aan waarde te compenseren. Deze meervoudige compensatie, die ook door de Commissie Bosuitbreiding wordt voorgesteld, kan op zichzelf ook een maatschappelijk belang dienen in de vorm van winst voor de recreatie, het woonmilieu, de natuur en het landschap. De initiatiefnemer van de ingreep is verantwoordelijk voor het totstandkomen van de compensatie. Het ligt in de rede het compensatiebeginsel als zodanig vast te leggen in wet- en regelgeving. Nader onderzoek is vereist naar het meest geschikte wettelijk kader. De besluitvorming wordt mede bepaald op basis van de opgedane ervaringen in de experimenteerfase gedurende de komende jaren. Vooralsnog wordt er naar gestreefd een regeling voor compensatie in 1996 vast te stellen.

Het rijk legt bij zijn beleid naar het voorkomen en terugdringen van versnippering in het landelijk gebied prioriteit bij de Ecologische Hoofd-

structuur. Onder versnippering wordt verstaan de terugdringing van de natuur tot (te) kleine natuurgebieden en de verbreking van de samenhang daartussen door ander ruimtegebruik (fragmentatie en barrière-vorming). Ingrepen die leiden tot verdere versnippering worden zoveel mogelijk voorkomen. Mede hierop is de afweegformule voor de Ecologische Hoofdstructuur in het Structuurschema Groene Ruimte gericht. Tevens is het beleid gericht op het terugdringen van bestaande versnippering, zoals door doorgaande wegen en het gebruik ervan door gemotoriseerd verkeer. De aanleg van nieuwe bossen kan mede dienen om knelpunten in versnippering op te lossen. Zowel om versnippering tegen te gaan als om grotere beheerseenheden te realiseren zal het rijk bosaanleg aansluitend aan bestaande bossen extra aandacht geven.

4.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt het beleid met betrekking tot de functievervulling van bossen uiteengezet. Het betreft achtereenvolgens de functies recreatie, houtproductie, natuur, landschap en milieu. Het functioneren van bos wordt voor een belangrijk deel bepaald door de maatschappelijke wensen. Rijksdoelstelling is het bevorderen dat de bosfuncties optimaal vervuld kunnen worden.

Het uitgangspunt voor het rijk ten aanzien van de functievervulling is: "Verweving waar mogelijk, scheiding waar noodzakelijk". In hoeverre functieverweving mogelijk is hangt af van de doelen en de randvoorwaarden die de verschillende functies stellen. In beginsel hebben alle bossen in Nederland een recreatieve functie. Essentieel voor de vervulling van de recreatieve functie is onder andere dat er blijvend mogelijkheden geschapen worden voor recreatief (mede)gebruik van de bossen, waarvan openstelling de belangrijkste is. Houtproductie kan in de meeste bossen plaatsvinden zonder dat andere functies daardoor minder aan bod komen. Houtproductie kan echter wel een versturende invloed hebben op de vervulling van de natuurfunctie van bossen. De vervulling van de functie natuur is niet altijd optimaal met alle andere functies te combineren. Daarom is aan een deel van het bosareaal een accent natuur toegekend. Het aanwijzen van bossen met een accent natuur komt mede voort uit de internationale verantwoordelijkheid van Nederland voor het instandhouden van bepaalde bosecosystemen. Door hun bijdrage aan de landschappelijke structuur en de verscheidenheid daarin vervullen alle bossen in Nederland in beginsel een landschappelijke functie. Alle bossen in Nederland vervullen een milieufunctie, onder andere door vastlegging van CO₂ en bescherming van grondwatervoorraden.

In het beleid wordt de volgende indeling van het Nederlandse bos gevolgd:

Multifunctioneel bos:

Alle functies kunnen in deze bossen worden vervuld. De keuze van de functie(s) is primair een verantwoordelijkheid van de eigenaar/beheerder. Plaatselijke omstandigheden kunnen de keuze voor een bepaalde functie mede beïnvloeden; zo zal een bos grenzend aan een grote stad vooral van belang zijn voor de recreatie en zullen bossen aangelegd door boeren als vervangende teelt voor landbouwgewassen met name ingericht en beheerd worden voor de houtproductie. Het merendeel van de Nederlandse bossen behoort tot de categorie multifunctioneel bos.

Bos met accent natuur:

Voor deze bossen geldt dat het beheer primair gericht is op de natuurfunctie. In beginsel komen deze bossen echter ook in aanmerking voor recreatieve openstelling. Vanuit de natuurfunctie gelden beperkingen voor de hout-oogst. De natuurfunctie wordt gerealiseerd via de zogenaamde "natuurdoeltypen" van de Ecosysteemvisie Bos (zie kaders 2 en 3).

In het Natuurbeleidsplan is aangekondigd dat voor alle in Nederland voorkomende ecosystemen, waaronder bos, een visie zal worden opgesteld. Deze ecosysteemvisies vormen het referentiekader voor de realisering van het natuurbeleid in ons land. Bij de opstelling van alle ecosysteemvisies gelden de volgende uitgangspunten:

- * instandhouding en ontwikkeling van voor Nederland kenmerkende (inter)nationaal belangrijke ecosystemen, met het accent op natuurlijke processen;
- * instandhouding van een zo natuurlijk mogelijke verscheidenheid aan in het wild levende plante- en diersoorten als elementen van de ecosystemen waarvan zij deel uitmaken;
- * instandhouding van gebieden met aardkundige en cultuurhistorische waarden.

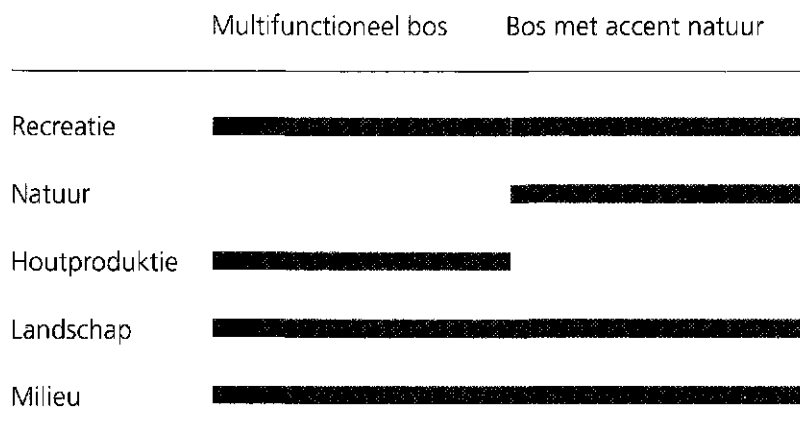
Voor elk ecosysteem worden natuurdoeltypen ontwikkeld waarin deze karakteristieken zoveel mogelijk gekwantificeerd en gekwalificeerd zijn vastgelegd. Een natuurdoeltype kan worden gedefinieerd als een nagestreefde combinatie van abiotische (waaronder bodem, reliëf, voedings-toestand, hydrologie, erosie/sedimentatie) en biotische kenmerken (soorten planten en dieren met bijbehorende processen zoals productie, herbivorie en predatie). Medio 1992 is gestart met de opstelling van de ecosysteemvisie bos, waarin alle bosccosystemen inclusief de vervangingsgemeenschappen worden behandeld, onafhankelijk van de mate van menselijke beïnvloeding. Dit betekent dat zowel zich spontaan ontwikkelende bossen als bosculturen aan bod komen. In de ecosysteemvisie bos wordt voor het ecosysteem bos beschreven welke natuurwaarden karakteristiek zijn, welke abiotische randvoorwaarden noodzakelijk zijn om deze natuurwaarden in stand te houden danwel te ontwikkelen en waar zich in Nederland de locaties (bestaand of nieuw bos) bevinden met de hoogste potenties voor handhaving, herstel of ontwikkeling van die natuurwaarden.

Voor het bos in Nederland zijn 8 natuurdoeltypen beschreven, die het gehele spectrum bestrijken, variërend van natuurlijke boslandschappen tot de bossen met nadruk op de houtproductiedoelstelling (zie kader 3).

In de Ecosysteemvisie Bos zal de indeling van het Nederlandse bos in bosgemeenschappen (bostypen) van Van der Werf (in: Natuurbeheer in Nederland, deel 5, Bosgemeenschappen, 1991). In totaal zijn 33 bosgemeenschappen onderscheiden, met daarbinnen soms varianten. Minder dan 1% van het huidige bos (ca. 3000 ha) is thans enigszins representatief voor de natuurlijke bosgemeenschappen. Dit zijn de zogenaamde A-locaties. Het rijk streeft naar een situatie waarin alle in Nederland oorspronkelijk voorkomende bosgemeenschappen in het areaal bos met accent natuur zijn vertegenwoordigd, hetzij in het bestaande bos, hetzij door realisering van nieuw bos, bijvoorbeeld in de natuurontwikkelingsgebieden.

De Ecosysteemvisie Bos zal als ecologische bouwsteen worden gebruikt bij de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur in het algemeen en de localisering van het bos met accent natuur in het bijzonder.

figuur 2 *Mate van functievervulling in multifunctioneel bos en bos met accent natuur*

4.2 RECREATIE

Problematiek

De recreatieve functie van bossen in ons land is groot. Uit onderzoek is gebleken dat bezoek aan bos in vergelijking met andere recreatie-activiteiten het hoogst gewaardeerd wordt. Extensieve vormen van recreatie-beoefening in bossen zoals wandelen en fietsen e.d. vinden meestal plaats zonder dat andere functies daaronder te lijden hebben. Uit gegevens van de Voorlopige Adviesraad voor de Openluchtrecreatie blijkt dat thans circa 73% van het bestaande bosareaal voor publiek is opengesteld, waarvan 66% vrij toegankelijk en 7% beperkt toegankelijk. Bossen in bezit van het Staatsbosbeheer zijn thans voor 81% opengesteld. Door bevolkingsgroei en meer vrije tijd neemt de behoefte aan bossen toe, met name dicht bij bevolkingsconcentraties in ons land (Randstad, stadsgewesten). Recreatie-ondernemers hebben voordeel van nabij gelegen bossen, terwijl hier geen economisch voordeel voor de boseigenaar tegenover staat.

Beleid

Het rijksbeleid is gericht op een verdergaande openstelling van het bos teneinde beter te kunnen voldoen aan de behoefte aan recreatie. Gestreefd wordt naar een openstelling van 80% van het totale bos voor extensieve vormen van recreatie binnen 5 jaar. In beginsel zijn vanuit de andere functies geen belemmeringen voor een volledige openstelling van de multifunctionele bossen. Openstelling is en blijft evenwel de verantwoordelijkheid van de betreffende eigenaar. Teneinde openstelling te bevorderen kan een bijdrage via het functiebeloningsstelsel worden ontvangen indien het bos voor publiek is opengesteld. Verder kan de boseigenaar via rangschikking onder de Natuurschoonwet fiscale voordelen genieten, indien het bos is opengesteld. Het rijk acht het een goede zaak indien er een overleg tot stand komt tussen recreatie-ondernemers die baat hebben bij de nabij gelegen bossen en de boseigenaren om te bezien of de betrokken ondernemers een bijdrage zouden kunnen leveren in de extra kosten die boseigenaren maken voor het

3 NATUURDOELTYPEN ECOSYSTEEMVISIE BOS

In de Ecosysteemvisie Bos worden 8 natuurdoeltypen onderscheiden die hier kort worden omschreven. Deze natuurdoeltypen omvatten zowel het multifunctionele bos (natuurdoeltypen 6 tot en met 8) als het bos met accent natuur (1 tot en met 5).

- 1 In het natuurboslandschap staat het maximaal functioneren van landschaps-ecologische processen centraal. De mens grijpt niet in. Doel is het realiseren van 'complete' en zelfstandige natuur, waarbij vertegenwoordigers uit de top van het voedselweb (grote herbivoren en predatoren) aanwezig zijn. Van dit type zijn in West-Europa vrijwel geen voorbeelden meer te vinden.
- 2 Het boslandschap is vergelijkbaar met het natuurboslandschap. Het verschil is dat toppredatoren ontbreken. Als grote planteneters uit het ecosysteem wegvallen, worden zij naar draagkracht van het ecosysteem weer geïntroduceerd (1 grote herbivoor per 100 ha). Gedacht moet worden aan eenheden van 7.000 tot 20.000 ha.
- 3 In de bosgemeenschap staat ongestoorde ontwikkeling van de vegetatie centraal. In die ontwikkeling grijpt de mens niet in. Het doeltype omvat de natuurlijke bosgemeenschap waarvan het kleinste areaal het minimum-structuurareaal (30 ha) is. Binnen dit doeltype zijn door Van der Werf (1991) 33 natuurlijke bosgemeenschappen onderscheiden. Daarnaast worden ook de bosreservaten tot dit type gerekend. Waar mogelijk wordt gestreefd naar de aaneenschakeling van afzonderlijke bosgemeenschappen tot complexen van bosgemeenschappen.
- 4 In parklandschappen (minimumomvang 200 ha) wordt gestreefd naar een optimum tussen het functioneren van landschapsecologische processen en het in stand houden van soortendiversiteit. Open terrein en bossen worden als samenhangend geheel door middel van begrazing ontwikkeld.
- 5 In de bosvervangingsgemeenschap is het beheer gericht op het voortbestaan van bepaalde gewenste successiepatronen of instandhouding van specifieke soorten. Er is geen minimumomvang voor dit natuurdoeltype vastgesteld. Voorbeelden zijn: hakhout, middenbos, oude griendcultures, bossen met zeldzame soorten en bossen die een waardevol stadium uit de natuurlijke successie vertegenwoordigen.
- 6 In bosculturen bestaande uit inheemse boomsoorten zijn naast natuur andere functies mede richtinggevend voor inrichting en beheer. Het bos draagt bij aan de natuurlijkheid van het landschap zowel vanuit de abiotische als de biotische component.
- 7 In bosculturen die (gedeeltelijk) bestaan uit uitheemse boomsoorten geven andere functies richting aan beheer en inrichting. Deze bossen dragen bij aan de aantrekkelijkheid van het landschap, zowel vanuit de biotische als vanuit de abiotische component.
- 8 In produktiebeplantingen is het bereiken van natuurwaarden geheel afhankelijk van de houtproduktietoestelling en mitsdien beperkt. Het beheer wordt gekenmerkt door grootschalige vlaktegewijze ingrepen. Het grootste deel van dit bos is of wordt aangelegd op landbouwgronden, waarbij gebruik wordt gemaakt van snelgroeiende boomsoorten.

recreatief gebruik van de bossen (zie 8.2.4). Het Staatsbosbeheer streeft naar een openstelling van 90% voor alle terreinen, waaronder bossen.

Uitgangspunt in het rijksbeleid is ook bossen met accent natuur ten behoeve van de recreatie open te stellen. Hierop zijn enkele uitzonderingen mogelijk. Het rijk zal over de openstelling van de bossen met accent natuur met de betreffende eigenaren afspraken maken.

4.3 HOUTPRODUCTIE

Problematiek

Nederland voorziet slechts voor een klein deel (ca. 10%) in zijn eigen hout-behoefte. De positie van Nederland is daarmee kwetsbaar. De beschikbaarheid van hout wereldwijd lijkt de laatste jaren sneller te verminderen. Een deel van het hout wordt geïmporteerd uit streken waar door niet-duurzame wijze van houtoogst vernietiging van bossen op grote schaal dreigt (tropische regenwouden, oerbossen van gematigde en boreale streken).

Hout is in principe een vernieuwbare grondstof dat duurzaam voort te brengen is en waarin veel CO₂ is vastgelegd. Het milieubeleid, zoals in de Milieu-taakstellingen Bouw 1995 is aangegeven, ziet een toenemend gebruik voor een aantal toepassingen als wenselijk. Op het belang in het bosbeheer van inkomsten uit houtverkoop wordt in paragraaf 5.2 ingegaan. Het totale gebruik in Nederland van hout en houtprodukten stijgt nog steeds als gevolg van bevolkings- en koopkrachtgroei en van de waardering die het, als milieuvriendelijk en veelzijdig bruikbaar materiaal, heeft bij de consument. Grote verbruikers van hout in Nederland zijn de bouwnijverheid en de doe-het-zelfmarkt. Een klein deel wordt uit binnenlandse houtbronnen verkregen. Binnenlandse houtbronnen zijn bestaande en nieuwe bossen, weg- en grensbeplantingen (primaire bronnen) maar ook rest- en afvalhout en oud papier (secundaire bronnen). Door verbetering van de effectiviteit kan in de houtketen en door besparing in het gebruik een verbetering van de eigen voorziening worden bereikt.

Recente gegevens (project Houtoogststatistiek en prognose oogstbaar hout, 1991) maken duidelijk dat de gemiddelde voorraad hout in het Nederlandse bos veel hoger is dan ten tijde van de opstelling van het Meerjarenplan Bosbouw (1986) geschat werd. Bovendien groeit het bos sneller dan verwacht. Dit komt vooral doordat de bijgroei bij het ouder worden van het bos, in tegenstelling tot wat werd verwacht, nauwelijks afneemt en door opeenhoping van stikstof in de bodem en de toenemende hoeveelheid CO₂ in de lucht. De jaarlijkse houtoogst blijft sterk achter bij de jaarlijkse bijgroei. Verhogen van de houtoogst is derhalve mogelijk, waardoor ook beter wordt tegemoet wordt gekomen aan de houtbehoefte in eigen land. Ook uit een oogpunt van goed beheer en functievervulling van onze bossen is het noodzaak dat een groter aandeel van de bijgroei wordt geoogst. In 1991 bedroeg de oogst van hout uit het Nederlandse bos 1,3 miljoen m³.

Er ontbreekt in ons land een goede kwalitatieve afstemming tussen vraag en aanbod van hout. Veel van het in eigen land geproduceerde rondhout wordt in het buitenland verwerkt en vervolgens als verwerkt produkt weer ingevoerd. Mede vanwege de toenemende inzet van secundaire houtbronnen is er recent een vraaguitlet voor primaire bronnen opgetreden, hetgeen tot een sterke prijsdaling leidde. Aanvullende verwerkingscapaciteit in eigen land en nieuwe toepassingsgebieden zijn gewenst. Het beleid van het Ministerie van Economische Zaken is hier met name op gericht.

Van groot belang hierbij zijn voorts langere termijn-garanties, zowel met betrekking tot kwantiteit als kwaliteit, voor levering uit Nederlandse bossen. Alleen een goed georganiseerde inlandse-houtmarkt is hiertoe in staat. Dit vereist samenwerking, goede informatievoorziening, marketing en logistiek. Ook technologische vernieuwing en benutting van marktkansen door de houtverwerkende industrie zijn van groot belang.

Beleid

Het rijksbeleid van het Ministerie van Economische Zaken ten aanzien van de houtvoorziening van Nederland uit binnenlandse bronnen is in 1993 verwoord in het Houtvoorzieningsplan. Het rijksbeleid voorziet in een verhoging van de eigen voorziening van Nederland met hout en houtprodukten tot 17% in het begin van de volgende eeuw en tot 25% medio volgende eeuw.

Uitgangspunt in het rijksbeleid is de eigen verantwoordelijkheid van Nederland voor een substantieel aandeel in de eigen houtbehoefte door onder andere opvoering van de produktie en oogst van hout. Het rijk wil het eigen aandeel in de totale behoefte aan hout en houtprodukten uit het Nederlandse bos significant verhogen door te streven naar een toename van het bosareaal en de houtoogst.

Kwantitatieve streefcijfers, zowel in het bestaande als het nieuw aan te leggen bos, zijn voor de gemiddelde bijgroei als volgt:

- Bestaand multifunctionele bos 7,8 m³/ha/jaar (m³ spilhout met schors)
- Nieuw aangelegd multifunctioneel bos gemiddeld 12 m³/ha/jaar.

Het grootste deel van de hogere houtoogst zal uit de multifunctionele bossen komen. Het opvoeren van de houtoogst uit deze bossen is, gelet op het verschil tussen bijgroei en huidige oogst, te realiseren zonder dat dit ten koste hoeft te gaan van een duurzame produktie of van andere functies. De nadruk ligt op houtoogst uit dunningen. Vanwege hun primaire natuurfunctie is het rijk van oordeel dat de bossen met accent natuur in beginsel niet bijdragen aan het bereiken van de hogere oogst. Overigens zal uit deze bossen de komende decennia wel hout vrijkomen als gevolg van geleidelijke omvorming van de bossamenstelling naar inheemse soorten. Een permanente bijdrage aan de houtoogst komt voorts uit het beheer dat gericht is op instandhouding van bepaalde gewenste patronen in sommige bossen met accent natuur.

De streefoogst in het multifunctionele bos (nu 50% van de bijgroei) zal worden verhoogd naar 60% van de bijgroei in 2000, naar 70% in 2010 en naar 80% in 2025. De oogst in het bos met accent natuur zal voor heel Nederland gemiddeld op 1,5 m³/ha/jaar (spilhout met schors) uitkomen. Tijdens de omvormingsfase naar bos met accent natuur zal gemiddeld 4 m³ per ha per jaar worden geoogst. Per situatie of eigenaarscategorie kan dit echter variëren. Over de wijze en intensiteit van dit omvormingsbeheer zullen nadere afspraken worden gemaakt met de terreinbeherende organisaties. Voor het Staatsbosbeheer zullen de eerder genoemde produktie- en streefoogstcijfers richtinggevend zijn voor de boomsoortensamenstelling en de houtoogst. De werkelijke oogst kan afwijken van de streefoogst in een bepaald jaar omdat deze mede afhankelijk is van bijvoorbeeld de markt-omstandigheden, de beschikbare verwerkingscapaciteit of de situatie ten aanzien van calamiteiten in de jaren ervoor.

Het beïnvloeden van het oogstgedrag zal in de komende jaren een zeer belangrijk aandachtspunt in het bosbeleid zijn. De hogere oogst zal vooral door middel van dunningen moeten worden gerealiseerd.

Resumerend ontstaat, als resultaat van het ingezette bosbeleid, het volgende totaalbeeld voor produktie en oogst uit Nederlands bossen in 1994, 2000, 2010, 2025 en 2050 (zowel bestaande als nieuw aangelegde bossen):

	1994	2000	2010	2025	2050
	(in miljoenen m ³ spilhout met schors per jaar)				
bijgroei	2,4	2,4	2,4	2,5	2,9
oogst	1,3	1,5	1,7	2,0	2,4

De boomsoortensamenstelling van de multifunctionele bossen is primair de verantwoordelijkheid van de eigenaar/beheerder. Het rijk gaat ervan uit dat de eigenaar/beheerder met de keuze van aan te planten boomsoorten aansluit bij de doelstellingen voor het bos en bij de groeiplaatsmogelijkheden en dat voorts sturing plaatsvindt vanuit de houtmarkt. Boomsoorten die uit een oogpunt van houtvoorziening belangrijk zijn, zijn universeel inzetbare boomsoorten, zoals dennen, sparren, populier en douglas en voor specifieke doeleinden toepasbare boomsoorten, zoals eik, beuk en es. In de voorlichting en de bosuitbreiding zal met name de aanleg van deze soorten worden bevorderd.

De industrie heeft grote behoefte aan zaaghout. In het bosbeheer zal daartoe meer aandacht worden besteed aan teeltmaatregelen die de levering van zwaar hout van hoge kwaliteit mogelijk maken. Geleidelijk zal, als resultaat

4 OERBOS EN CULTUURBOS

Hoewel hier geen exacte gegevens over bekend zijn, mag worden aangenomen dat vroeger een groot deel van ons hele land bedekt was met bos. Dit oerbos, dat gezien kan worden als het meest ontwikkelde landecosysteem, is tegenwoordig in Nederland nergens meer aanwezig. Ook in de rest van Europa is nauwelijks nog oerbos te ontdekken, zelfs de gebergtebossen van de Alpen zijn niet meer ongerept. Zonder de ingrijpende levenswijze van de mens zou in ons klimaat op vrijwel alle bodemtypen nu nog oerbos staan. Het oerbos verdween in de middeleeuwen door het houtgebruik voor de scheepsbouw en door ontginningen, eerst op de droge delen van ons land en later ook op de lagere delen in het westen en de rivierdalen. Hierdoor werd het bos steeds verder teruggedrongen. Het oerbos veranderde in landbouwgrond, heide en zandverstuivingen. Slechts voor de jacht werd nog bos instandgehouden. In de 17de eeuw was het opgaande bos bijna geheel verdwenen.

Daarna nam de belangstelling voor bos in ons land weer toe en werd de ontbossing een halt toegeroepen. Bos werd belangrijk voor het vastleggen van zandverstuivingen (Veluwe, Utrechtse heuvelrug, Midden-Brabant) die waren ontstaan door te intensieve beweiding van ontgonnen gronden. Ook werd bos aangelegd in het kader van de werkverschaffing (streekontwikkeling). Vooral de uitgestrekte heidevelden in Drenthe en Noord-Brabant zijn in die tijd bebost. Aangezien het bebossen van gronden betrof waar nog geen bos aanwezig was, werden pionierboomsoorten geplant. De doelstelling van deze bossen was met name het leveren van hout voor de mijnbouw. Een groot deel van ons huidige bos bestaat nu nog uit grove dennen, omdat dit een pionierboomsoort is die zelfs op de sterk verarmde zandgronden kan groeien en bovendien geschikt was voor de mijnbouw. De laatste decennia wordt ook bos aangelegd op rijkere gronden, eerst op de drooggevalle gronden in de IJsselmeerpolders en later bij de Randstad en in de akkerbouwgebieden van Noordoost-Nederland. Hierbij worden vooral snelgroeïende boomsoorten als populier en fijnspar gebruikt. Thans beslaat het bos in Nederland een oppervlakte van ca. 335.000 ha. Bij volledige realisatie van het bosuitbreidingsprogramma zal in de loop van de 21e eeuw het bosareaal zijn toegenomen tot ruim 400.000 ha, waarvan ca. 80 à 100.000 ha natuurbos.

Cultuurbossen bepalen het hedendaagse bosbeeld. Door het ouder worden van het bos en veranderende doelstellingen ontstaat er meer ruimte voor spontane processen in het bos. Cultuurbossen zouden zich weer tot oerbos kunnen ontwikkelen, echter pas nadat zich een afwisseling in begroeiingstypen over een periode van enkele eeuwen heeft voltrokken. Om een echt oerwoud te laten ontstaan zonder menselijke inmenging is bovendien een zeer groot aaneengesloten gebied nodig, vergelijkbaar met de hele Veluwe. In Nederland wordt geprobeerd weer zo natuurlijk mogelijke bossen te laten ontstaan. Het grootste deel van de bossen in ons land zullen echter blijven bestaan uit cultuurbossen waarbij naast de functies natuur en recreatie ook de houtproductiefunctie van groot belang is.

van de verwachte en gestimuleerde ontwikkelingen, het aandeel kwaliteits-hout in de houtoogst, zijnde stammen van de door de markt gewenste soorten en dikker dan 30 centimeter, groeien van 30% nu, naar 45% in 2000 en 50% in 2010. Naast het geleidelijk ouder worden van het bos en de toenemende toepassing van geïntegreerd bosbeheer zal ook op snoeien aan deze kwaliteitsverbetering kunnen bijdragen.

Belangrijke aandachtspunten in het bos- en houtvoorzieningsbeleid vormen de afstemming tussen de vraag- en aanbodkant van Nederlands hout en de concurrentiepositie van de Nederlandse houtverwerkende industrie. Vanuit het Ministerie van Economische Zaken kunnen activiteiten worden ondersteund gericht op een verbetering van de marktwerking, op stimulering van technologische vernieuwing en scholing, op samenwerking en afstemming in de bedrijfskolom (het "Nederlandse hout").

Vanuit LNV zal een voorlichtingsprogramma worden opgezet om verhoging van de houtoogst te bevorderen. Maar ook zal via de marktwerking een prikkel uitgaan om meer kwaliteit te leveren. Ook zal dit gestimuleerd worden door projectsubsidies beschikbaar te stellen gericht op verbetering van de afstemming tussen houtaanbod en houtvraag. Gegeven het voorziene beleid worden goede afzetmogelijkheden verwacht voor het beschikbaar komende hout.

De inzet van hout als energiebron past in principe bij het energiebeleid gericht op diversificatie van energiebronnen en besparing op fossiele brandstoffen. De energie-opwekking uit hout wordt momenteel onderzocht. Mocht dit een uit milieu- en economisch oogpunt haalbare optie blijken dan verdient deze toepassing ondersteuning en kan het een vraagfactor van betekenis worden op de inlandse houtmarkt. Op zeer snel groeiende beplantingen als energie-grondstof wordt hier niet ingegaan. In een aparte notitie van de Ministeries van EZ, VROM en LNV zal hierop worden ingegaan.

De hiervoor genoemde streefcijfers voor bijgroei en oogst zijn op zichzelf niet voldoende om de doelstelling van de regering ten aanzien van een hogere eigen voorzieningsgraad te realiseren. Reden hiervan is de verwachte sterke toename van het totale verbruik.

Op de mogelijke bijdrage uit andere binnenlandse houtbronnen en het beter beheren van de houtketen zal in een later stadium worden ingegaan.

Om optimaal gebruik te maken van eigen houtbronnen moeten alle schakels van de keten Nederlands hout efficiënt functioneren en goed op elkaar zijn afgestemd. Het integraal ketenbeheer voor hout zal in het komende jaar door de Ministeries van EZ, VROM en LNV nader worden uitgewerkt.

Het rijk zal de ontwikkelingen in de houtoogst en bijgroei monitoren en zal zo nodig in het kader van de in 1997 uit te voeren evaluatie van het Bos-beleidsplan de streefcijfers bijstellen.

4.4 NATUUR

Problematiek

Het grote belang van bos voor de Nederlandse natuur komt onder andere tot uiting in het onderbrengen van vrijwel het gehele Nederlandse bosareaal in de Ecologische Hoofdstructuur, die in 1990 werd gepresenteerd in het Natuurbeleidsplan. Echter, ook in bossen staan de natuurwaarden onder druk. Sommige voor Nederland kenmerkende boscossystemen zijn in omvang gedecimeerd, dreigen te verdwijnen of zijn al verdwenen, inclusief de planten en diersoorten die voor hun voortbestaan afhankelijk zijn van deze bossen (zie kader 4).

Beleid

Het rijksbeleid is gericht op een verhoging van de natuurwaarden van het gehele Nederlandse bos. In de multifunctionele bossen zijn er mogelijkheden om de natuurfunctie te laten toenemen, zonder dat dit ten koste gaat van de andere functies. Dit kan bijvoorbeeld bereikt worden door het bevorderen van een hoger percentage oud bos (thans is ca. 10% bos ouder dan 80 jaar) en een hoger percentage gemengd bos.

Het rijk stelt zich hierbij de volgende (operationele) doelen voor:

- Minimaal 40% van het bosareaal zal binnen 25 jaar bestaan uit gemengd bos; op langere termijn is het streven gericht op minstens 60% gemengd bos.
- Minimaal 20% bos zal binnen 25 jaar een leeftijd hebben van 80 jaar en ouder.
- Minimaal 90% van de verjongingsvlakten zal binnen 5 jaar kleiner zijn dan 1 ha.

Voor de realisering van deze doelen zullen beheersmethoden als Geïntegreerd bosbeheer en Pro-Silva-beheer worden gestimuleerd. Hiertoe zal het rijk samen met de bosbouwsector een actieplan opstellen waarbij alle aspecten van deze beheersmethoden zullen worden meegenomen, zoals onderzoek, voorlichting, onderwijs en de gevolgen voor de plantsoenmarkt. Deze beheersmethoden worden toegelicht in kader 5. Voorts zal nagegaan worden of het functiebeloningsstelsel kan bijdragen in het bereiken van deze doelen.

In een deel van het bosareaal krijgt de natuurfunctie het primaat. Het rijk wijst, te zamen met provincies en na overleg met de betreffende eigenaren, 60.000 tot 80.000 ha van het huidige bosareaal aan als bossen met accent natuur. Ook aan de nieuw te ontwikkelen bossen wordt deels het accent natuur toegekend. Zo zal tenminste 20% van het bos dat in het kader van de Randstadgroenstructuur wordt aangelegd het accent natuur krijgen; deze accenttoekenning kan overigens per project verschillend worden ingevuld.

In de bossen met accent natuur zal het beheer zich primair richten op behoud, herstel en ontwikkeling van de natuurwaarden. De localisering van het bos met accent natuur geschiedt op basis van ecologische criteria die in de Ecosysteemvisie Bos zullen worden neergelegd (zie kader 2).

Bij de localisering wordt rekening gehouden met de bestaande eigendoms-situatie. De basis voor de begrenzing van de bossen met accent natuur wordt gelegd in de Gebiedsvisies Natuur, Bos en Landschap of, als het Nationale Parken betreft, in de beheers- en inrichtingsplannen.

De localisering van bos met accent natuur heeft bij het Staatsbosbeheer al grotendeels zijn beslag gekregen. De verdeling van de bossen met accent natuur over de diverse eigenaarscategorieën zal er globaal als volgt uit zien:

Rijk, Staatsbosbeheer	25.000 ha
Rijk, overig	2.500 ha
Natuurmonumenten	20.000 ha
Provinciale landschappen	7.500 - 17.500 ha
Overig (particulieren, gemeenten)	5.000 - 15.000 ha

Peildatum voor de voorgestelde verdeling is het jaar 2000 in verband met aankopen van bestaand bos. Voor bosuitbreiding geldt als peildatum het jaar 1993, aangezien voor nieuw bos andere criteria gelden, zie hoofdstuk 6.

Nationale Parken hebben een specifieke taakstelling ten aanzien van de natuur. Onderscheid kan gemaakt worden naar Nationale Parken waarin al het bos een accent natuur heeft, en parken met een lager aandeel bos met accent natuur. Ten aanzien van de multifunctionele bossen in de parken stelt het rijk zich op het standpunt dat de boomsoortenkeus, met inbegrip van het op een verantwoorde wijze omvormen van deze bossen, in beginsel de eigen verantwoordelijkheid is van de eigenaren. Nadere afspraken omtrent omvorming en boomsoortenkeus zullen in het kader van de beheers- en inrichtingsplannen van de Nationale Parken worden vastgelegd.

Voor het Staatsbosbeheer betekent dit dat er geen uitbreiding van het areaal exoten zal plaatsvinden in multifunctionele bossen in Nationale Parken, noch dat nieuwe soorten exoten aldaar zullen worden geïntroduceerd.

4.5 LANDSCHAP

Problematiek

Bossen zijn vaak karakteristiek voor het landschap. Het merendeel van de bestaande bossen maakt deel uit van het Nationaal Landschapspatroon van de Nota Landschap (1992). Aan de landschappelijke functie van bossen (visueel-ruimtelijke opbouw, esthetische kwaliteit) wordt afbreuk gedaan door versnippering en afbrokkeling als gevolg van aanleg van infrastructuur en stedelijke ontwikkeling. Ook het (interne) beheer is van invloed op oriëntatie en herkenbaarheid van het landschap.

Beleid

Multifunctionele bossen en bossen met accent natuur zijn laagdynamische elementen in het landschappelijke raamwerk (cascobenadering) en vormen door hun ruimtelijke en temporele stabiliteit de belangrijkste dragers van dit raamwerk. De landschappelijke functie van deze bossen zal verder worden

Er ontstaat een toenemende voorkeur voor natuurlijker wijzen van bosbeheer. Beheersmethoden als geïntegreerd bosbeheer en Pro Silva beheer sluiten hier goed bij aan. Deze beheersmethoden worden zeker niet als zaligmakend beschouwd; ook andere beheersmethoden kunnen doelmatig zijn.

In tegenstelling tot het vlaktegewijze bosbeheer wordt bij geïntegreerd bosbeheer en bij Pro Silva beheer aangesloten op en gebruik gemaakt van natuurlijke processen in het bos. Er worden geen handelingen uitgevoerd die in strijd zijn met deze natuurlijke processen. Het bestaande bos is daarbij het uitgangspunt. Doel is om het bos als ecosysteem gezond te houden en het zodanig te beheren, dat het bos zijn veelzijdige functies blijvend zo goed mogelijk kan vervullen. Bij Pro Silva beheer staat hierbij de houtproductiefunctie voorop; bij geïntegreerd bosbeheer ook de andere functies van bossen.

Bij deze meer natuurlijke methoden van bosbeheer blijft het bos als systeem permanent intact. Produkten zoals hout worden op een duurzame manier aan het bos onttrokken. De bosverjonging is in deze beheersopvatting een geleidelijk proces. Bij verjonging staat de kleinschaligheid van de ingrepen in de bosstructuur voorop; daarentegen wordt het beheer uit efficiency-overwegingen over een groot oppervlak tegelijkertijd uitgevoerd. De beheerder maakt zoveel mogelijk gebruik van natuurlijke verjonging. Een voordeel daarvan is dat de investeringen laag kunnen blijven, wat van extra belang is nu de herbebossingssubsidie is afgeschaft. Bij natuurlijke verjonging past de kanttekening dat deze wordt toegepast voor zover de kwaliteit van de moederbomen dit toelaat. Selectieve dunning is in het geïntegreerde bosbeheer en bij Pro Silva beheer de belangrijkste beheersmaatregel. Daarmee wordt gestuurd in de bosontwikkeling, waaronder de samenstelling van het bos. Door middel van dunning wordt tevens het grootste deel van de houtoogst gerealiseerd. Naast dunning zijn ook andere vormen van stamtaalreductie als beheersmaatregel aan te merken: zuiveringen (negatieve selectie) voor kwaliteitsverbetering van de verjonging en lichten voor het stimuleren van verjonging.

Kaalkap, systematische dunningen, kunstmatige verjonging, eensoortige opstanden en intensieve jeugdverzorging wordt bij vlaktegewijs beheer wel toegepast, maar sluit niet aan bij het meer natuurlijke beheer. Geïntegreerd bosbeheer en Pro Silvabeheer vereist meer tijd, zorg en vooral vakmanschap in vergelijking met bijvoorbeeld vlaktegewijs beheer. De planning en organisatie van het werk en het selectieve aspect stellen hogere eisen aan met name de werkvoorbereiding.

versterkt, enerzijds door het generieke bosinstandhoudingsbeleid en anderzijds door het beleid met betrekking tot de bosuitbreiding.

Bij de functietoekenning aan bossen (onder andere localisering bossen met accent natuur) wordt aansluiting gezocht bij structuur en functies van het omringende landschap (landschapsecologische benadering). In bestaande bossen en te bebossen gebieden zal bij aanleg, inrichting en beheer aandacht worden besteed aan de cultuurhistorische waarden. Deze aandacht zal in eerste instantie gericht zijn op het verzamelen van kennis van deze waarden in de vorm van inventarisatie en waardering.

4.6 MILIEU

Problematiek

In hoofdstuk 3 zijn de diverse milieuthema's in relatie met de bosinstandhouding aangegeven. In deze paragraaf wordt ingegaan op enkele andere relaties tussen bos en milieu.

De aandacht voor de rol die bossen binnen het milieubeleid kunnen spelen is zowel nationaal als internationaal de laatste jaren toegenomen.

Internationaal heeft met name de UNCED-conferentie in Rio hieraan bijgedragen; nationaal zijn onder andere het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud, de Nota Klimaatverandering en de Beleidsverklaring Milieutaakstellingen Bouw 1995 richtinggevend geweest.

Door het gebruik van vernieuwbare grondstoffen zoals hout ter vervanging van niet-vernieuwbare grondstoffen kan de vraag naar hout toenemen. Een meer op duurzaamheid gerichte produktiewijze kan het houtaanbod echter doen dalen.

Om de klimaatverandering te beperken wordt gestreefd naar een reductie van de CO₂-uitstoot. Bosaanplant wordt als maatregel gehanteerd om de CO₂ vast te leggen. Hout kan als vernieuwbare grondstof een vervanger zijn voor materialen die in de afvalfase niet meer bruikbaar zijn.

De introductie van minder milieubelastende verduurzamingsmethoden zijn van belang voor de mogelijkheden tot hergebruik en beperking van milieu-problemen in de afvalfase.

Bossen hebben een bufferfunctie en zijn daarmee een instrument om geluidshinder te beperken. Het leggen van een verband tussen de kwaliteit van de woonomgeving en de aanwezigheid van bos ligt voor de hand. Tevens worden daarbij recreatieve mogelijkheden geschapen en wordt de automobilititeit beperkt. Aangezien bos een schone vorm van grondgebruik is (geen mest, geen bestrijdingsmiddelen), draagt het bij aan bescherming van grondwater, hetgeen voor de drinkwaterwinning van groot belang is. Tenslotte is bos een effectief middel tegen water- en winderosie en daarom voor bescherming van de bodem van belang.

Beleid

Bosbeleid en houtbeleid dienen te worden geplaatst in het perspectief van duurzame ontwikkeling. In het Meerjarenplan Bosbouw vormde duurzame ontwikkeling de basis van het beleid.

Dit uitgangspunt wordt ook in dit Bosbeleidsplan gehanteerd en verder uitgewerkt. Duurzame ontwikkeling heeft betrekking op beheer en instandhouding van het tropische regenwoud, maar ook van bossen uit boreale en gematigde streken.

Het rijk streeft het optimaliseren van de vastlegging van CO_2 in bossen na. Door het nemen van maatregelen kan daarbij tevens naar schatting een vijfde deel van de na te streven reductie van de emissie van kooldioxide van 3-5% worden gerealiseerd. Deze maatregelen zijn het tegengaan van ontbossing, het stimuleren van bebossing en herbebossing, het verhogen van de produktiviteit van bos per hectare (voor zover verenigbaar met andere functies), het opvoeren van duurzaam gebruik van houtprodukten en de vervanging van fossiele brandstoffen door hout. Behalve voor het vastleggen van CO_2 kan bosaanleg een bufferende werking hebben ter bescherming van bestaande bos- en natuurgebieden tegen schadelijke milieubeïnvloeding.

Ketenbeheer zal gericht zijn op efficiënt houtgebruik, het toepassen van hout op de juiste kwaliteitsniveaus en hergebruik van hout. Onderzoek naar de mogelijkheden hiervoor is noodzakelijk. Ook het versterken van de marktstructuur voor houtprodukten is hierbij van belang.

5.1 INLEIDING

Beheer van bossen is noodzakelijk voor de instandhouding van het bos en ter vervulling van de diverse bosfuncties. Beheer wordt opgevat als het bewerkstelligen van die randvoorwaarden die nodig zijn om de functievervulling van het bos aan te passen aan de maatschappelijke ontwikkeling. Beheer kan bijvoorbeeld bestaan uit aanplant of vellen van bomen, maar ook uit het kiezen voor "niets doen" als de spontane ontwikkelingen tevens de gewenste ontwikkelingen zijn. De ontwikkeling van het bos wordt voor een groot deel bepaald door de samenstelling en aard van het bos, waarbij de ontstaansgeschiedenis een belangrijke rol speelt (zie kader 6).

Voor het beheer van bossen zijn voor een belangrijk deel bosbedrijven verantwoordelijk. Een bosbedrijf is een organisatievorm, die de eigendomsrechten of de gebruiksrechten van het bos heeft en die produktiemiddelen inzet om het bos de gewenste diensten en goederen te laten voortbrengen.

Het beheren en instandhouden van bos kost geld. De belangrijkste kostenposten zijn die voor beheer (verjonging, verzorging, dunning, velling), toezicht en algemene administratieve werkzaamheden. Bij multifunctionele bossen komen de inkomsten delatse jaren voor circa de helft uit houtverkoop; bij bossen met accent natuur zijn de inkomsten uit houtverkoop lager en soms geheel afwezig. Andere inkomsten zijn bijvoorbeeld subsidies en jachtverhuur. Over het algemeen overtreffen de kosten van bosbeheer de inkomsten uit het bos.

Met name waar gestreefd wordt naar gebruik van niet-tropisch-hout, is het van belang dat vraag en aanbod op de binnenlandse markt voldoende op elkaar zijn afgestemd. Het aanbod van hout dient bovendien ook op langere termijn te worden gegarandeerd. Dit betekent dat er een voldoende aantrekkelijke financiële basis voor de bouseigenaar moet zijn.

Uit cijfers van het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) bleek dat de tendens de afgelopen jaren bij particuliere bosbedrijven groter dan 50 hectare een lichte verbetering van de bedrijfsresultaten was, resulterend in gemiddeld een licht positief exploitatieresultaat over 1989 en 1990. De cijfers voor 1991 en 1992 zijn echter beduidend slechter. Particuliere bouseigenaren met een bedrijf tussen de 5 en 50 ha hebben gemiddeld een negatief exploitatieresultaat van enkele honderden guldens per ha. De prijsontwikkeling van hout is in de loop van 1993 sterk verslechterd.

5.2 MARKT EN KWALITEIT

Problematiek

De inkomsten uit houtverkoop blijven momenteel ver achter bij de bedrijfskosten. Een gezonde financiële positie van bosbedrijven is van groot belang voor de instandhouding van met name het particuliere en het gemeentelijke bosbezit. Het is echter ook van groot belang voor de werkgelegenheids-

6 BOSONTWIKKELING

De ontwikkeling van het bos in ons land wordt in sterke mate bepaald door de samenstelling en de aard van het huidige bos. De ontstaansgeschiedenis vormt hiervan een afspiegeling. Kenmerkend voor de Nederlandse bossen is het grote aandeel jong bos, in de eerste helft van de 20e eeuw aangelegd op voedselarme zandgronden. Veelal zijn deze bossen op grootschalige wijze aangelegd met gebruik van pionierboomsoorten. Naar verhouding komen veel gelijkjarige en ongemengde opstanden voor. Een geleidelijke overgang naar oudere, gemengde bossen is te verkiezen; deze bossen bieden betere perspectieven voor de bedrijfsvoering, hebben een hogere weerbaarheid tegen aantastingen en heben grotere waarde voor natuur en recreatie. Het beheer zal zich daartoe kunnen richten op verbeteren van de structuur van het bos door middel van soortensamenstelling en meer menging, een hoger aandeel oud bos door verlenging van de omlopen, een gevarieerde leeftijdsopbouw en door een kleinschaliger bosverjonging.

In de afgelopen jaren is in het Nederlandse bos een trend te constateren van eensoortige opstanden (monocultures) naar gemengde opstanden. Voorts valt er een ontwikkeling te bespeuren in de soortensamenstelling. De volgende verschuivingen springen daarbij het meest in het oog: van grove den naar douglas, van grove den naar zomereik en van populier naar zomereik. Kortom, een verschuiving van pionierboomsoorten naar boomsoorten van stabiel bosbiotoop. Als gevolg van deze verschuivingen neemt het areaal naaldbos af en het areaal loofbos toe.

Bosverjonging vindt thans nog vaak via kaalkap plaats (in ca. 2/3 van de gevallen). Ondanks de onregelmatige leeftijdsopbouw van het bestaande bos blijkt uit de recente gevens omtrent staande houtvoorraad en bijgroei dat, los van de verjongingsomvang, een substantieel hogere houtoogst door met name een intensievere dunning is te realiseren. Het beheer zal zich dus meer kunnen richten op geleidelijke verjongingsmethoden.

Een gevolg is ook dat de omvang van de bosverjonging kleinschaliger kan worden uitgevoerd hetgeen bijdraagt aan het bereiken van gemengde bosopstanden.

Kleinschaligere bosverjonging voorkomt schokeffecten in het bos(micro)-klimaat en draagt ook bij aan het verkleinen van risico's als gevolg van perioden van extreme weersomstandigheden zoals langdurige droogte of koude.

Ca. 60% van de bosverjonging vindt plaats in bossen jonger dan 60 jaar. Streven naar omloopverlenging kan dan tot gevolg hebben dat er gedurende langere tijd geen hout uit eindkap kan worden geoogst. Dit bezwaar kan worden ondervangen door een intensievere dunning alsmede door het geleidelijk invoeren van de omloopverlengingen van de bosopstanden. De verlenging van de omlooptijd verhoogt het aandeel oud bos, hetgeen zowel uit recreatief oogpunt als voor de natuurfunctie gewenst is.

ontwikkeling in de bosbouwsector. De werkgelegenheid in de bosbouwsector loopt terug, waarmee ook een verlies aan vakmanschap optreedt. Om de kosten te drukken zijn veel bosbedrijven overgestapt van uitvoering door eigen personeel naar uitbesteding door bosbouwambacht-ondernemingen. Bosbouwambachtondernemingen voeren tegen betaling werkzaamheden uit zoals bosaanleg, bosverzorging en velling. De sociale aspecten binnen de bosbouwambachtondernemingen kunnen echter worden verbeterd.

Het verbruik van hout in Nederland is ruim zesmaal groter dan hetgeen thans uit de Nederlandse bossen bijgroeit. Aan de andere kant wordt er echter minder hout uit het bos geoogst dan mogelijk is (zie 4.3), hetgeen onder meer samenhangt met dalende houtprijzen, stijgende kosten en een slechte afstemming tussen vraag en aanbod. Een aanzienlijk deel van het Nederlandse hout wordt daarnaast om een aantal redenen alleen voor kwalitatief laagwaardige toepassingen gebruikt, wat relatief weinig opbrengt. Hout is een belangrijke grondstof voor mensen in de hele wereld. Dit belang wordt nog eens versterkt doordat het productieproces op een schone wijze tot stand komt. In dat opzicht dragen bossen bij aan het verbeteren van milieu en klimaat op mondiale schaal. Opvoeren van de houtproductie is noodzakelijk, waarbij Nederland ook een eigen verantwoordelijkheid heeft. De mogelijkheden om meer hout te produceren in Nederland worden evenwel bemoeilijkt door de relatief hoge produktiekosten van hout en versnippering van het areaal.

Beleid

De problemen op de houtmarkt zijn deels structureel en deels conjunctureel van aard. De structurele problemen op de houtmarkt hangen samen met de ontwikkelingen in het milieubeleid: het toenemende hergebruik van houtafval en oud papier verkleint de markt voor nieuw hout en zet de houtprijzen onder druk. Dit vraagt om versterkte aandacht voor de afstemming tussen vraag en aanbod op de houtmarkt. Ook het Houtvoorzieningsplan van de Minister van Economische Zaken gaat hierop in. Via de Kaderregeling projectsubsidies bosbouw zal het rijk financiën beschikbaar stellen voor projecten gericht op verbetering van de afzetmogelijkheden van en betere afstemming op de vraag naar vers hout.

Om de conjuncturele problemen het hoofd te bieden, zal het bos enerzijds kwalitatief betere producten moeten leveren en zullen anderzijds overbodige kosten vermeden moeten worden. Om dit doel te bereiken ontwikkelt het rijk een stimuleringsbeleid volgens de volgende vier sporen:

1. Bevorderen dat houtproductie plaats vindt in bossen die duurzaam worden beheerd, niet alleen in Nederland, maar ook in andere landen. Voor tropisch hout geldt dat vanaf eind 1995 enkel hout afkomstig uit duurzaam beheerde bossen mag worden gebruikt (convenant Tropisch hout). Het rijk zal onderzoeken of hiervoor een keurmerksysteem kan worden ingevoerd. Vanaf het jaar 2000, of zoveel eerder als mogelijk, zal ook al het andere geïmporteerde

7 ADVIES COMMISSIE FINANCIERING NATUURBELEID

Taakopdracht van de Commissie Financiering Natuurbeleid was de financiering van het natuurbeleid en het bosbeleid te bezien. Uitgaande van de in bestaande beleidsplannen vastgelegde taakstellingen komt de Commissie ten aanzien van de financiering van het bosbeleid tot de volgende bevindingen:

- * totale uitgaven voor bosbeleid schommelen rond 140 miljoen per jaar; deze middelen worden besteed aan duurzame instandhouding van het bos-areaal, aanplant van nieuw bos en aan het evenwichtig gebruik en beheer van de functies van het bos;
- * in 1992 bedraagt het tekort ca. 8 miljoen; het tekort loopt op tot ca. 24,5 miljoen in 1999 en stabiliseert vervolgens op een niveau van ca. 16 miljoen per jaar.

In deze begroeringen is de financiering voor nieuw beleid niet meegenomen. De Commissie brengt in haar advies een aantal punten onder de aandacht die, als ze in de berekeningen zouden worden meegenomen, leiden tot een hoger geraamd tekort. Het gaat hierbij bv. om kosten voor internationaal beleid, extra beloning voor maatschappelijk belangrijke functies van bos, kosten voor regeneratie van verdroogde bossen en taakuitbreiding grote groengebieden in de Randstadgroenstructuur.

De Commissie adviseert als mogelijke oplossingen voor de (dreigende) financiële tekorten het volgende:

- * bevorderen van meer eigen inkomsten bij bosbedrijven en natuur-beschermingsorganisaties via "alternatieve" inkomstenbronnen zoals leden-werving, deelname loterij-akties en sponsoring.
- * herschikking van overheidsmiddelen: met name genoemd worden opbrengsten uit verkoop Domeingronden, grotere bijdrage uit landinrichting en aandeel in bestemming van opbrengsten van toekomstige energie- en milieuheffingen;
- * oprichting van een groenfonds als middel ter verbetering van de financieringsstructuur;
- * ruimere inschakeling van vrijwilligers, die o.a. een deel van de extra kosten voor nieuw bos zouden kunnen opvangen;
- * uitwerking en toepassing van het "compensatie-principe" met name in relatie tot infrastructurele werken. Mogelijkheden: Oppervlaktecompensatie, opcenten op toeristenbelasting, medefinanciering door waterwinbedrijven, bestemmingsheffingen en vrijwillige donaties uit bv. energieproductiesector;
- * privatisering van bossen met in aanvulling daarop het bieden van fiscale faciliteiten. Genoemd worden afstoten van bezitting van Staatsbosbeheer welke buiten de Ecologische Hoofdstructuur zijn gelegen, compenseren van vermogensverlies bij omzetting landbouwgrond naar blijvend bos, verruimde dividendvrijstelling, investeringsaftrek en uitbreiding bosbouwvrijstellingen.

hout in Nederland afkomstig moeten zijn uit duurzaam beheerde bossen. De mogelijke gevolgen hiervan voor de houtvoorziening zullen nader worden verkend. Voor Nederland zelf zullen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk in 1995, nationale richtlijnen voor duurzaam bosbeheer worden opgesteld.

2. Bevorderen van hoogwaardiger toepassing van in Nederland geproduceerd hout. Om dit te bereiken worden projectsubsidies ingezet. Onder andere wordt een projectsubsidie verleend voor het opzetten van een houtbank. Hierdoor wordt een betere afstemming tussen de vraagzijde en de aanbodzijde gecreëerd. Daarnaast wordt een projectsubsidie verleend voor een experiment met een houtcertificeringssysteem, waarbij hout al in het bos wordt gemerkt als toekomstig produkt voor een bepaald gebruik. Voor de verwerkende industrie met hoogwaardige toepassingen zijn in ons land wel de kleinschaligheid en de specialistische kennis aanwezig, maar laten de vestigingsvoorwaarden nog te wensen over. Het beleid is erop gericht de vestigingsvoorwaarden te verbeteren door het komen tot lange-termijn afspraken met grote bosbedrijven (bijvoorbeeld Staatsbosbeheer).
3. Bevorderen van samenwerking door onder meer particuliere bosbedrijven. Samenwerkende bosbedrijven realiseren over het algemeen een beter exploitatieresultaat dan niet samenwerkende bosbedrijven, zo blijkt uit het LEI-onderzoek hieromtrent. Als optimale grootte voor een volwaardig inkomen wordt een bedrijfseenheid van minimaal 200 ha beschouwd. Door samenwerking van boscijgenaren kunnen de bedrijfseenheden worden vergroot en kan het beheer op een bedrijfsmatiger wijze plaatsvinden. Het rijk geeft een subsidie om samenwerking te stimuleren. Deze is bestemd voor particuliere boscijgenaren, gemeenten en natuurbeschermingsorganisaties. Bovendien wil het rijk het ruilen van gronden bevorderen, waardoor grotere beheerseenheden gerealiseerd kunnen worden.
4. Bevorderen van bedrijfsmatig handelen. Voor beheerseenheden van 200 ha en groter zal een projectsubsidie voor het maken van een bedrijfsplan beschikbaar gesteld worden. Ook stelt het rijk een projectsubsidie voor het maken van bedrijfsvergelijkingen beschikbaar om bedrijfsmatig werken te stimuleren.

Het rijk acht het mogelijk dat bij uitvoering van het geschetste stimuleringsbeleid binnen 10 jaar 80% van de particuliere bosbedrijven groter dan 50 ha een positief exploitatieresultaat behaalt.

Het rijk streeft in principe naar het behoud van de werkgelegenheid in de bosbouwsector. Een beter financieel resultaat van bosbedrijven kan hiertoe bijdragen. De sociale structuur van de bosbouwsector kan worden verbeterd door eisen te stellen aan de vakbekwaamheid, de toepassing van de CAO, de bedrijfsadministratie en de veiligheid van de arbeiders. Met de vrijwillige Erkenningregeling voor Bosbouwambachtondernemingen probeert het Boschap dit te bewerkstelligen en grijs en zwart werken in de bosbouwsector tegen te gaan. Er is momenteel echter geen controle op deze regeling. De rijksoverheid stelt in beginsel een projectsubsidie in om controle op deze regeling mogelijk te maken.

8 ADVIES COMMISSIE FUNCTIEBELONING BOSSEN

In juli 1992 verscheen het advies van de Commissie Functiebeloning Bossen. De Commissie, ingesteld door de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, had de volgende opdracht gekregen:

- a. analyseren van de problematiek inzake bosfuncties en functiewaardering
- b. onderzoeken van mogelijkheden tot invoering van een subsidiestelsel voor de bosbouw op basis van functiebeloning
- c. uitbrengen van een advies terzake van de onder b. bedoelde mogelijkheden
- d. uitbrengen van een advies over een op te stellen natuurbijdrageregeling.

De Commissie heeft een zestal hoofdfuncties van de bossen in beschouwing genomen, te weten houtproductie, recreatie, natuur, landschap, milieu en ruimtelijke kwaliteit.

De Commissie is tot de conclusie gekomen dat het huidige financiële instrumentarium van het rijk in de praktijk maar ten dele dienstbaar is aan de instandhouding en functievervulling van bossen en natuurterreinen. Aanpassing aan de eisen van deze tijd en adequaat inspelen op de diverse functies van bos en natuur is daarom volgens de Commissie geboden.

De Commissie pleit voor een eenvoudig functiebeloningsstelsel voor bossen, bestaande uit:

- * een basisbijdrage ten behoeve van de openstelling van de bossen en de functievervulling in zijn algemeenheid
- * een beperkt aantal toeslagen en premies, gericht op (de verdere ontwikkeling van) de belangrijkste functies en bovendien sterk gericht op realisering van onderdelen van het rijksbeleid voor de bossen.

Het functiebeloningsstelsel moet volgens de Commissie in principe voor alle eigenaren van toepassing zijn. Verder pleit de Commissie voor het weder invoeren van een eenvoudige, aangepaste natuurbijdrageregeling, die nauw aansluit bij het functiebeloningsstelsel voor bossen. De Commissie is daarbij van mening dat deze natuurbijdrageregeling ook voor natuurterreinen buiten de Ecologische Hoofdstructuur van toepassing moet zijn en zich moet richten op dezelfde doelgroepen als het functiebeloningsstelsel voor bossen. Tenslotte adviseert de Commissie de samenwerking in de bosbouw te blijven stimuleren met een regeling, welke in een structurele bijdrage voorziet.

Het advies dient als basis voor het door het rijk ontwikkelde functiebeloningsstelsel.

5.3 NIET-MARKTBARE PRODUKTEN

Problematiek

Voor de verbetering van de inkomsten van bosbedrijven kan niet alleen naar de houtverkoop gekeken worden. Ook het verwerven van inkomsten uit andere functies van het bos zoals recreatie, natuur, landschap en milieu is noodzakelijk voor een duurzame instandhouding en optimale functie-ervulling (zie kader 7). Dat bosbedrijven verschillende produkten leveren is niet bijzonder; het bijzondere van bosbedrijven is dat deze altijd verschillende produkten en diensten leveren. Problematisch hierbij is dat vele produkten niet marktbaar zijn.

Beleid

Immateriële functies die maatschappelijk van belang zijn worden door de rijksoverheid beloond. Hiertoe ontwikkelt het rijk een subsidiestelsel, gebaseerd op het principe van functiebeloning. Het door de Commissie functiebeloning bossen opgestelde advies (zie kader 8) vormt hiervoor de basis. In het beoogde systeem wordt een koppeling gelegd tussen de bijdrage van de overheid en gerealiseerde prestaties.

Het subsidiestelsel bevat voorhands een basisbijdrage voor de algemene instandhouding en de openstelling van het bos en beloningen voor functies. Het rijk ziet daarnaast mogelijkheden voor aanvullende beloning van bossen die regionaal van bijzonder belang zijn, danwel die regionaal sterk gewaardeerd worden. Deze aanvullende inkomsten zouden op basis van het profijt-beginsel verkregen kunnen worden. Provinciale overheden wordt gevraagd dit in overleg met gemeenten nader uit te werken.

Met name kunnen zij een overleg tussen boseigenaren en recreatie-ondernemers die baat hebben bij het bos bevorderen van het meebetalen aan uitgaven voor recreatief gebruik van de bossen. Via voorlichting worden de fiscale voordelen van rangschikking van bossen onder de Natuurschoonwet onder de aandacht gebracht; deze voordelen kunnen bijdragen aan het bereiken van een beter bedrijfsresultaat.

6.1 INLEIDING

Het wordt steeds duidelijker dat met het bestaande bosareaal niet tegemoet gekomen kan worden aan de vraag vanuit de samenleving naar de verschillende functies van het bos. Het streven naar meer bossen betekent, naast het tegengaan van ontbossing, het stimuleren van de aanleg van nieuw bos in binnen- en buitenland. De vraag waar de Nederlandse samenleving voor staat is dan ook niet of er meer bos moet komen, maar hoe en waar het in ons land kan komen. Doel van het rijk is het uitbreiden van het areaal bos door de rijksoverheid en het stimuleren van bosaanleg door andere overheden en particulieren.

In het Meerjarenplan Bosbouw werd aangekondigd te streven naar de aanleg van 23.000 ha bos tussen 1986 en het jaar 2000 (waarvan 10.000 ha in de Randstad), en 7.000 à 12.000 ha na 2000 (waarvan 4.700 in de Randstad). Tot 1994 wordt ongeveer 18.000 ha bos aangelegd, waarvan ongeveer 3.200 ha in de Randstad. Op basis van het Meerjarenplan Bosbouw wordt tussen 1994 en 2000 dus nog circa 5.000 ha bos aangelegd, en 7.000 à 12.000 ha vanaf 2000. Het rijk gaat ervan uit dat de aanleg van weg- en grensbeplantingen blijft voortgaan overeenkomstig het Meerjarenplan Bosbouw.

De behoefte aan bos neemt echter nog toe. De Commissie Bosuitbreiding heeft in haar advies mogelijkheden aangegeven voor extra bosaanleg in de komende decennia. Gezien het weergegeven grote belang dat gehecht wordt aan de aanleg van extra bos is het rijk van mening dat het advies van de Commissie Bosuitbreiding (zie kader 9) in essentie kan worden overgenomen. Dit is uitgewerkt in het Regeringsstandpunt inzake het advies van de Commissie Bosuitbreiding, dat in oktober 1993 aan de Tweede Kamer is aangeboden. Dit betekent dat er de komende 25 jaar minimaal 75.000 ha bos in Nederland bij zal kunnen komen (zie tabel 2).

6.2 BOSAANLEG ALGEMEEN

Problematiek

Bosaanleg in Nederland is van belang voor de hele maatschappij.

De verantwoordelijkheid ligt voor een deel bij de rijksoverheid, maar ook bij provincies, gemeenten, bedrijfsleven, landbouwers en andere particulieren. Momenteel vindt bosaanleg echter nog voornamelijk door de rijksoverheid plaats. De waardedaling van de grond bij permanente bebossing en planologische belemmeringen spelen hierbij een grote rol.

Om bosuitbreiding te kunnen realiseren is de beschikbaarheid van voldoende plantsoen van een goede kwaliteit noodzakelijk. Plantsoen is ook van belang bij bosverjonging, indien het verjongingsproces niet op natuurlijke wijze kan plaatsvinden.

Om tot een kwalitatief hoogwaardig bos te komen, dat voldoet aan de gewenste functies, is het noodzakelijk dat zowel uiterlijke als genetische

In januari 1993 verscheen het advies van de Commissie Bosuitbreiding waarin mogelijkheden worden aangegeven voor extra bosuitbreiding, boven de bestaande taakstellingen die in het Structuurschema Groene Ruimte deel 1 zijn genoemd. De Commissie adviseert de huidige taakstelling voor tijdelijk bos op landbouwgronden ook na het jaar 2000 te continueren (tot 2018) en daarnaast 800 ha extra permanent bos per jaar aan te leggen in de komende 25 jaar. In totaal resulteert dit in een aanvullende bosuitbreiding van 50.000 ha in 25 jaar, verdeelt in:

- 30.000 ha bos op landbouwbedrijven (1200 ha/jr)
Dit bos wordt met subsidiëring van de rijksoverheid en de EG door boeren aangelegd op landbouwgronden. Onderscheid kan hierbij gemaakt worden naar tijdelijk bos in zeer korte omlopen, tijdelijk bos in wat langere omlopen en blijvend bos. De Commissie legt de prioriteit bij blijvend multifunctioneel bos op landbouwbedrijven.
- 7.500 ha bos als compensatie voor gekapt bos (300 ha/jr)
Momenteel wordt de herplantplicht uit de Boswet gepasseerd wanneer het gaat om werken ter uitvoering van een goedgekeurd bestemmingsplan; hierdoor verdwijnt ongeveer 300 ha bos per jaar. Dit bos zou gecompenseerd moeten worden door voor elke hectare verdwenen bos weer een hectare bos elders te planten. Dit levert over 25 jaar ongeveer 7.500 ha bos op, aan te leggen door degene die het bos gekapt heeft.
- 5.000 ha bos op nieuwe landgoederen (200 ha/jr)
Met rijkssubsidies en met fiscale stimulansen zouden door particulieren nieuwe landgoederen kunnen worden aangelegd. Deze landgoederen zouden uit het oogpunt van de ruimtelijke kwaliteit en de bijdrage aan natuur en milieu een grote meerwaarde kunnen hebben.
- 7.500 ha bos in combinatie met woningbouw (300 ha/jr)
Er zijn verschillende varianten om bosaanleg en woningbouw te combineren:
 - 2.500 ha bos door verfijning van het Gemeentefonds
Door de uitkering aan gemeenten uit het Gemeentefonds wordt momenteel het bouwen van huizen gestimuleerd; door aanpassing van het uitkerings-systeem zou de aanleg van extra bos gestimuleerd kunnen worden.
 - 500 ha bos in combinatie met vrije sector woningen
Gezien de grote vraag naar duurdere vrije sector woningen in een "groene" omgeving zou in de grondprijs van iedere hectare van zulke woningbouw de aanleg van 5 ha openbaar toegankelijk bos verdisconteerd kunnen worden.
 - 3.000 ha bos als compensatie voor bouwen in RGS-bossen
Door hoogwaardige woningen te laten bouwen op daarvoor gunstige plaatsen in de Randstadgroenstructuur, en met de daaruit verkregen opbrengsten uit de grondprijs gelijktijdig in dezelfde regio grond te kopen om te bebossen, moet het bosareaal in de Randstad aanzienlijk uitgebreid kunnen worden. Uitgegaan wordt van een multiplier-compensatie van 10:1.
 - 1.500 ha bos als compensatie voor bouwen buiten RGS-bossen
In daarvoor geschikte bossen zou op kleine schaal woningbouw plaats kunnen vinden, met als tegenprestatie de bosaanleg inclusief grondverwerving elders. Hiervoor zou een multipliercompensatie van 25:1 moeten gelden.

kwaliteitseisen worden gesteld aan het plantsoen. Juist omdat het honderden jaren kan duren tot een bos tot volle ontwikkeling is gekomen is het zo belangrijk om te kiezen voor kwalitatief hoogwaardig uitgangsmateriaal.

Beleid

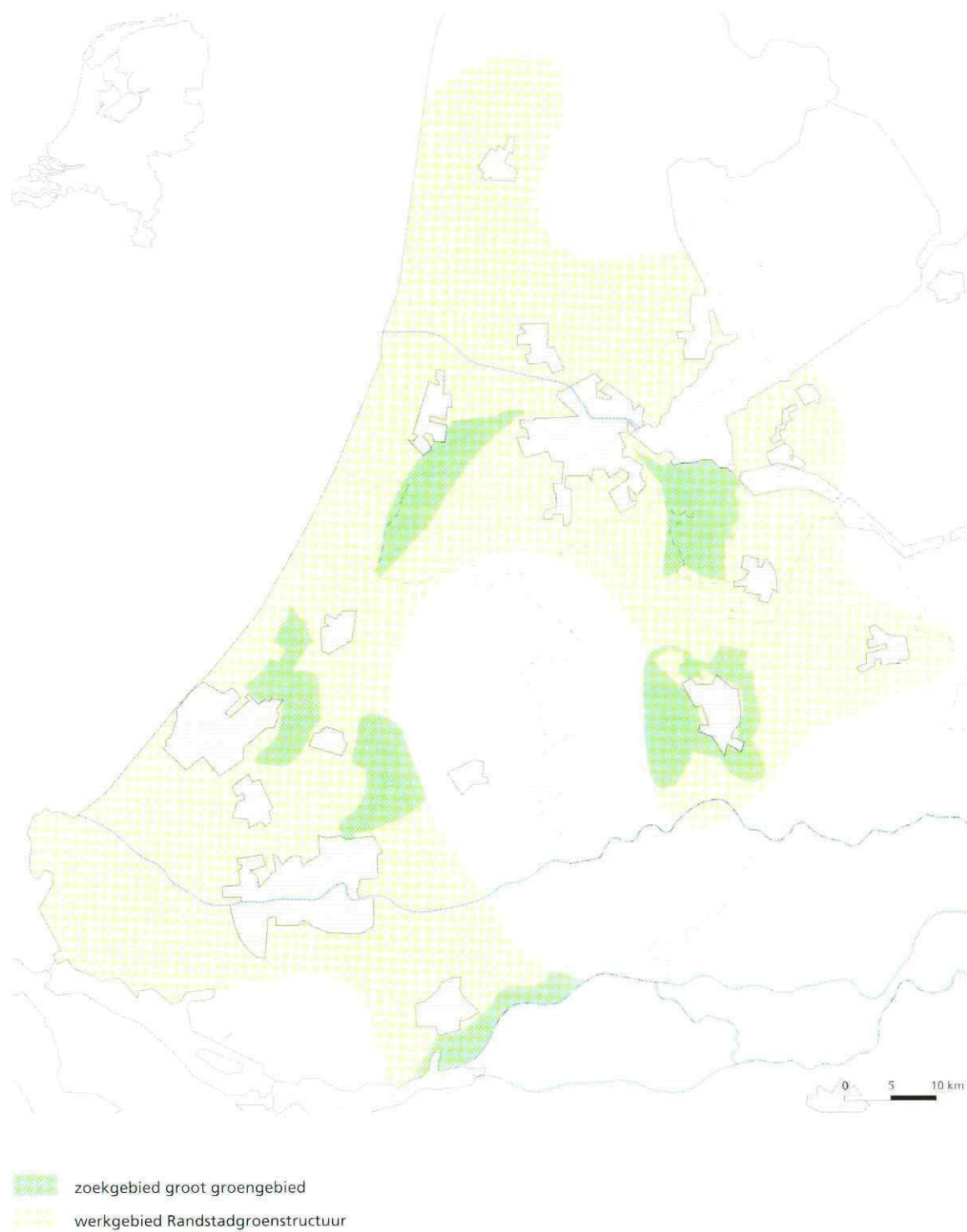
Het rijk acht zich in de eerste plaats verantwoordelijk voor het realiseren van een aantal grote projecten waarin bossen worden aangelegd. Deze projecten worden in de volgende paragrafen verder uitgewerkt. In de tweede plaats wil de rijksoverheid bosaanleg door derden zoveel mogelijk de ruimte bieden. Hierbij wordt gedacht aan fiscale maatregelen, het creëren van planologische mogelijkheden en aan het bieden van stimuleringsubsidies. Het rijk doet een dringend beroep op diegenen in de samenleving die er direct of indirect belang bij hebben om hieraan mee te werken en waar mogelijk de aanleg te bevorderen en mee te financieren. Provinciale en gemeentelijke overheden wordt gevraagd waar mogelijk ruimtelijke belemmeringen voor bosaanleg weg te nemen en actief in de bosuitbreiding te participeren. Bedrijfsleven, landbouwers en particulieren wordt gevraagd de aanleg van bomen en bos actief te ondersteunen danwel zelf ter hand te nemen. De Commissie Bosuitbreiding spreekt de verwachting uit dat door de aanleg van nieuwe landgoederen en door de combinatie van bos en woningbouw circa 20.000 ha bos kan worden gerealiseerd binnen 25 jaar. Aangezien het initiatief en de verantwoordelijkheid voor de financiering bij derden berusten, neemt het rijk hiervoor geen kwantitatieve taakstelling op. Daarnaast verwacht de Commissie Bosuitbreiding 30.000 ha bosaanleg door particulieren op landbouwbedrijven binnen 25 jaar.

Het nieuwe bos zal per definitie meer functies tegelijkertijd kunnen en moeten vervullen. Per regio zijn accentverschillen mogelijk naar aard en omvang. In sommige gebieden met bepaalde hoge natuur- en landschapswaarden is bosaanleg naar de mening van de rijksoverheid echter ongewenst, tenzij de aanleg niet ten koste gaat van de feitelijke waarden. Het betreft de weidevogelgebieden, de gebieden die van belang zijn voor kwetsbare ganzen en de gebieden behoud karakteristieke openheid. Deze gebieden met hoge natuur- en landschapswaarden zijn aangegeven in het Structuurschema Groene Ruimte (SGR-kaarten 9,10,12). In de Richtlijn Ammoniak en Veehouderij 1991 is opgenomen dat de richtlijn buiten beschouwing gelaten wordt bij de beoordeling van een hinderwetvergunningsaanvraag van een agrarisch bedrijf in geval er sprake is van een door het rijk, lagere overheden of publiekrechtelijke organisaties uitgevoerde dan wel gesubsidieerde uitbreiding van bestaande of de aanleg van geheel nieuwe bossen.

Om de uiterlijke en genetische kwaliteit van plantsoen te verbeteren en te kunnen garanderen vindt onder andere selectieonderzoek plaats, wordt onderzoek gedaan naar autochtone herkomsten en worden zaadgaarden beheerd. De rijksoverheid ondersteunt deze ontwikkelingen.

Daarnaast streeft het rijk naar eenduidige kwaliteitseisen voor alle boomsoorten en struiksoorten in de bos- en landschapsbouw. Daartoe is in 1990 de vijfde Rassenlijst voor bomen opgesteld en werkt het rijk mee aan het totstandkomen van een certificeringssysteem.

kaart 3: Werkgebied Randstadgroenstructuur en zoekgebieden grote groengebieden
concept 1.10.1993

Bron: PKB kaart 3 Structuurschema Groene Ruimte deel 3

6.3 BOSAANLEG IN VERSTEDELIJKE GEBIEDEN

6.3.1 Inleiding

Door de stedelijke ontwikkelingen staat de groene ruimte sterk onder druk, terwijl tegelijkertijd sprake is van een hoge concentratie van bewoners en recreanten die behoefte hebben aan een kwalitatief hoogwaardig woon-, werk- en leefklimaat. De afnemende beschikbaarheid van bos per inwoner doet zich in deze gebieden het meeste voelen. Bosaanleg kan een belangrijke bijdrage leveren aan deze kwaliteit door het structureren van het stedelijk gebied en het verbeteren van de leefbaarheid van de stad.

Om het autogebruik van recreanten terug te dringen is het van belang dat de recreatiemogelijkheden in de nabijheid van bevolkingsconcentraties liggen.

6.3.2 Randstad

Problematiek

De Randstad kent een hogere bevolkingsdruk dan elders in het land. De druk op de groene ruimte wordt nog sterker nu besloten is om circa 160.000 extra woningen te bouwen in de Randstad vanwege de snellere bevolkingsgroei. Bovendien heeft het rijk de Randstad aangemerkt als een gebied met een in internationaal opzicht wervend vestigingsklimaat. Er worden daarom hoge eisen gesteld aan de kwaliteit van dit gebied terwijl er tevens door deze kwalificatie grote druk wordt uitgeoefend op die kwaliteit. Extra bos-uitbreiding moet leiden tot een samenhangende groenstructuur met een duurzaam karakter en een meerwaarde voor de verschillende functies.

Beleid

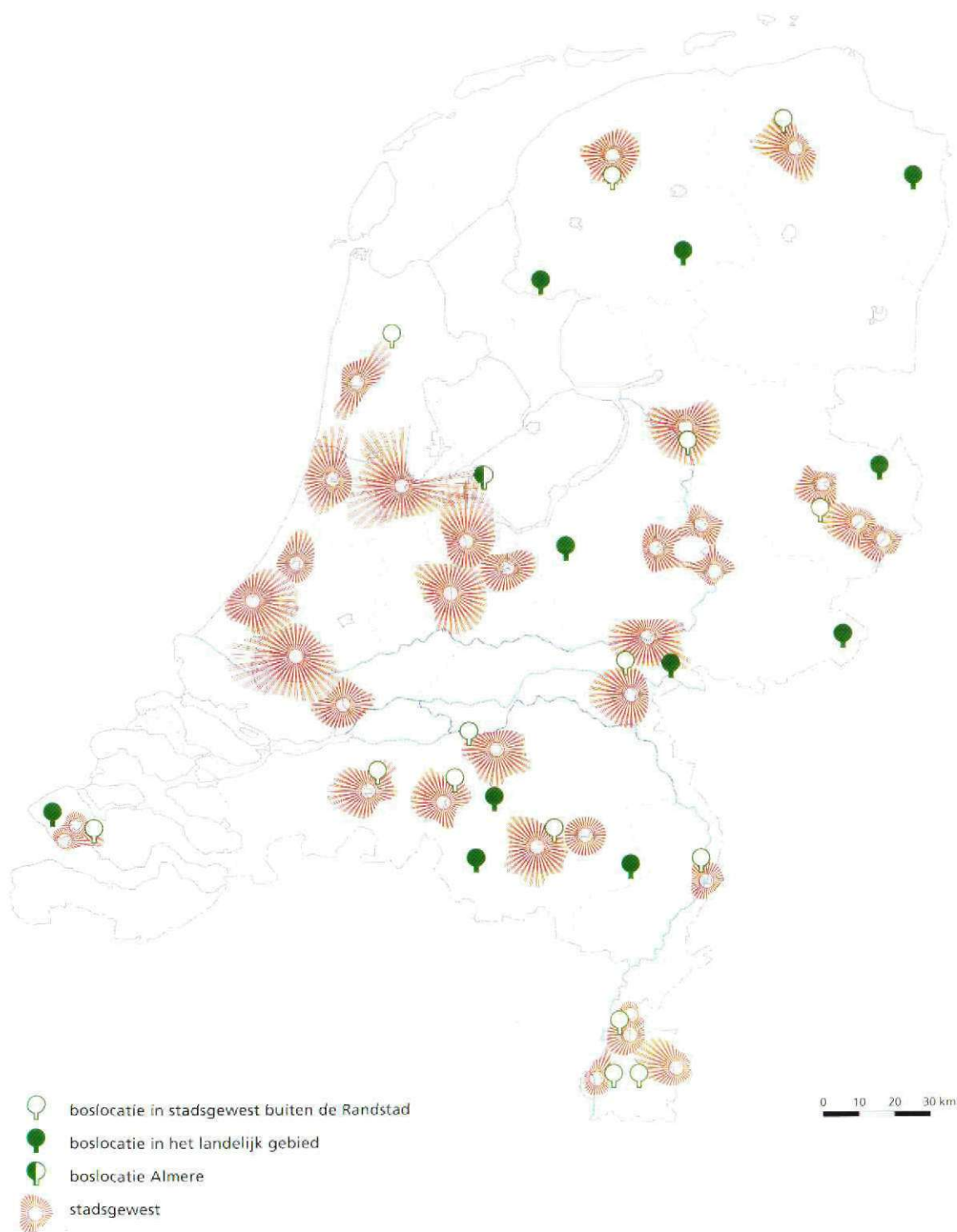
Randstadgroenstructuur

In het kader van de uitvoering van het Tweede Voorbereidingsprogramma Randstadgroenstructuur wordt in de periode 1993 tot 2010 nog 2.600 ha bos gerealiseerd.

Grote Groengebieden

In 1996 zal gestart worden met de ontwikkeling van zes grote groengebieden in de Randstad met een oppervlakte van 1.000 à 2.000 ha per groot groengebied, waarvan een aanzienlijk deel uit bos bestaat, zoals aangekondigd in het Structuurschema Groene Ruimte. Bij de lokatiekeuze voor de grote groengebieden wordt rekening gehouden met de mogelijke bijdragen aan verbindingzones, buffergebieden en het tegengaan van versnippering door aan te sluiten bij bestaande bossen, recreatiegebieden en natuurterreinen. In totaal zal in de grote groengebieden 4.200 ha extra bos aangeplant worden (zie kaart 3). Vanwege het belang voor de recreatie zullen deze bossen in beginsel opengesteld zijn voor extensieve vormen van recreatie. Aan minimaal 20% van het areaal bos dat door het rijk wordt aangelegd in de Randstad wordt het accent natuur toegekend; lokalisering vindt mede op basis van de Ecosysteemvisie Bos plaats. In de overige 80% wordt uitgegaan

kaart 4: Stadsgewesten en bosuitbreidingslocaties buiten de Randstad

Bron: PKB kaart 11 Structuurschema Groene Ruimte deel 3

van een gemiddelde houtproductie van 6 m³ per hectare per jaar. Per project kunnen hierbij verschillen optreden. Naast volledige financiering door de rijksoverheid bestaat ook de mogelijkheid tot publiek-private samenwerking (PPS).

Compensatie

In hoofdstuk 3 is het compensatiebeginsel genoemd. In een aantal gevallen kan tot een meervoudige compensatie besloten worden. Bij meervoudige compensatie neemt het bosareaal toe. Op deze wijze zullen naar verwachting enkele duizenden hectaren bos worden gerealiseerd, bijvoorbeeld in samenhang met woningbouw.

6.3.3 Verstedelijkt gebied buiten Randstad

Problematiek

In het Structuurschema Groene Ruimte wordt uitgegaan van 3.000 ha bosuitbreiding in een aantal stadsgewesten buiten de Randstad met een omvang van 100 à 200 ha per stadsgewest. Er is echter behoefte aan grotere bosuitbreidingsarealen per stadsgewest en aan uitbreiding van het aantal stadsgewesten waar bosaanleg wenselijk is.

Beleid

Stadsgewesten

Voor de stadsgewesten buiten de Randstad heeft het rijk PPS-financiering beschikbaar voor in totaal ongeveer 3.000 ha bosuitbreiding gedurende de periode 1995-2010. Indien gedurende de looptijd van het Bosbeleidsplan op de betreffende locatie een landinrichtingsproject wordt gestart, wordt gezien of het bos via het landinrichtingsinstrumentarium kan worden aangelegd.

Gezien de omvang van de middelen is de PPS-financiering in eerste instantie gericht op projecten met een omvang van circa 200 ha per stadsgewest. Naar aanleiding van het advies van de Commissie Bosuitbreiding wordt de omvang en het aantal aan te leggen bossen in het stedelijk gebied buiten de Randstad (waaronder de stadsgewesten) uitgebreid. Deze bossen worden slechts voor een deel door de rijksoverheid bekostigd. Voor een deel van de bossen is medefinanciering van het rijk via Publiek-Private-Samenwerking mogelijk na 1995, tenzij zich eerder financieringsmogelijkheden voordoen.

Met behulp van een dergelijke constructie is bij Leeuwarden en bij Assen reeds gestart met bosaanleg. Voor de extra bosaanleg, bovenop de 3.000 ha die in het Structuurschema Groene Ruimte zijn genoemd, zal de financiering van aanleg en het beheer niet ten laste van de rijksbegroting geschieden.

Voor de vormgeving van de bossen zijn er vele mogelijkheden, onder andere afhankelijk van de karakteristieken van het landschap ter plekke. Het beheer van de nieuwe bossen wordt, afhankelijk van de lokale situatie, per project geregeld. De beheerders kunnen in aanmerking komen voor een bijdrage uit de reguliere beheerssubsidies, conform de geldende voorwaarden.

tabel 2: Programma bosuitbreiding

waar	aantal ha.	wanneer	financiering
VERSTEDELIJKT GEBIED			
Randstad			
Randstadgroenstructuur	2.600	1994-2010	1,2,3,4,8
Grote Groengebieden	4.200	1996-2010/14	1,2,3,4,8
Woningbouw 1)	PM	1994-2020	9
Buiten Randstad			
15 stadsgewesten	3.000	1996-2010	4
Extra bij stadsgewesten 1)	PM	1994-2020	9
Woningbouw 1)	PM	1994-2020	9
LANDELIJK GEBIED			
Natuurontwikkeling 2)	10.000	1994-2020	3,5
Spontaan bos op natuurterreinen	5.000	1994-2020	5
Bos/landschap in landinrichting	5.000	1994-2010	3
Overig bos en landschap 2) 3)	3.000	1994-2010	3,5
Flevoland	1.000	1994-1997	7
Bos op landbouwgronden 1)	30.000	1994-2020	6
Landgoederen 1) 3)	PM	1994-2020	6,9
Subtotaal (taakstellend)	63.800		
Subtotaal PM	11.200		
TOTAAL	75.000		

Legenda financiering:

- 1= Stichting Staatsboswachterijen
- 2= Planningsprocedure Openluchtrecreatie
- 3= Landinrichting
- 4= Publiek-Private-Samenwerking met rijksbijdrage
- 5= Natuurontwikkeling
- 6= Regeling stimulering bosuitbreiding op landbouwgronden (indicatief na 1998)
- 7= Ministerie van Verkeer & Waterstaat
- 8= Ministerie van VROM
- 9= Derden

- 1) Op basis van het advies van de Commissie Bosuitbreiding
- 2) In het totaal valt 12.000 ha binnen de 50.000 ha taakstelling natuurontwikkeling ex NBP.
- 3) Deze bosaanleg kan ook gedeeltelijk in het verstedelijkte gebied plaatsvinden.

Uitgaande van de beschikbare middelen en de gewenste omvang acht het rijk bosaanleg bij de volgende stadsgewesten buiten de Randstad gewenst (zie kaart 4):

1. Groningen	9. Den Bosch
2. Leeuwarden	10. Eindhoven/Helmond
3. Zwolle	11. Heerlen
4. Twentse stedenband	12. Maastricht
5. Arnhem/Nijmegen	13. Sittard/Geleen
6. Middelburg/Vlissingen	14. Venlo
7. Breda	15. HAL-gebied (Heerhugowaard-
Alkmaar-Langedijk)
8. Tilburg	

Bos en woningbouw

Het rijk vraagt de gemeenten om bos aan te leggen in combinatie met woningbouw. De rijk zal hierbij aansluiten in het ruimtelijk beleid.

De provincies wordt verzocht medewerking te verlenen aan dergelijke gecombineerde woningbouw/bosaanleg-projecten.

6.4 LANDELIJK GEBIED

Problematiek

Bosaanleg in het landelijk gebied kan een belangrijke bijdrage leveren aan bescherming van gebieden met gebiedseigen water, aan bescherming van gebieden met wind- en watererosie, aan de gebiedsgerichte ontwikkeling van een aantal ROM-gebieden (in het kader van geïntegreerd gebiedsgericht ruimtelijk en milieubeleid) en aan het creëren van buffergebieden rond de A-locaties en de Ecologische Hoofdstructuur.

Door de prioriteitstelling voor de Randstad en de stadsgewesten is het bosuitbreidingsprogramma in het landelijke gebied tot nu toe slechts in beperkte mate tot stand gekomen.

Om ook bosaanleg in het landelijk gebied te realiseren zijn ruimere mogelijkheden nodig, zowel voor de financiering als voor de lokalisering.

Beleid

Natuurontwikkeling

Voor de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur wordt in de periode tot 2015 ca. 50.000 ha natuurontwikkelingsgebied begrensd en verworven. In deze gebieden zijn inrichting en beheer er op gericht via spontane natuurlijke processen natuurwaarden tot ontwikkeling te laten komen. Naar verwachting zal in tenminste 10.000 ha natuurontwikkelingsgebied uiteindelijk bos ontstaan. Financiering vindt via het natuurbeleid plaats. Het beheer zal conform het Natuurbeleidsplan worden uitgevoerd door het Staatsbosbeheer en de particuliere terreinbeherende natuurbeschermings-organisaties.

Spontaan bos

Ook in bestaande natuurgebieden (kernegebieden) van de Ecologische Hoofdstructuur krijgen de natuurlijke processen meer ruimte. Dit leidt in de periode tot 2010 tot het ontstaan van tenminste 5.000 ha bos. Dit spontane bos levert een bijdrage aan het realiseren van de natuurdoeltypen, zoals weergegeven in de Ecosysteemvisie Bos. Het beheer wordt, overeenkomstig de huidige situatie, uitgevoerd door Staatsbosbeheer en particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties.

Bos en landschap in landinrichting

Voor de inrichting van het landelijk gebied legt het rijk ter versterking van de landschappelijke kwaliteit in het algemeen en het ecologisch functioneren ter plaatse in het bijzonder tot 2010 circa 5.000 ha bos aan.

Dit gebeurt mede ten behoeve van de recreatief-toeristische betekenis.

Het grootste deel hiervan, in ieder geval 4.000 ha, wordt geconcentreerd in het Nationaal Landschapspatroon. De opbouw is als volgt:

- 3.000 ha bosuitbreidingslocaties

Deze locaties, bestaande uit boscomplexen van tenminste 50 ha, zullen nader worden vastgesteld. De volgende locaties hebben de voorkeur:

herinrichtingsgebied Oost-Groningen/
Veankoloniën
Zuidwest-Friesland
IJonger- en Lindevallei
Noordoost-Twente
Achterhoek

Peellregio
Gelderse Vallei
Veluwe
Midden-Brabant
Stroomgebied Beerze/Reusel

- 1.000 ha afronding Nationaal Landschapspatroon
- 1.000 ha aanleg bos als onderdeel van het landschapsplan in reguliere landinrichtingsprojecten
Omgerekend komt het erop neer, dat via het integrale instrument landinrichting gemiddeld 350 ha bos per jaar wordt aangelegd.

Overig bos en landschap

Aanvullend op de bovengenoemde taakstelling zal tot 2010 in het kader van de uitvoering van het landschapsbeleid nog eens 3.000 ha bos en beplantingen worden aangelegd ter afronding van het Nationaal Landschapspatroon.

De opbouw is als volgt:

- 1.000 ha landschappelijke inpassing in de Ecologische Hoofdstructuur
De uitvoering hiervan kan gedeeltelijk via landinrichting lopen.
- 2.000 ha overige landschappelijk inpassing
De hectaren maken geen onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur en worden in projecten buiten landinrichting gerealiseerd.

Flevoland

Het rijk zal ter afronding van de landschappelijke inrichting van de provincie Flevoland tot 1997 nog ongeveer 1.000 ha bos aanleggen. Aanleg en inrichting zal gebeuren door of namens het ministerie van Verkeer & Waterstaat.

Bosaanleg op landbouwgronden door niet-rijksoverheid

Het rijk zal met gebruikmaking van medefinanciering van de Europese Gemeenschap de aanleg van gemiddeld 1.200 ha bos per jaar op landbouwgronden door derden stimuleren. Dit kan zowel tijdelijk als permanent bos zijn. Medefinanciering van de aanlegkosten en van een inkomenscompensatievergoeding zal plaatsvinden via de Stimuleringsregeling bos-uitbreiding op landbouwgronden. Doelgroepen van deze regeling zijn met name boeren en verder andere particulieren, natuurbeschermingsorganisaties, gemeenten en andere publiekrechtelijke organisaties. In het kader van deze bebossing van landbouwgronden wordt gedurende 15 of 20 jaar aan boeren, andere particulieren en aan natuurbeschermingsorganisaties een inkomenscompensatievergoeding toegekend. Er wordt de mogelijkheid geboden om na 15 jaar weer over te gaan op de teelt van landbouwgewassen; hiertoe zal van de vrijstellingsmogelijkheden van herplantplicht (Boswet) gebruik kunnen worden gemaakt. In dat geval is er sprake van zogenoemd 'tijdelijk bos'. In het geval van permanent bos kan na de periode van inkomenscompensatie een beroep worden gedaan op het functiebeloningsstelsel. Voor bosaanleg vanaf 1998 zullen de financiële middelen voor inkomenscompensatie opnieuw worden bekeken. Tot uiterlijk 1 juli 1994 is voorts de Regeling bijdragen aanleg snelgroeiend bos van het ministerie van Economische Zaken van kracht. Aanleg van permanent bos zal bovendien gestimuleerd worden door fiscale voordelen, zoals vrijstelling van de inkomsten van een bosbedrijf van belasting.

Het rijk vraagt gemeenten om in geval van tijdelijk bos de bestaande bestemming te handhaven en in geval van permanent bos, daar waar nodig, een bestemmingswijziging door te voeren.

Landgoederen door niet-rijksoverheid

Het rijk wil het tot stand brengen van nieuwe landgoederen stimuleren. Een landgoed is een boscomplex (al dan niet met overige gronden) met daarin één woonhuis van allure. Naast planologische medewerking wil het rijk hieraan fiscale faciliteiten verbinden, vergelijkbaar met de huidige Natuurschoonwet. Door bedrijven waar CO₂ wordt uitgestoten zou een actieve ondersteuning kunnen worden gegeven. Voor de realisatie van nieuwe landgoederen is de medewerking van provincies en gemeenten essentieel. Als minimale omvang van de bebossing van de landgoederen wordt 5 ha aangehouden. Aanleg van nieuwe landgoederen kan overigens ook in verstedelijkte gebieden plaatsvinden. Het begrip nieuw landgoed is vooralsnog uitsluitend gekoppeld aan de woonfunctie. Met name in relatie tot het lokatiebeleid zal nader worden gezien in hoeverre en onder welke voorwaarden ook andere functies dan wonen kunnen worden gekoppeld aan nieuwe landgoederen.

Agrificatie

Het rijk acht bos met zeer korte omlopen (3 à 7 jaar) een kansrijke vorm van agrificatie. Dit is zowel interessant voor de houtproductie als voor het vastleggen van CO₂. Het rijk zal hier in 1994 in een aparte notitie op in gaan. Vooralsnog zijn nog geen stimuleringsmaatregelen voorzien. De mogelijkheid hier de EG-regeling voor non-food braaklegging op landbouwgronden voor te benutten, zal nader worden onderzocht.

7.1 INLEIDING

De toestand van het bos is wereldwijd zorgwekkend. Veel bos wordt aange-
tast door de winning van hout en andere bosprodukten of geheel verwijderd
voor landbouwgrond of infrastructurele werken. De commerciële houtoogst
speelt soms een belangrijke rol als inkomstenbron voor de financiering van
de economische ontwikkeling. In veel gevallen is daarbij sprake van
roofbouwmethoden en niet van duurzaam beheer.

Ook worden hierdoor de restanten van oerbossen in veel landen bedreigd.
De behoefte aan brandhout is in grote delen van de wereld een belangrijke
oorzaak van bosvernietiging. Verder kunnen luchtverontreiniging en bos-
branden het voortbestaan van het bos bedreigen. Duurzaam bosbeheer op
mondiale schaal is nog lang niet bereikt. De groei van de wereldbevolking
maakt het stoppen of vertragen van de achteruitgang zeer moeilijk.

Hier staat tegenover dat er ook in verscheidene delen van de wereld
initiatieven worden ontplooid om bos aan te planten en om secundair bos,
dat ontstaat nadat het oorspronkelijke bos is verdwenen, duurzaam te
beheren.

De duurzame instandhouding, de uitbreiding en de handhaving van een
aanvaardbare kwaliteit van het bosareaal wordt door de Nederlandse
regering gezien als een internationale verantwoordelijkheid. De Nederlandse
medeverantwoordelijkheid komt tot uitdrukking enerzijds in hetgeen
Nederland in eigen land op het gebied van bosbeleid onderneemt en
anderzijds in hetgeen in internationale kaders wordt nagestreefd. Op dat
laatste wordt in dit hoofdstuk ingegaan.

7.2 DOELSTELLINGEN VOOR INTERNATIONAAL BOSBELEID

Doelstelling van het internationale bosbeleid van de Nederlandse regering is
het bevorden van de bescherming en het duurzame beheer van bossen,
zowel in de tropen als elders, van een effectieve uitbreiding van het mondiale
bosareaal en van het versterken van de rol van bomen in het landgebruik.

Deze doelstelling wordt nagestreefd ten einde een bijdrage te leveren aan
behoud, herstel en/of ontwikkeling van:

- biologische diversiteit;
- duurzaam bosbeheer voor produktie van hout en andere bosprodukten;
- regulatiefuncties met betrekking tot het klimaat, de waterhuishouding en de
bodemvruchtbaarheid;
- de levensstandaard van de plattelandsbevolking en de van het bos
afhankelijke volkeren.

Deze doelstelling vindt ook haar doorwerking in (de Nederlandse opstelling
ten aanzien van) andere beleidsterreinen die nauw met het bosbeleid ver-
want zijn zoals het internationale natuurbesluit, het ontwikkelings-

samenwerkingsbeleid, het beleid inzake handel en economische samenwerking, het internationale milieubeleid en het Europese landbouw- en bosbeleid.

Mondiaal zijn mede richtinggevend het tijdens de United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), in juni 1992 te Rio de Janeiro, ondertekende Klimaatverdrag en de Biodiversiteitsconventie. Beide verdragen bieden belangrijke aanknopingspunten voor bescherming, beheer en uitbreiding van bossen. Deze zelfde conferentie heeft daarnaast op bossengebied geresulteerd in een juridisch niet bindende bossenverklaring, ook wel de "Forest Principles" genoemd. Ook heeft UNCED Agenda 21 opgeleverd, een actieprogramma voor de volgende eeuw waarin onder andere aanbevelingen worden gedaan voor het tegengaan van ontbossing. Op termijn blijft Nederland onverminderd streven naar een Bossenconventie.

Voor Nederland vormen de afspraken in Rio de Janeiro de basis waarop de internationale gemeenschap haar activiteiten op bosbouwgebied dient te baseren en waar mogelijk verder uit te bouwen. Nederland zal hier actief aan bijdragen. Dit Bosbeleidsplan wordt gezien als de uitvoering van één van de aanbevelingen uit Agenda 21.

Internationale overlegkaders zijn op EG-niveau het Permanent Comité voor de Bosbouw, op Europees niveau het Timber Committee van de ECE, de European Forestry Commission van de FAO en de Paneuropese Bosbeschermingsconferenties, voor de tropische landen het Committee on Forest Development in the Tropics van de FAO en het Tropical Forestry Action Programme (TFAP; gecoördineerd door de FAO) en wereldwijd het Committee on Forestry van de FAO en de Internationale Tropisch Hout Organisatie. Daarnaast kan ook nog in diverse andere overlegfora bos (of hiermee nauw samenhangende beleidsterreinen) aan de orde zijn, waaronder in het kader van CITES (Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantesoorten).

7.3 TROPISCHE BOSSEN

Problematiek

Volgens recent onderzoek van de FAO bedroeg de ontbossing in de tropen in de jaren 1981-1990 ongeveer 15 miljoen ha per jaar. Dit is jaarlijks 0,8% van het totale areaal aan tropisch bos. Het dramatisch hoge tempo van ontbossing in de tropen blijkt de laatste jaren zelfs nog te zijn toegenomen. In het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud wordt uitgebreid ingegaan op de achterliggende oorzaken van de ontbossing in tropische streken.

Beleid

Het beleid ten aanzien van tropische bossen is grotendeels vastgelegd in het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud, waarvan de uitvoering door een interdepartementale werkgroep wordt begeleid. Daarnaast betreft het beleid

ook andere typen bos zoals bossen in droge gebieden, gebergtebossen en mangrovebossen. Het beleid is er in de eerste plaats op gericht om de totstandkoming van een evenwichtig en duurzaam land- en bosgebruik te bevorderen, zodat het huidige in hoog tempo verlopende proces van ontbossing, aantasting en degradatie van het milieu wordt beëindigd. Belangrijke onderdelen zijn de bescherming van het primaire bos, het duurzame beheer van bossen in gebruik of exploitatie en de aanleg van nieuwe bossen. Herstel van gedegradeerd en secundair bos verkrijgt daarnaast extra aandacht. Noodzakelijk maatregelen zijn voorts verbetering van de landgebruiksplanning, verduidelijking en zonodig aanpassing van de eigendoms- en gebruiksrechten, betere inschakeling van de lokale bevolking en de bosbewoners, de ontwikkeling van technieken van duurzaam bosbeheer, het inpassen van bomen en bos in landbouw- en veeteeltsystemen en het bijdragen aan een verbetering van de levensomstandigheden van de plattelandsbevolking.

Een belangrijk deel van het beleid, met name op het gebied van de project-ondersteuning, wordt uitgevoerd via de ontwikkelingssamenwerking. De omvang van de bij DGIS voor bosbehoud en -ontwikkeling in de tropisch ontwikkelingslanden beschikbare middelen zal in 1994 zijn opgelopen tot 150 miljoen gulden per jaar, waarvan 50 miljoen voor het tropisch regenwoud. Andere delen van het beleid worden vooral via nationaal en internationaal overleg uitgevoerd. Van groot belang is de afspraak er naar te streven vanaf 1995 in Nederland nog uitsluitend tropisch hout uit duurzaam beheerde bossen in te voeren. Het in 1993 tussen handel, industrie, vakbonden, natuurbeschermingsorganisaties en overheid afgesloten Convenant Tropisch Hout is hier een belangrijk instrument voor. In dit verband wordt de haalbaarheid van een keurmerksysteem voor (tropisch) hout onderzocht. Hiertoe worden operationele criteria voor duurzaam bosbeheer ontwikkeld. De stichting Tropenbos zal in staat worden gesteld een derde fase (1994-1999) van haar programma met betrekking tot de coördinatie van het tropisch regenwoud onderzoek uit te voeren.

7.4 BOSSEN VAN DE GEMATIGDE EN BOREALE STREKEN

Problematiek

De reductie van het bosareaal in gematigde en boreale streken is van veel vroegere datum dan de ontbossing in de tropen. Bosexploitatie en ontginningen in vorige eeuwen en het begin van deze eeuw hebben geresulteerd in het verdwijnen van bijna alle oerbossen in West-Europa. In verscheidene Europese regio's is de situatie, gemeten naar de oppervlakte aan bos, nu enigszins gestabiliseerd. Plaatselijk is er zelfs sprake van een toename aan bosareaal. Regionaal blijft echter ook voor de gematigde zone zorg op zijn plaats. Een recent rapport van het Wereldnatuurfonds geeft aan dat de gematigde bossen regionaal zwaar onder druk staan. Met name worden resterende oerbossen in Oost- en Midden-Europa, in Siberië en in het noordwesten van Noord-Amerika bedreigd.

De vitaliteit van bossen in verscheidene Oost- en Middeneuropese landen is zeer zorgwekkend. Regionaal neemt bossterfte dramatische vormen aan, waarschijnlijk als gevolg van een zeer hoge graad van luchtvervuiling en verdroging in geïndustrialiseerde gebieden. Ook door diverse ontwikkelingslanden wordt de zorgwekkende toestand van het bos in de gematigde streken naar voren gebracht. Mede hierin wordt dan een rechtvaardiging gevonden om de eigen tropische bossen op de huidige wijze te benutten. Binnen de Europese Gemeenschap wordt op bosbouwgebied een aantal acties ondernomen. Sinds 1986 wordt gewerkt aan de bescherming van bossen tegen brand en luchtverontreiniging en aan de aanleg en ontwikkeling van bossen op landbouwbedrijven en in economisch achtergebleven gebieden. Geleidelijk is de betrokkenheid van de EG gegroeid, zonder dat gesproken kan worden van een coherent bosbeleid op EG-niveau. De medefinanciering van de EG in geval van bosaanleg is lager dan bij braaklegging. Dit is één van de belangrijkste redenen waarom, ter beperking van het landbouwproductieareaal, substantiële bosaanleg in de EG nog onvoldoende van de grond komt.

Beleid

De Nederlandse regering zal haar aandacht voor de bossen van de boreale en gematigde zone intensiveren. Het rijk streeft naar intensivering van de communautaire bosbouwactiviteiten, en overweegt de uitbouw van de bilaterale samenwerking met een aantal landen in Centraal en Oost-Europa en het bevorderen en verbreden van de pan-europese samenwerking.

De Nederlandse regering is voorstander van de totstandkoming van een bosbeleid op EG-niveau, waarbij accenten worden gelegd op de bosuitbreiding en de bosvitaliteit. Versterking van de integratie van bosdoelstellingen in het EG-landbouwbeleid en het EG-milieu- en natuurbeleid is een belangrijk neven doel. Bosaanleg op landbouwgronden zal in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid binnen de huidige financiële kaders krachtig worden nagestreefd. Methoden om dit te bereiken zullen nader worden onderzocht op onder meer effectiviteit en financiële consequenties. Tijdens de evaluatie van de communautaire bebossingsverordening zal het resultaat hiervan worden ingebracht. Ook zal een goede ruimtelijke afstemming met het in ontwikkeling zijnde natuurbeleid worden nagestreefd.

Het gezamenlijk optreden van de EG-landen op een aantal terreinen van mondiale en Europese bosaangelegenheden zal worden bevorderd. Daarnaast wordt de uitbouw overwogen van de bilaterale samenwerking op bosbouwgebied, zodat naast Polen en Rusland ook Hongarije en Tsjechië hiervoor in aanmerking komen. Aandachtspunten zouden hierbij kunnen zijn de bosvitaliteit, duurzaam bosbeheer, bescherming oerbossen, bosuitbreiding en praktijkonderwijs in de bosbouw. De Nederlandse regering streeft er naar de geografische en bestuurlijke werkingssfeer van de Pan-Europese Bosbeschermingsconferenties te verbreden naar alle gematigde en boreale bossen van het gehele noordelijke halfrond.

7.5 INTERNATIONAAL HANDELSBELEID

Problematiek

Hout is in de internationale handel één van de weinige goederen en diensten die in het algemeen vrij verhandeld worden. Voor verwerkte produkten liggen er beschermingsmaatregelen. Deze, vanuit handelspolitiek gezien gunstige situatie heeft als neveneffect dat een aantal landen houtexploitatie als één van de weinige bronnen voor de financiering van hun ontwikkeling zien en gebruiken. Mede hierdoor verdwijnt er wereldwijd veel bos en vindt evenmin duurzaam beheer van het resterende bos plaats.

Anderzijds kan de handel in hout voor het bereiken van een evenwichtig en duurzaam bosgebruik een belangrijke bijdrage leveren. De optimale stimulans op tropisch bossen die van de handel kan uitgaan wordt op dit moment internationaal bediscussieerd in het ITHO-kader. In het kader van de Internationale Tropische Hout Overeenkomst is tussen een groot aantal landen afgesproken dat na het jaar 2000 alleen nog hout uit duurzaam beheerde bossen internationaal verhandeld zal worden. Momenteel wordt gesproken over de verlenging van de ITHO na 1994. Een aantal tropische landen wil de jaar-2000-doelstelling uitbreiden naar alle hout, omdat de huidige opzet als discriminerend wordt ervaren voor tropisch hout. De discussie concentreert zich verder op eventuele maatregelen die het handelspatroon kunnen veranderen, die opbrengsten kunnen genereren ten behoeve van duurzaam bosbeheer, en op mogelijke keurmerksystemen en labelling.

In eigen land is in juni 1993 een convenant gesloten tussen rijksoverheid, bedrijven, vakbeweging en milieuorganisaties. Kern van het convenant is het ontwikkelen van een marktgeoriënteerd systeem waarbij de milieukosten van de produktie zoveel mogelijk zullen worden geïncorporeerd in de prijs van tropisch hout. Voor enkele boomsoorten wordt de internationale handel aan regels gebonden door CITES.

Hoewel op de korte termijn nog voldoende bossen aanwezig zijn om in de vraag naar hout te voorzien zal dit op middellange en lange termijn veel minder of niet het geval zijn. Dit betekent dat op termijn de handelsstromen zullen gaan krimpen bij ongewijzigd beheer van de bossen.

Beleid

Teneinde het behoud en duurzaam beheer van de mondiale bossen te bevorderen is het rijk van mening dat ook betreffende alle gematigde en boreale bossen zo spoedig mogelijk de verplichting moet worden aangegaan om deze in het jaar 2000 (of zoveel eerder als mogelijk) onder duurzaam beheer te hebben gebracht en dat het gebruik van hout beperkt zou moeten worden tot hout geproduceerd in landen en/of regio's met een bosbeleid gericht op bescherming en duurzaam beheer. Hiertoe zal deze kwestie als eerste in Europees verband aan de orde gesteld worden.

Wat de handel in tropisch hout betreft wordt de in het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud neergelegde, en door middel van het Convenant Tropisch Hout te implementeren, 1995-doelstelling gehandhaafd. Internationale handel in bedreigde boomsoorten zal indien nodig ook in CITES-kader aan de orde worden gesteld. Voor Nederland zelf zullen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk in 1995, nationale richtlijnen voor duurzaam bosbeheer worden opgesteld.

De ontwikkelde richtlijnen voor het duurzaam beheer van natuurlijke tropische bossen dienen te worden aangevuld met bij voorkeur multilateraal overeen te komen richtlijnen voor het beheer van natuurlijke gematigde en boreale bossen en voor het beheer van aangelegde bossen.

Hierbij dient ook aan de uitvoeringsaspecten van het duurzaamheidsvereiste aandacht te worden besteed. De mogelijkheden om de internationale hout-handelstromen op marktconforme wijze mee te laten financieren aan het uitbreiden van de hulpbron bos worden nader onderzocht. Nederland zal er op blijven aandringen dat ook andere landen hun bossen onder duurzaam beheer brengen.

7.6 INTERNATIONAAL MILIEU- EN NATUURBELEID

Problematiek

Het Klimaatverdrag uit 1992 heeft tot doelstelling het stabiliseren van de concentratie broeikasgassen, waaronder CO₂, in de atmosfeer. Erkend wordt hierbij dat bossen een bijdrage leveren aan het vasthouden van CO₂ en dat bosaanleg en duurzaam bosbeheer derhalve instrumenten zijn om bij te dragen aan het bereiken van de doelstellingen van het verdrag.

In veel situaties is bos de natuurlijke vegetatie. Bescherming van oerbossen vormt onderdeel van het algemene, internationale bosbeleid. De aanleg van nieuw bos kan echter in bepaalde situaties ten koste gaan van natuur- en landschapswaarden verbonden aan korte vegetaties en zeldzame plante- of diersoorten die hierin voorkomen.

Beleid

Nederland zal de totstandkoming van een bossenprotocol bij het Klimaatverdrag bevorderen. Speciale aandachtspunten hierbij zullen zijn afspraken over behoud en ontwikkeling van biomassa in relatie tot financiële instrumenten en de internationale verhandelbaarheid van CO₂-vastlegging. De internationale samenwerking in het kader van de maatregelen en acties rond het vraagstuk van de bosvitaliteit zullen worden gecontinueerd en zo mogelijk versterkt. Bij de omzetting van landbouwgrond in bos zal als uitgangspunt worden gehanteerd een goede afstemming met het beleid voor het behoud van natuur en landschap.

8.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt aangegeven hoe de uitvoering van het in de hoofdstukken 3 (Duurzame bosinstandhouding), 4 (Aansturing van bosfuncties), 5 (Beheer en bedrijf) en 6 (Bosuitbreiding) verwoorde beleid gestalte krijgt. Daarbij gaat het om doelgroepen, instrumenten en financiën. Allereerst volgt een uiteenzetting van de bij de uitvoering van het bosbeleid betrokken doelgroepen en de rol die het rijk voor iedere doelgroep ziet weggelegd. Per doelgroep zal waar mogelijk ook worden aangegeven welke instrumenten specifiek van toepassing zijn en hoe die zullen worden ingezet c.q. toegepast. Ten tweede zal een korte presentatie worden gegeven van het bestaande instrumentarium alsmede van de noodzakelijk te ontwikkelen instrumenten voor de uitvoering van het bosbeleid. Vervolgens wordt aangegeven wat de rol van onderzoek, voorlichting en onderwijs bij (de uitvoering van) het bosbeleid is. Afgesloten wordt met de financiering van het bosbeleid.

Interdepartementaal overleg

Bij de uitvoering van het bosbeleid zijn andere departementen in toenemende mate betrokken. Met name met de ministeries van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en van Economische Zaken zal het interdepartementaal overleg versterkt worden.

Decentralisatie

Tussen het rijk en het IPO zijn afspraken gemaakt over de hoofdlijnen van decentralisatie van rijkstaken naar de provincies (Decentralisatie-Impuls). Deze afspraken hebben ook betrekking op het bosbeleid. De uitvoering van de Boswet zal gedeeltelijk gedecentraliseerd worden naar de provincies. Voorts onderzoekt het rijk een aantal opties voor de uitvoering op termijn van het functiebeloningsstelsel. In hoofdstuk 9 is aangegeven op welke onderdelen van het bosbeleid gedeeltelijke of gehele verantwoordelijkheden liggen bij provincies en gemeenten.

Programmering van de uitvoering

De uitvoering van het beleid zal gestalte krijgen via het in hoofdstuk 9 weergegeven actieprogramma. Bovendien zal het in de toekomst in het jaarlijkse meerjarenprogramma van het Structuurschema Groene Ruimte worden opgenomen.

8.2 DOELGROEPEN

8.2.1 Eigenaren en beheerders

Belangrijkste eigenaarscategorieën in het bos zijn particulieren, Staatsbosbeheer, particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties en gemeenten. Het rijk wil zijn beleid richten op het handhaven van het particuliere bosbezit. Dit zal nagestreefd worden door een gerichte inzet van het instrumentarium, waaronder het functiebeloningsstelsel (zie 8.3.3).

Ten aanzien van verwerving van bossen blijft het beleid, zoals verwoord in het Meerjarenplan Bosbouw en het Natuurbeleidsplan, het uitgangspunt. Dit houdt in dat het rijk aankoop van bossen ten behoeve van Staatsbosbeheer of natuurbeschermingsorganisaties pas in overweging neemt als dit noodzakelijk wordt geacht voor de uitvoering van het natuurbeleid. Met verwerving van gemeentebossen zal zeer terughoudend worden omgegaan. Overigens is de maximale taakstelling voor de verwerving van bestaande, traditionele natuurterreinen (waaronder bossen) aangepast (zie 8.5). Daar waar het behoud van natuurfunctie van de bossen met accent natuur in het geding is en aantasting van bijzondere natuurwaarden dreigt kan toepassing van de Natuurbeschermingswet worden overwogen.

Herverkaveling van bospercelen kan bijdragen aan het scheppen van voorwaarden voor een doelmatig beheer van bossen; met name aan verbetering van de productie-omstandigheden op gemengde bos- en landbouwbedrijven. Naar de hiermee samenhangende specifieke inrichtingsproblematiek is een vooronderzoek gestart. Voor het verkrijgen van afgeronde beheerseenheden is ook het instrument kavelruil van de Landinrichtingswet beschikbaar. Kavelruil is een instrument dat op initiatief van betrokken eigenaren wordt toegepast en kan een oplossing bieden voor de problematiek van te hoge beheerslasten als gevolg van versnippering van het bezit.

Het rijk wil de samenwerking tussen de boseigenaren bevorderen. Hiervoor is de Regeling samenwerking bossen van kracht. Samenwerking ten aanzien van jacht- en wildbeheer door middel van de vorming van wildbeheerseenheden wordt door het rijk eveneens bevorderd. Recent is de Stichting Public Relations en Bos (Stichting Probos) opgericht. Door deze stichting wordt beoogd het maatschappelijk draagvlak voor bosinstandhouding en bosontwikkeling te vergroten.

Particulieren

Circa 40% van het Nederlandse bosareaal is particulier bezit. De afgelopen decennia is veel particulier bezit overgegaan in handen van het Staatsbosbeheer en particuliere natuurbeschermingsorganisaties. Het rijksbeleid is erop gericht het huidige areaal bos dat in particuliere handen is te handhaven. Het functiebeloningsstelsel zal hierop worden toegesneden. De bedrijfsresultaten van particuliere bosbedrijven zijn over het algemeen zorgwekkend. Het rijksbeleid is erop gericht de bedrijfsresultaten te verbeteren. Hiertoe worden het functiebeloningsstelsel, projectsubsidies en de subsidie voor samenwerking ingezet. Ook zal het rijk het actief ruilen van gronden bevorderen om meer optimale beheerseenheden te realiseren.

Bosgroepen

Bosgroepen zijn ontstaan uit de behoefte om de bedrijfskosten te drukken door (delen van) de bedrijfsvoering gezamenlijk uit te voeren of uit te laten voeren. De bosgroepen, die over de verschillende provincies verdeeld zijn,

worden steeds belangrijker in de bosbouwwereld. De bosgroepen zijn georganiseerd in de Unie van Bosgroepen. Het rijk wil de rol van bosgroepen versterken, door projectsubsidies te verlenen aan bosgroepen.

Particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties

De particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties (Natuurmonumenten, 12 provinciale landschappen) bezitten circa 13% van het Nederlandse bosareaal. Het rijk verwacht van deze organisaties dat zij een fundamentele bijdrage leveren aan de realisering en de instandhouding van het bos met accent natuur; daarnaast verwacht het rijk dat zij een belangrijke bijdrage vervullen bij de recreatieve functie. Toetsing geschiedt via de beheersvisies, de financiering via de Regeling particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties. Met de organisaties zullen afspraken worden gemaakt, leidend tot een convenant.

Staatsbosbeheer

Het Staatsbosbeheer en overig staatseigendom omvat ca. 32% van het Nederlandse bosareaal. Het bosbezit van Staatsbosbeheer is de afgelopen jaren onder andere toegenomen door het in beheer krijgen van bossen van de voormalige Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en van de Dienst der Domeinen. Staatsbosbeheer is een belangrijke doelgroep voor het realiseren van bos met accent natuur en is ook als behartiger van recreatieve belangen van grote betekenis. Het Staatsbosbeheer is de grootste boseigenaar van Nederland en daarmee tevens de grootste houtproducent.

De houtleveranties zijn van groot belang voor de houthandel en houtverwerkende industrie. De benaderingswijze van de streefoogst bij het Staatsbosbeheer is weergegeven in paragraaf 4.3. Bezien wordt of er tussen Staatsbosbeheer en houthandel lange-termijn-afspraken kunnen worden gemaakt over houtleveranties, hetgeen de continuïteit van handel en industrie kan verzekeren. De verdere ontwikkelingen in de streefoogst en andere afspraken (waaronder financiering van het beheer) over de rol van het Staatsbosbeheer bij de uitvoering van het bosbeleid zullen in het kader van de verzelfstandiging worden gemaakt.

Gemeenten en overige publiekrechtelijke lichamen

Gemeenten hebben ca. 15% van het bosareaal in bezit; de overige publiekrechtelijke lichamen (waaronder provincies, recreatieschappen en waterschappen) minder dan 1%. Het rijk is van oordeel dat publiekrechtelijke lichamen een bijzondere verantwoordelijkheid hebben bij het instandhouden en beheren van bossen. Publiekrechtelijke lichamen komen wel in aanmerking voor het functiebeloningstelsel, maar er wordt een lager tarief gehanteerd. Bovendien kunnen gemeenten ook via de toeristenbelasting inkomsten genereren, die beschouwd kunnen worden als een beloning van de niet-marktbare functies (zoals recreatie) van het bos.

Agrariërs

In het bosuitbreidingsprogramma is onder meer voorzien in de aanleg van 30.000 ha (blijvend en tijdelijk) bos op landbouwbedrijven. Daarmee zijn agrarische ondernemers een belangrijke doelgroep in het bosbeleid, die echter nog geen duidelijke plaats hebben binnen de bosbouwsector. Het rijk zal de bosaanleg op landbouwbedrijven stimuleren door subsidiëring van bosaanleg, door de mogelijkheid om een vrijstelling van de meldings- en herplantplicht van de Boswet te verkrijgen en door voorlichting. Voor blijvend bos zal een aantal fiscale voorzieningen worden getroffen. Van de agrarische standsorganisaties verwacht het rijk medewerking aan dit onderdeel van het bosuitbreidingsprogramma.

8.2.2 Houthandel en houtverwerkende industrie

De houthandel en de houtverwerkende industrie zijn belangrijke partijen in de uitwerking van het rijksbeleid gericht op kwalitatief hoogwaardiger toepassingen van hout afkomstig uit het Nederlandse bos.

Het rijk stelt hiervoor projectsubsidies beschikbaar, onder andere voor het opzetten van een houtbank en een houtcertificeringssysteem. Houthandel en houtverwerkende industrie zullen de bedrijfskolom gezamenlijk moeten versterken, bijvoorbeeld door het inspelen op technische ontwikkelingen op het gebied van verwerking en toepassing van inlands hout.

8.2.3 Waterwinbedrijven en waterschappen

De watervoorraden die zich onder bos bevinden zijn voor de waterwinning van grote betekenis. In dat opzicht zijn waterwinbedrijven ook gebaat bij bosaanleg. Waterwinning en ontwatering hebben echter ook geleid tot verdroging, hetgeen een probleem vormt voor instandhouding van een aanzienlijk areaal van het bos.

Het rijk zal met waterwinbedrijven en waterschappen overleggen over de terugdringing van de verdroging van de bossen in het algemeen en in de zeldzame bosgemeenschappen in het bijzonder. Waterwinbedrijven wordt gevraagd bij te dragen in de bosaanleg; dit kan de drinkwaterwinlocaties betreffen waar thans bodem- en grondwaterverontreinigend grondgebruik plaats vindt.

8.2.4 Recreanten en recreatie-ondernemers

Recreanten kunnen over het algemeen gratis gebruik maken van het overgrote deel van het Nederlandse bos. De behoefte aan recreatie in bossen neemt echter nog steeds toe. Bovendien is er behoefte aan mogelijkheden voor openluchtrecreatie nabij dichtbevolkte gebieden. Veel recreatie-ondernemers hebben voordeel van de ligging van hun ondernemingen in of nabij bos- en natuurgebieden, terwijl zij hier niet aan bijdragen.

Boseigenaren die hun bos openstellen komen in aanmerking voor de basisbijdrage van het functiebeloningsstelsel. Het Rijk acht het een interessante

gedachte dat recreatie-ondernemers in of in de directe nabijheid van bos- en natuurgebieden met de eigenaren ervan bezien of zij een bijdrage kunnen leveren in de extra kosten die voor recreatief gebruik gemaakt moeten worden. Hierover zal met de overkoepelende organisaties, provincies en gemeenten worden overlegd.

8.2.5 Overigen

Voor bosinstandhouding, functievervulling en bosuitbreiding zijn financiële middelen nodig. De rijksoverheid is van mening dat ook anderen die baat hebben bij bepaalde bosfuncties kunnen bijdragen aan de financiering van de bosbouw. Via de stichting FACE dragen de samenwerkende electriciteitsproductiebedrijven bij aan bosuitbreiding. Afspraken zijn gemaakt om in Nederland 5.000 ha bos te realiseren. In het kader van het Structuurschema Groene Ruimte zal een faciliteit voor de verkoop van certificaten voor CO₂-vastlegging in bossen worden uitgewerkt, die in overleg tussen overheid en geïnteresseerde marktpartijen tot extra bosaanleg in Nederland kan leiden.

8.3 INSTRUMENTEN

8.3.1 Inleiding

Het instrumentarium dat ingezet wordt om het bosbeleid te realiseren, omvat onder meer wetten en (subsidie)regelingen alsmede onderwijs, voorlichting en onderzoek. Naast bestaand instrumentarium acht het rijk het noodzakelijk dat voor realisering van bepaalde onderdelen van het beleid nieuwe instrumenten worden ontwikkeld: dit betreft de Regeling functiebeloning bossen en natuurterreinen, de Stimuleringsregeling bosuitbreiding op landbouwgronden, de Kaderregeling projectsubsidies Bosbouw en de Kaderregeling publiek private samenwerking. Hierop zal in het navolgende uitvoeriger worden ingegaan.

Het doelgroepenoverleg en daaruit mogelijk voortvloeiende afspraken met de overheid (beleidsverklaringen, convenanten) kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van het Bosbeleidsplan. Voorbeelden hiervan zijn de reeds tot stand gekomen Beleidsverklaring Milieuvriendelijk Bouwen 1995 en het Convenant Tropisch Hardhout.

8.3.2 Wetten

Voor de realisering van het bosbeleid is een aantal specifieke wetten van belang. Dit betreft Boswet, Natuurbeschermingswet, Natuurschoonwet, Landinrichtingswet en Jachtwet (zie kader 10). Daarnaast speelt een aantal algemene wetten bij het bosbeleid een rol, te weten Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Wet Milieubeheer, de Ontgrondingenwet en de Wet op de Waterhuishouding.

Het rijk is in 1993 gestart met de beleidsvoorbereiding van een herziening van de Boswet. Doel van de herziening is onder meer een betere bescher-

Boswet

De Boswet is het voornaamste wettelijke instrument om het bosbouwbeleid te realiseren. In deze wet worden regels gesteld ten aanzien van de kwantitatieve instandhouding van het bosareaal, waarbij de meldings- en herplantplicht en het opleggen van kapverboden een rol spelen.

Natuurschoonwet

Dit is een wet die fiscale tegemoetkomingen aan eigenaren van onroerende goederen toekent als deze hun onroerend goed als landgoed instand houden en daarmee het natuurschoon bevorderen. Landgoederen die zijn opengesteld ten behoeve van recreatie worden zelfs geheel vrijgesteld van heffing van diverse belastingen. Landgoederen zijn geheel of gedeeltelijk met bossen of andere houtopstanden bezette terreinen, waarvan het blijven voortbestaan voor het behoud van het natuurschoon wenselijk is. Aan de rangschikking van bossen onder de Natuurschoonwet zijn bepaalde voorwaarden verbonden. De fiscale tegemoetkomingen hebben betrekking op de rechten van successie, schenking en vermogensbelasting.

Natuurbeschermingswet

Deze wet beoogt het op afdoende wijze beschermen van gebieden die uit oogpunt van natuurschoon of om hun natuurwetenschappelijke betekenis van algemeen belang worden geacht. Deze wet geeft het rijk de bevoegdheid om terreinen en wateren aan te wijzen als beschermd natuurmonument of als staatsnatuurmonument. Voor aangewezen beschermde natuurmonumenten kan in overeenstemming met de eigenaar/gebruiker een beheersplan worden vastgesteld op basis waarvan beheersvergoedingen kunnen worden toegekend.

Landinrichtingswet

Deze wet bevat regels met betrekking tot de inrichting van de landelijke gebieden. Bij de procedurele bepalingen hebben de provinciale besturen een belangrijke rol. Landinrichting is bedoeld om de inrichting van het landelijk gebied te verbeteren overeenkomstig de functies van het betreffende gebied, zoals deze bij de ruimtelijke ordening zijn aangegeven. Bij landinrichting kunnen maatregelen en vernieuwingen worden getroffen voor onder andere de bos-, tuin- en landbouw, de natuur, het landschap, de infrastructuur, de openluchtrecreatie en cultuurhistorie. De wet onderscheidt verschillende vormen van landinrichting.

Jachtwet

Deze wet legt de jachthouder de verplichting op wildschade te voorkomen door de wildstand op een redelijk geacht peil te houden. De wet bevat een aantal regels voor het uitoefenen van de jacht alsmede voor een verantwoordelijk beheer van het wild.

ming van bos tegen het verdwijnen door bestemmingswijzigingen. Momenteel wordt gewerkt aan een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) stortverboden. Onderdeel hiervan zal zijn het verbieden van het storten van hout. Doel is te komen tot hergebruik van hout en/of het verbranden van hout voor energie-opwekking. Met het oog op dit laatste zullen in de periode voordat de AMvB in werking treedt de storttarieven van hout geleidelijk worden opgetrokken.

8.3.3 Subsidieregelingen

Voor de realisering van het bosbeleid is een aantal bestaande subsidieregelingen van belang. Dit zijn de Regeling bijdragen aanleg snelgroeiend bos (tot 1-7-94), de Regeling effectgerichte maatregelen (tot 1-1-95), de Regeling regionaal integraal waterbeheer (tot 1-1-95), de Regeling beheer samenwerking bos en de Regeling particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties. Nieuwe regelingen zijn de Regeling functiebeloning bossen en natuurterreinen, de Stimuleringsregeling bosuitbreiding op landbouwgronden, de Kaderregeling projectsubsidies in de bosbouw en de Kaderregeling publiek private samenwerking.

Functiebeloning bossen en natuurterreinen

Naar aanleiding van het rapport van de Commissie Functiebeloning heeft het rijk in 1992 een voorlopig standpunt inzake functiebeloning aan de Kamer verzonden. Als ingangsdatum van het functiebeloningsstelsel wordt beoogd 1 januari 1994. Vooralsnog zal de uitvoering van de Regeling functiebeloning bossen en natuurterreinen door het rijk (Ministerie van LNV) ter hand worden genomen. Via de Regeling functiebeloning bossen en natuurterreinen kunnen onder meer vergoedingen worden toegekend voor de vervulling van de niet-economische functies van het bos. Deze regeling vervangt de Regeling bijdragen bos en landschapsbouw 1991 en geldt voor particulieren en publiekrechtelijke organen. Voor particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties is sinds 1 januari 1993 een aparte regeling operationeel. Wat betreft bos bestaat het functiebeloningsstelsel uit een basisbijdrage ten behoeve van instandhouding en openstelling. Daar bovenop kan een toeslag voor de natuurfunctie worden verkregen. De toeslag voor de natuurfunctie kan betrekking hebben op de instandhouding van waardevolle natuurlijke bosgemeenschappen (max. 6.000 ha). Wat betreft natuurterreinen bestaat het functiebeloningsstelsel enkel uit de basisbijdrage. Voor particulieren is de basisbijdrage vastgesteld op fl. 140,-/ha, de toeslag voor de natuurfunctie bedraagt fl. 80,-/ha. Voor gemeenten en andere publiekrechtelijke organen bedraagt de basisbijdrage 50% van die voor de particuliere eigenaren. Indien bossen van particulieren of gemeenten waarvoor een bijdrage in het kader van de functiebeloning wordt ontvangen, vervreemd worden aan natuurbeschermingsorganisaties, zullen deze bossen in beginsel niet in aanmerking komen voor een bijdrage in het kader van de Regeling particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties.

Stimuleringsregeling bosuitbreiding op landbouwgronden

De Stimuleringsregeling bosuitbreiding op landbouwgronden volgt de bebos-singssubsidies in de bos en landschapsbouwregeling op. Zij vloeit voort uit de Verordening van de Raad tot instelling van een communautaire steunregeling voor bosbouwmaatregelen in de landbouw (Mac Sharry-regeling).

Deze uitwerking van de EG-regeling geldt voor bos dat nieuw wordt aan-gelegd op landbouwgronden. Iedere eigenaarscategorie kan hiervoor in aanmerking komen, zij het voor verschillende onderdelen van de regeling. Deze onderdelen zijn een bebossingspremie en een inkomenstoeslag ter compensatie van inkomensverliezen voor maximaal 20 jaar.

De inkomenstoeslag voor agrariërs is hoger dan voor niet-agrariërs die hun grond bebossen. Na 20 jaar kan het bos in aanmerking komen voor de Regeling functiebeloning bossen. Na 15 jaar kan echter ook worden besloten om weer over te schakelen op landbouw, indien vrijstelling van de meldings-en herplantplicht is aangevraagd vóór de aanplant. De Stimuleringsregeling bosuitbreiding op landbouwgronden treedt op 1 december 1993 in werking.

Kaderregeling projectsubsidies bosbouw

Projectsubsidies worden door de rijksoverheid beschikbaar gesteld om de positie van de boseigenaren te versterken. Het rijksbelang hierbij is het verbeteren van de bedrijfssituatie van bosbedrijven, de realisering van de gewenste zelfvoorzieningsgraad van hout en het verminderen van de kosten van aankoop, waardoor de bossen in Nederland al hun functies kunnen blijven vervullen terwijl voor de samenleving de kosten zo laag mogelijk blijven (zie hoofdstuk 5). Beoogd wordt de kaderregeling voor project-subsidies in 1994 te starten. Het gaat om projecten die leiden tot kennis-vermeerdering, (project kennisvermeerdering) een efficiëntere bedrijfsvoering (project bedrijfsplan, project bedrijfsvergelijkingen), verbetering van de afstemming tussen vraag en aanbod (project opzetten houtbank en project houtclassificering) en verbetering van de sociale structuur van de bosbouw-sector (project controle vrijwillige Erkenningregeling Bosbouwambacht-ondernemingen). Deze projectsubsidies kunnen aan bosgroepen of aan boseigenaren worden verleend.

Kaderregeling publiek private samenwerking

Voor de bosuitbreidingsprojecten bij de stadsgewesten buiten de Randstad wordt in vervolg op de huidige projectsubsidies een kaderregeling ont-wikkeld voor publiek private samenwerking. Dit instrument wordt geken-merkt door het feit dat deze boslocaties worden ontwikkeld door derden, waarbij het rijk (LNV) een deel van de financiering op zich neemt.

De financiële bijdrage van LNV bestaat uit een bijdrage voor de bebossings-kosten en een bijdrage in de waardevermindering van de grond. Het niveau van de bijdrage is maximaal f. 12.000 tot 15.000 per ha. Maximaal 3000 ha komt voor een rijksbijdrage in aanmerking.

8.4 ONDERZOEK, VOORLICHTING EN ONDERWIJS

8.4.1 Inleiding

Ten aanzien van de bosbouwsector is het drieluik onderzoek, voorlichting en onderwijs (het 'OVO-drieluik') minder goed ontwikkeld dan ten aanzien van andere beleidssectoren van het ministerie van LNV. In de actiepunten van de nota LNV-kennisbeleid, die in 1993 is verschenen, is prioriteit gelegd bij de sectoren bos, natuur, landschap en openlucht recreatie voor de uitwerking van een systematisch en samenhangend kennisbeleid, in overleg tussen overheid en maatschappelijke actoren. De laatste jaren is de aandacht voor kennis en kennisinfrastructuur binnen de bosbouwsector toegenomen. Het ministerie van LNV heeft, evenals de OVO-organisaties, zijn specifieke verantwoordelijkheid ten aanzien van het kennisnetwerk.

De herbezinning van de rijksoverheid op haar taken heeft invloed op het kennisnetwerk. De nadruk op zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid van de sector neemt toe, waardoor sterkere gebruikersinvloed en marktwerking plaats heeft. De betrokkenheid van de gebruikers kan hierdoor positief worden beïnvloed. Vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van de OVO-organisaties wordt binnen het Ministerie van LNV uitgewerkt in vergroting van de autonomie van de onderwijsinstellingen, privatisering van de landbouwvoorlichting, verzelfstandiging van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek en herpositionering van de proefstations.

8.4.2 Onderzoek

Het rijk verwacht dat de betekenis van onderzoek in de bosbouw zal toenemen. Het bosbouwkundig onderzoek zal zich moeten richten op een economisch en ecologisch perspectief voor het bos en de bosbedrijven. Diverse onderdelen van het ministerie van LNV spelen een rol bij het onderzoek zoals de Directie Wetenschap en Technologie, diverse beleidsdirecties waaronder de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (waaronder met name het Instituut voor Bos en Natuurbeheer, het Staringcentrum en het Landbouw Economisch Instituut) en de Landbouwuniversiteit van Wageningen. Bij het lopend onderzoek zal speciale aandacht worden besteed aan de relatie tussen de relevante onderzoeksinstellingen en de bosbouwsector.

De belangrijke kerntaken in het onderzoek worden hieronder genoemd. Deze kerntaken van onderzoek zullen worden uitgewerkt in het LNV-Kennisbeleidsplan 1994-1998.

Ontwikkeling van kennis over effecten van milieuvervuiling op bossen

In het Additioneel Programma Verzuringsonderzoek wordt veel aandacht besteed aan de effecten van verzuring en vermesting. Van belang is met name de vertaling van de bestaande kennis naar maatregelen om de effecten op bosecosystemen zo ver mogelijk te beperken en het analyseren van

mogelijk negatieve neveneffecten van deze maatregelen. Met name de effectgerichte maatregelen zijn hierbij van belang. Ook de resultaten van de praktijkproef Peel die in 1994 verschijnen worden hierin betrokken.

Ten aanzien van de effecten van verdroging en de belangrijke betekenis van bossen in de waterhuishouding en voor waterconservering zijn veel essentiële basisgegevens nog niet beschikbaar. Het onderzoek hiernaar wordt sinds 1993 in het Nationaal Onderzoekprogramma verdroging gestimuleerd. De nog grote onzekerheden over de gevolgen van klimaatsveranderingen maken een inschatting van de effecten op boscosecosystemen vrijwel onmogelijk. Studies hierover zijn gewenst. In dit kader moet ook het belang worden genoemd van een adequaat monitoring netwerk om veranderingen (als gevolg van milieuveranderingen of mitigerende maatregelen) in boscosecosystemen tijdig te signaleren en een indicatie te geven van de oorzaak van de veranderingen. Door middel van multiple stress onderzoek zal het inzicht in de effecten van ozon op het bos worden vergroot.

Er zal een overzicht gemaakt worden van de mogelijke maatregelen die binnen het bos genomen kunnen worden om te anticiperen op het broeikass-effect. Gedacht wordt aan boomsoortenkeuze in relatie tot herkomsten en groeiplaats, aan bescherming van groeiplaats door middel van lange omlopen en door het vermijden van kaalkap. Ook wordt aan effectgerichte maatregelen in relatie met de voedingsstoffenhuishouding gedacht en aan stimuleren van gemengd bos in leeftijd en samenstelling. Monitoring van ziekten en plagen is hierbij van groot belang. Ook de bescherming van genetische diversiteit (naar natuurlijke verjonging, instellen zaadgaarden, verbetering vermeerderingsmethoden) is een aandachtsgebied voor het onderzoek.

Ontwikkeling van kennis inzake het functioneren van boscosecosystemen

Samen met het Begrazingsonderzoek en het onderzoek naar de Classificatie van Nederlandse Boscosecosystemen vormt het Programma Bosreservaten een belangrijke basis voor de kennisontwikkeling over het boscosestroom. Bosreservaten zijn (delen van) bosgebieden ter grootte van 5 tot 40 ha waar geen ander beheer wordt gevoerd dan het weren van storende invloeden van buitenaf. Dit heeft tot doel door langjarige waarneming en onderzoek inzicht te krijgen in de spontane natuurlijke processen in bossen wanneer er geen menselijke ingrepen meer plaatsvinden. De resultaten daarvan zijn van groot belang voor het toekomstige bosbeheer.

De in te stellen bosreservaten zullen op den duur een representatieve weergave vormen van het gehele Nederlandse bosareaal en de daarbinnen te onderscheiden groeiplaatsen en bostypen. Thans zijn 27 bosreservaten aangewezen en 12 toekomstige reservaten gelocaliseerd. Jaarlijks zullen er nog eens gemiddeld 3 worden aangewezen, zodat er in het jaar 2000 uiteindelijk maximaal 60 bosreservaten zijn.

Naast de monitoring van de relatief jonge reservaten in eigen land, omvat het programma tevens enkele oudere referentiebossen in Europa. Voortzetting van dit onderzoek is ondermeer van belang voor de verdieping van de kennis over natuurontwikkeling en het scheppen van voorwaarden daarvoor (kans-

11 RELATIE BOSDOELTYPEN EN NATUURDOELTYPEN

Een bosdoeltype geeft aan de hand van een aantal kenmerken die betrekking hebben op o.a. de samenstelling, de structuur en het beheer, een systematische beschrijving van een bos, zoals de beheerder dat in de huidige of volgende bosgeneratie kan realiseren. Daarmee geeft de keuze voor een bosdoeltype de richting van de bosontwikkeling aan. Dit keuzeprocess kan door bosdoeltypen worden ingegeven.

Binnen het landelijke beleid van het Meerjarenplan Bosbouw werden de bosdoeltypen geïntroduceerd als een landelijk planningsinstrument (SBB, planning met behulp van bosdoeltypen 1984). Het Meerjarenplan doet uitspraken over de gewenste bosdoeltypen-verdeling in de toekomst. Met de evaluatie van het Meerjarenplan Bosbouw is het gebruik van de bosdoeltypen bekeken. T.a.v. van de bosdoeltypen als een systeem van planning bestaat op grond van studie en navraag bij de gebruikers veel kritiek. De kritiek spitst zich vooral toe op het gebruik van de bosdoeltypen voor de aansturing van het beheer. Daarvoor was het systeem te weinig toegesneden op de wensen van de gebruikers, maar ook niet van oorsprong ontwikkeld. Dit neemt niet weg dat bij vrijwel alle gebruikers ook positieve geluiden te horen waren. Over het algemeen worden de bosdoeltypen als zinvol beschouwd, vooral voor het denkproces over, en het bespreekbaar maken van de bosontwikkeling. Als belangrijk punt van de bosdoeltypen komt de rol als "beeldvormer" naar voren.

Voor het landelijke beleid is een omschrijving van bosdoeltypen danwel andere vormen van einddoelplanning, zoals die van de Potentieel Natuurlijke Vegetatie, niet meer strikt noodzakelijk. Het bosbeleid stuurt hier niet langer op. Binnen het Bosbeleidsplan is de sturing op boomsoortensamenstelling verdwenen en bovendien zijn andere kwalitatieve doelen zoals menging, openstelling, inheemse bostypen in operationele doelen vertaald. De aansluiting vindt nu in principe op resultaat plaats. Daarbij is de indeling in hoofdgroepen en natuurdoeltypen uit de Ecosysteemvisie Bossen richtinggevend.

De multifunctionele bosdoeltypen kunnen nog steeds gebruikt worden als het gaat om het denkproces en het bespreekbaar maken van de bosontwikkeling. De bosdoeltypen dienen dan als beeldvormer. Binnen dit kader zijn de bosdoeltypen in verband gebracht met verschillen in groeiplaatskwaliteiten (Albos) en de bostypen van de Werf (ecosysteemvisie bossen). T.o.v. het Meerjarenplan Bosbouw verdwijnt echter de sturing op de bosdoeltypenverdeling. Deze aansturing wordt aan de beheerders overgelaten. Daarbij kan het systeem van bosdoeltypen uit het Meerjarenplan Bosbouw een hulpmiddel zijn.

rijke locaties, referentiewaarden), evenals voor een meer concrete invulling van het begrip 'biodiversiteit' en het gebruik ervan als maatstaf voor de kwaliteit van het (bos)milieu.

Ontwikkeling van kennis inzake de functievervulling van bossen

Mede gezien het beperkte bosareaal in Nederland wordt bij functievervulling gekozen voor: combineren waar mogelijk, alleen scheiden waar noodzakelijk. Dit legt een belangrijk accent bij het optimaliseren van verschillende functies en het ontwikkelen van eenvoudig meetbare criteria voor de verschillende functies. Ook het kwantificeren van de verschillende immatriële functies van bos en van de macro-economische betekenis van bos en bosbouw is hierbij van groot belang. Ook bij de bosuitbreiding spelen de verschillende functies en de waardering daarvan een belangrijke rol; in dit verband is onderzoek aangaande de maatschappelijke en bestuurlijke aspecten van belang. Naar aanleiding van een recente analyse naar de betekenis van hout als brandstof en energiedrager is nader onderzoek naar de mogelijkheden van houtteelt op landbouwbedrijven gewenst, inclusief de daarmee samenhangende ruimtelijke en verwerkingsaspecten. Tevens zal de informatieverzameling over bos en bosbouw voortgang vinden. Hierbij wordt met name gedacht aan het uitbrengen van de Vijfde Bosstatistiek. De Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek zal, waar het de cultuurhistorische waarden betreft, bijdragen in het ontwikkelen van kennis inzake de functievervulling van bossen.

Ontwikkeling van kennis inzake het beheer van bosterreinen

Een belangrijk aspect van dit onderzoek vormt de verdere ontwikkeling van kleinschalige beheersmethoden (aansluitend bij Pro Silva en geïntegreerd bosbeheer) en een analyse van de ecologische, technische en economische mogelijkheden hiervan. Verder is ten behoeve van het bosbeheer de voortzetting van opbrengst- en bijgroei-onderzoek (vooral ten behoeve van toepassing in gemengde opstanden en ten behoeve van het monitoren van de bosontwikkeling) en het onderzoek naar herkomsten en selecties (gebruik inheemse herkomsten van boom- en struiksoorten, weerstand tegen ziekten en plagen, selectiecriteria ten behoeve van natuurlijke verjonging) noodzakelijk.

Ontwikkeling van kennis inzake de bedrijfsvoering

Dit onderzoek zal met name gericht zijn op het verbeteren van de planning, de bedrijfsvoering (en -boekhouding), verbeteren van de kosten/batenverhouding in het beheer en kennis van houtkwaliteit en houtmarkt. Belangrijk hierbij is het kostenaspect van uitvoering van boswerkzaamheden en de ontwikkeling van normen daarvoor. Waar de opbrengsten uit produkt-verkoop een grotendeels niet beïnvloedbaar marktgegeven zijn, zal gekeken worden naar kostenbesparing in de uitvoering van werkzaamheden zelf en de organisatorische kant ervan in de keten van bos tot en met verwerkende industrie; bepaling van normkosten is hierbij een belangrijk hulpmiddel.

Ontwikkeling van kennis in internationaal verband

Naar aanleiding van het rapport 'Grond voor Keuzen' dat in 1993 verscheen zullen de mogelijkheden voor bosaanleg in Europa nader onderzocht worden. De relatie tussen landbouw en bosbouw zal hierin aandacht krijgen. Onderzoek als gevolg van Europese afspraken (EG, Europese Ministers-conferenties, samenwerking Oost-Europa) zal worden gecontinueerd, evenals de onderzoeksprogramma's in het kader van de ontwikkelings-samenwerking, bijvoorbeeld via het CIFOR. Met name door de Europese samenwerking zal meer en meer sprake zijn van samenwerking in onderzoeksprojecten met andere landen en mogelijk ook van een taakverdeling tussen verschillende landen. Het is daarbij van het grootste belang dat dit kan plaatsvinden op basis van gelijkwaardigheid.

Ontwikkeling van kennis op gebied van selectie en veredeling

Voor realisering van het bosuitbreidingsprogramma van het Bosbeleidsplan is de beschikbaarheid van (een relatief grote hoeveelheid) plantsoen van hoogwaardige kwaliteit vereist. De ontwikkeling van de kennis dient gericht te zijn op verbetering van de genetische en uiterlijke kwaliteit van plantsoen dat afgestemd is op de gewenste functie vervulling van het huidige en toekomstige Nederlandse bos.

8.4.3 Voorlichting

Het rijk heeft specifieke taken op het gebied van de beleidsvoorlichting. De directie NBLF zal dit instrument enerzijds inzetten bij het presenteren, verklaren en toepassen van onder andere de wetten en regelingen voor de bosbouw. Anderzijds zal voorlichting een bijdrage leveren aan de draagvlak-vergroting voor die aspecten uit het Bosbeleidsplan, waar juist de realisatie van het beleid mede afhankelijk is van de inzet van andere overheden en organisaties.

Reeds in eerdere hoofdstukken zijn voorlichtingsinspanningen van het ministerie van LNV genoemd. De belangrijkste zijn:

- voorlichting over het beleid, zoals de maatregelen voor bosinstandhouding, het bosuitbreidingsprogramma en de nieuwe beheersmethoden.
- voorlichting over de instrumenten, zoals over de wet- en regelgeving, het functiebeloningstelsel, de regeling stimulering bosuitbreiding op landbouwgronden en de kaderregeling voor projectsubsidies.
- voorlichting ten behoeve van het bosbedrijf, te weten maatregelen tegen de effecten van verzuring en vermesting, maatregelen tegen verdroging, verhoging van de houtoogst, nieuwe beheersmethoden stimuleren zoals geïntegreerd bosbeheer en Pro Silva beheer, fiscale voordelen van de Natuurschoonwet, bedrijfsmatiger beheer en praktische kennis ten behoeve van bosaanleg.

Planmatige voorlichtingsactiviteiten worden in de werkplannen van LNV/ NBLF opgenomen. Van belang is de samenhang tussen de te realiseren

beleidsdoelen en de positie van de betrokken doelgroep. Met behulp van voorlichtingsprogrammering wordt deze samenhang versterkt.

Een bijzonder aspect van voorlichting is het streven om via communicatie de positie van het bos te versterken. Hierbij gaat het er om de sterk versnipperde belangen binnen de bosbouwsector te bundelen. De Stichting Probos kan op dit vlak een rol spelen. De inzet is gericht op het formuleren van gemeenschappelijke publiek-private doelstellingen en op concrete activiteiten om het 'bosbewustzijn' van de samenleving te vergroten.

8.4.4 Onderwijs

Het Structuurschema Groene Ruimte richt zich op de combinatie van de verschillende functies die binnen de groene ruimte een rol spelen. Aandacht voor de integratie, afweging of menging van deze functies is een belangrijk onderwerp voor het onderwijs in de toekomst.

Mede gezien de steeds toenemende eisen aan het bos en de steeds veranderende milieuomstandigheden is het van belang om te beschikken over deskundige beheerders in het veld. Naast hun specifieke vakmatige deskundigheid moeten deze beheerders kennis hebben van onder andere het functioneren van bosccosystemen, de verschillende functies in bossen en de manier waarop die gerealiseerd en gecombineerd kunnen worden. Naast de bedrijfsmatige aspecten zal ook aandacht worden besteed aan beheersmethoden zoals geïntegreerd bosbeheer en Pro Silva-beheer, waarbij een hoge mate van vakbekwaamheid nodig is.

Het op de bosbouwsector gerichte onderwijs omvat het middelbaar, het hoger en het universitair onderwijs. Onderscheid wordt gemaakt naar middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs op Hogere Agrarische Scholen en de Landbouwuniversiteit.

De structuur van het middelbaar beroepsonderwijs is in 1992 drastisch veranderd. Dit heeft geresulteerd in een opdeling in drie kwalificatieniveaus. In 1994 zullen de opleidingen op het gebied van de bosbouw, milieu- en cultuurtechniek en de groenvoorzieningen veranderen voor wat betreft de diplomastructuur. Inhoudelijk zullen deze veranderingen vooral gepaard gaan met toenemende aandacht voor ondernemerschap (bedrijfsmatig werken, milieu- en kwaliteitszorg, arbeidsomstandigheden), voor integraal beheer en voor communicatie (sociale vaardigheden). Momenteel wordt onderzocht of er in het cursusonderwijs behoefte is aan cursussen houtteelt voor agrariërs.

Het hoger landbouwonderwijs zal de aandacht vooral richten op het voor de ingenieurs-opleiding zo belangrijke vermogen om te komen tot een integrale benadering van de problematiek van de groene ruimte. Deze staat in nauwe relatie tot de hiervoor al genoemde integratie van functies binnen de groene ruimte tot het begrip ruimtelijke kwaliteit.

tabel 3: Rijksuitgaven voor het bosbeleid in de planperiode 1994-1998 (in mln)

a) Regeling functiebeloning:
Inclusief doorloop huidige Regeling
Bijdragen Bos- en
Landschapsbouw

b) betreft de uitgaven c.q.
inkomsten, die toegerekend moeten
worden aan het 'produkt bos' als
bedoeld in het Bosbeleidsplan

c) exclusief bufferzone VROM

d) over voortzetting van
financiering na 1998 zal worden
beslist op basis van de evaluatie van
de Regeling Stimulering bosaanleg
op landbouwgronden

e) betreft een toeslag op
aahlegsubsidie

f) reguliere uitgaven niet
opgenomen

	1994	1995	1996	1997	1998	Begrotings- artikel
INSTANDHOUDING						
- Verdrogingsakties		1.0	2.0	3.0	4.0	04.01/03 V&W/VROM
* Effectgerichte maatregelen						
* Regeling EGM	3.5	3.5	4.0	4.0	4.0	04.04
* Intensivering	pm	pm	pm	pm	pm	VROM/NMP-2
BEHEER						
- Regeling functiebeloning a)						
* Basisbijdrage	14.3	14.0	13.9	13.7	13.6	04.04
* Toeslagen		0.5	0.5	0.5	0.5	04.04
* Samenwerkingsregeling	1.0	1.2	1.3	1.4	1.5	04.04
- Regeling Terreinbeherende NB-organisaties	5.1	5.0	4.9	4.9	4.8	04.03
- Staatsbosbeheer b)	29.7	29.6	29.5	29.3	29.1	01.01
- Pilotproject bedrijfsplan	0.3	0.3	0.3	0.3		04.04
UITBREIDING						
- Randstadgroenstructuur c)	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	04.01/2/4/5
- Grote Groengebieden	16.5	16.5	16.5	16.5	16.5	04.01/2/5/ SGR-bronnen
- 15 stadsgewesten (PPS)	1.2	1.5	2.5	2.5	2.5	04.04
- Bos/landschap in landinr.	18.6	18.6	18.6	18.6	18.6	04.01/2
- Natuurontwikkeling en overig bos en landschap	29.8	29.8	29.8	29.8	29.8	04.01/2/3/ SGR-bronnen
- Flevoland	5.0	5.0	5.0			V&W
- Bos op landbouwgronden						
* Bebossing	1.5	4.0	4.0	4.0	4.0	04.04
* Inkomenscompensatie d)	0.6	2.2	3.8	5.4	7.0	04.04
* Regeling aanleg snel- groeiend bos e)	3.6					EZ
OVERIG						
- Onderzoek en Voorlichting f)						
* Intensivering onderzoek	0.3	0.5	0.5	0.5	0.5	04.04
		1.5	1.5	1.5	1.5	06.01
- Bijdrage part. organisaties	1.4	1.3	1.3	1.3	1.3	04.04
- Projecten	1.2	1.8	2.1	3.3	1.8	04.04
TOTAAL	142.0	146.3	150.5	149.0	149.5	
INTERNATIONAAL						
- Algemeen	100	100	100	100	100	OS
- Tropisch regenwoud	50	50	50	50	50	OS
TOTAAL	150	150	150	150	150	
TOTAAL GENERAAL	292.0	296.3	300.5	299.0	299.5	
RELEVANTE ONTVANGSTEN						
* Staatsbosbeheer b)	13.2	13.0	12.8	12.7	12.5	M. 1.01
* EG-bijdrage Begeleidende maatregelen	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	M. 4.01
	1.5	3.6	4.9	5.6	6.4	M. 4.04
TOTAAL	18.2	20.1	21.2	21.8	22.4	

TOELICHTING OP TABEL 3

Instandhouding

Het generieke verdrogingsbeleid is erop gericht, middels aanpak van bronnen van verdroging en voeren van herstelbeleid, het areaal verdroogde bossen en natuurgebieden in het jaar 2000 met 25% terug te brengen. Hiertoe zal in het kader van het bufferbeleid zoals verwoord in het Structuurschema Groene Ruimte met ingang van 1-1-1995 voor regionale waterbeheerders (provincies en waterschappen) een nieuwe verdrogingregeling worden ingevoerd (opvolger van de Regeling integraal waterbeheer - REGIWA). De in de tabel opgenomen bedragen van fl. 1 mln. in 1995 oplopend tot fl. 4 mln. in 1998 betreffen een raming van de specifiek voor bos bestemde uitgaven.

In het kader van het EGM-beleid en het generieke verdrogingsbeleid wordt, gebaseerd op de voorlopige conclusies van de Evaluatie EGM-bos, gewerkt aan aanpassing van de huidige EGM-subsidie. Daarbij wordt gedacht aan verhoging van de rijksbijdrage, verbreding van de doelgroep, verhoging van het normbedrag voor herstelmaatregelen en vereenvoudiging van de uitvoering. De EGM-subsidie zal wellicht in de vorm van projectsubsidies worden verleend. Voorts is een uitbreiding van het meetnet bosvitaliteit voorzien. In het kader van het NMP-2 zal besluitvorming plaatsvinden over de inzet van eventuele extra EGM-maatregelen.

Beheer

Voor het beheer van het huidige bosareaal is ca. fl. 50 mln. per jaar uitgetrokken. In verband met de positieve externe effecten van bossen wordt via de Regeling functiebeloning bossen en natuurterreinen bijgedragen in het beheer van particulieren (geschatte oppervlakte 75.000 ha) en gemeenten (geschatte oppervlakte 46.000 ha). Jaarlijks wordt voor functiebeloning (inclusief toeslagen) ca. fl. 14,5 mln. uitgetrokken.

Via de Regeling beheer samenwerking bos wordt het bedrijfsmatig handelen van de bosbeheerders bevorderd. Met het oog hierop zullen tot en met 1997 aan particulieren ook projectsubsidies worden beschikbaar gesteld voor het opstellen van een bedrijfsplan. De particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties (ca. 36.000 ha bos) ontvangen een rijksbijdrage op grond van de Regeling particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties.

In het kader van de verzelfstandiging van het Staatsbosbeheer (ca. 85.000 ha bos) zullen op basis van de meerjarenprogrammering en normbedragen per terreintype jaarcontracten worden afgesloten over het te voeren (bos)beheer. Met betrekking tot de financiering van de als gevolg van de bosuitbreiding oplopende beheerslasten wordt verwezen naar het Structuurschema Groene Ruimte.

Uitbreiding

Het bosuitbreidingsbeleid is erop gericht het areaal bos in Nederland de komende 25 jaar met 75.000 ha te vergroten. Dit is inclusief de indicatieve taakstelling (ca. 30.000 ha) met betrekking tot de bosaanleg op landbouwbedrijven na het jaar 2000 en een raming van het door derden te financieren bos in combinatie met woningbouw en nieuwe landgoederen. Jaarlijks draagt het Rijk ca. fl. 85 mln. bij aan de bosaanleg. Door of in opdracht van de overheid wordt in de planperiode gemiddeld 1400 ha bos per jaar aangelegd. Hiervoor heeft het rijk de beschikking over het instrumentarium van de randstadgroenstructuur, landinrichting, natuurontwikkeling (inclusief nationaal landschapspatroon) en bosaanleg in Flevoland.

Door of op initiatief van derden wordt jaarlijks in de planperiode gemiddeld 1600 ha aangelegd door middel van 1200 ha bosaanleg op landbouwbedrijven (Regeling stimulering bosaanleg op landbouwgronden), 100 - 200 ha via Kaderregeling publiek-private samenwerking bos en naar schatting 200 - 300 ha bosaanleg in combinatie met woningbouw of nieuwe landgoederen. Daarnaast zal door natuurlijke processen in natuurterreinen het areaal bos worden vergroot. De Europese Gemeenschap financiert voor 50% mee in de uitgaven van de Regeling stimulering bosaanleg op landbouwgronden. Additioneel op de bebossingssubsidies kan tot 1-7-94 een premie worden verstrekt op grond van de Regeling aanleg snelgroeiend bos.

Overig

In de planperiode zal het bosbouwkundig onderzoek zich richten op het ecologisch en economisch perspectief voor het bos en de bosbedrijven. Door herschikkingen ten gunste van de bosbouw van in totaal fl. 8,3 miljoen over de jaren 1994 tot en met 1998 zal een intensivering van het bosbouwkundig onderzoek mogelijk worden. Concrete uitwerking van de onderzoeksprogrammering vindt in samenwerking met de bosbouwsector en onderzoeksorganisaties plaats in het Kennisbeleidsplan 1994-1998.

Teneinde het bedrijfsrendement van de bosbouwsector te verhogen kunnen op projectmatige basis bijdragen worden verstrekt voor de aspecten hout, bedrijf en sociaal (o.a. opzetten houtbank, houtcertificeringssysteem, bedrijfsvergelijkingen e.d.). Hiervoor is in de periode 1994 tot en met 1998 fl. 2 à 3 mln. per jaar beschikbaar. Op grond van de Regeling niet-terreinbeherende particuliere natuurbeschermingsorganisaties wordt voor ongeveer fl. 1,3 mln. per jaar bijgedragen in de exploitatie van organisaties die opereren op het gebied van de bosbouw.

Voor internationaal bosbeleid is op de begroting van het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking een bedrag van fl. 150 mln. uitgetrokken, waarvan fl. 50 mln. ten behoeve van het tropisch regehwoud.

Dit vraagt om nauwe contacten van de Landbouwuniversiteit en de Agrarische Hogescholen met enerzijds beleid, beheer en onderzoek en anderzijds met onderwijsinstellingen die zich eveneens richten op functies binnen de groene ruimte.

In de komende jaren zal een verkenning worden uitgevoerd naar de toekomst van de Landbouwuniversiteit. Daarbij staan de (internationale) mogelijkheden voor samenwerking en profilering op het gebied van onderzoek en onderwijs, ook met het hoger agrarisch onderwijs, centraal.

8.5 FINANCIERING

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de financiële middelen die nodig zijn ter realisering van het bosbeleid. Het gewenste beleid kan alleen tot stand worden gebracht als naast het rijk ook andere overheden en de particuliere sector (mee)financieren. Naast de relevante uitgaven en ontvangsten van het Rijk voor de planperiode 1994 - 1998, zoals weergegeven in tabel 3, worden dan ook van anderen substantiële bijdragen verwacht in het beheer, de instandhouding en de uitbreiding van het bosareaal in Nederland.

Bij de instrumentele invulling is hiertoe een aantal voorzieningen getroffen. Zo kunnen projectsubsidies worden toegekend in combinatie met bijdragen door derden, worden bepaalde vormen van bosuitbreiding volledig door derden gefinancierd en is de opzet van het functiebeloningsstelsel zodanig dat derden kunnen besluiten mee te financieren indien zij boscijbezitters willen stimuleren bepaalde functies (extra) te laten vervullen. Voorbeelden hiervan zijn extra recreatieve voorzieningen in het bos nabij horecagelegenheden, beloning van de drinkwaterfilterende functie, van het netto CO₂-vastleggend vermogen van bossen en van de omvorming naar hoog-productieve houtsoorten. Ook kunnen de mogelijkheden van sponsoring van bosbeheer en bosaanleg aanmerkelijk groter zijn dan hetgeen nu op dit terrein wordt bereikt. In de komende jaren zal aan dit aspect van het 'vermaatschappelijken' van ons bos aandacht worden besteed.

In het Bosbeleidsplan is voorzien in additionele financiering ter grootte van ca. fl. 5,3 mln. in 1994 oplopend tot ca. fl. 14,6 mln. in 1998. De extra middelen vloeien voort uit de EG-medefinanciering van de begeleidende maatregelen in het kader van de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (fl. 5 mln. in 1994 oplopend tot ca. fl. 10 mln. in 1998) en uit herschikkingen op de LNV-begroting (fl. 0,3 mln. in 1994 oplopend tot fl. 4,6 mln. in 1998).

Uit de (aanvullende) Mac Sharry-gelden zal de met de bebossing op landbouwgronden samenhangende inkomenscompensatie worden gefinancierd. Hiermee is een bedrag gemoeid van cumulatief ca. fl. 1,6 mln. per jaar, vanaf 1995.

Ten behoeve van de financiering van het functiebeloningsstelsel vindt onder andere een herschikking plaats van middelen voor verwerving van traditionele natuurterreinen. Deze herschikking op de LNV-begroting zal in de eerste plaats worden gerealiseerd door beperking van de aankoop van traditionele natuurterreinen en bossen, ad. fl. 1,0 mln. met ingang van 1995 (gelijkelijk verdeeld over de particuliere natuurbeschermingsorganisaties en het Staatsbosbeheer); de in het Structuurschema Groene Ruimte en het Natuurbeleidsplan opgenomen verwervingstaakstelling van maximaal 40.000 ha traditionele natuurterreinen en bossen, wordt hiertoe met ca 4000 ha (gemiddeld 150 ha per jaar) verlaagd tot maximaal 36.000 ha.

In de tweede plaats zal er met ingang van 1995 een reallocatie plaatsvinden van de thans beschikbare middelen voor natuurbeheer (project beheersanalyse) (zie noot 1).

De op dit moment in discussie zijnde intensivering van het EGM-beleid kan tot additionele uitgaven leiden. De intensivering is afhankelijk van de besluitvorming in het kader van het NMP-2.

In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de omvang en herkomst van de beschikbare middelen voor de uitvoering van het bosbeleid. De vermelde bedragen zijn (na budgettaire verwerking van de herschikkingen) aanwezig in de begroting en meerjarenramingen.

(1) Nog budgettair te verwerken bij Voorjaarsnota 1994:

	1995	1996	1997	1998 ev	art.
beperken verwerving)	0.5	0.5	0.5	0.5	04.02—>04.04
trad. natuurterreinen)	0.5	0.5	0.5	0.5	04.03—>04.04
reallocatie beheer	0.9	-	-	2.1	04.03—>04.04
	1.9	1.0	1.0	3.1	

NB. In aanvulling op de voornoemde herschikking wordt ten behoeve van functiebeloning natuur (art. 04.03) fl. 0.5 miljoen vrijgemaakt, gelijkelijk verdeeld over artikel 04.02 en 04.03 (interne herschikking). De budgettaire verwerking van de noodzakelijke wijziging van de verplichtingen op art. 04.04 zal in 1994 plaats vinden.

9 AKTIEPROGRAMMA

ACTIVITEITEN BIJ HOOFDSTUK 3 DUURZAME INSTANDHOUDING

activiteit 1	Algemene Milieu Kwaliteit
Doel/omschrijving	: Realiseren van de Algemene Milieu Kwaliteit voor alle bossen in de Ecologische Hoofdstructuur in 2010
Middel	: Algemeen milieubeleid, Opstellen van Integraal plan van aanpak door provincies, opname bossen in provinciaal en regionaal milieubeleid
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, waterbeheerders
activiteit 2	Effectgerichte maatregelen tegen verzuring en vermessing
Doel/omschrijving	: Uitvoeren van Effectgerichte Maatregelen ter overbrugging van de periode tot de Algemene Milieu Kwaliteit is gerealiseerd, in multifunctionele bos en in bossen met accent natuur
Middel	: Regeling effectgerichte maatregelen, onderzoek, evaluatie EGM-regeling, in 1994 opstelling uitvoeringsplan
Direct betrokkenen	: Rijk, bosgroepen, boseigenaren
activiteit 3	Herstel van 25 % van de verdroogde bodems onder bossen en natuurgebieden
Doel/omschrijving	: Herstel van het verdroogde bos- en natuurgebied met 25% in 2000 ten opzichte van 1985
Middel	: Herstel door middel van opvolger regeling REGIWA en bufferbeleid, provinciale waterhuishoudingsplannen waterconservering en beheersmaatregelen
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, waterschappen, boseigenaren
activiteit 4	Verdroging in overige bossen
Doel/omschrijving	: Onderzoek naar noodzaak tot herstel van overige bossen
Middel	: Overleg, onderzoek
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies
activiteit 5	Compensatie van bossen
Doel/omschrijving	: Tegengaan vernietiging bos door aanpassing van de Boswet.
Middel	: Herziening Boswet (start beleidsvoorbereidingen in 1993)
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, gemeenten
activiteit 6	Terugdringing versnippering
Doel/omschrijving	: Terugdringen versnippering van bosareaal
Middel	: Realisering Ecologische Hoofdstructuur, bosaanleg
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen
activiteit 7	Voorlichting Instandhouding
Doel/omschrijving	: Deelname particulieren aan regeling EGM; kennisverspreiding omtrent maatregelen om de weerstand tegen effecten van vermessing/verzuring in bossen te vergroten; kennisverspreiding omtrent waterconserverende maatregelen in bossen
Middel	: Voorlichting
Direct betrokkenen	: Rijk, boseigenaren, voorlichters

activiteit 8	Onderzoek Instandhouding
Doel/omschrijving	: Volgen van de effecten van de uitvoering van EGM (monitoring); inzicht in de vitaliteit van het bos (inventarisatie); inzicht in de ontwikkeling van groeiplaatsfactoren onder invloed van verzuring en vermisting (inventarisatie); overzicht van de effecten en mogelijk te nemen maatregelen in bossen tegen het broeikas-effect; inzicht in de effecten van ozon op bossen en inzicht in eventueel te nemen maatregelen.
Middel	: Onderzoek
Direct betrokkenen	: Rijk, onderzoeksinstituten
activiteit 9	Duurzaam bosbeheer
Doel/omschrijving	: Het introduceren van duurzaam beheer, uiterlijk in 1995
Middel	: Het opstellen van nationale richtlijnen van duurzaam bosbeheer en hier bekendheid aan geven
Direct betrokkenen	: Rijk, boscijgenaren, NGO's, onderzoek

ACTIVITEITEN BIJ HOOFDSTUK 4 AANSTURING BOSFUNCTIES

activiteit 10	Openstelling van bossen voor recreatie
Doel/omschrijving	: Openstelling van 80% van het bos voor extensieve vormen van recreatie voor het jaar 2000;
Middel	: Functiebeloningstelsel
Direct betrokkenen	: Rijk, boscijgenaren
activiteit 11	Verhoging houtoogst in multifunctioneel bos
Doel/omschrijving	: Velling van 60% van de bijgroei voor het jaar 2000, 70% voor 2010 en 80% voor 2025;
Middel	: Voorlichtingsprogramma, projectsubsidies
Direct betrokkenen	: Rijk, boscijgenaren
activiteit 12	Localisering bos met accent natuur
Doel/omschrijving	: Localisering van bos met accent natuur
Middel	: Gebiedsvisies, functiebeloning, natuurbeschermingswet, verwerving; oprichting Nationale Parken
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, gemeenten, boscijgenaren
activiteit 13	Omvormingsbeheer
Doel/omschrijving	: Afspraken maken met terreinbeherende organisaties over de grootte van kapvlaktes bij omvormingsbeheer ten behoeve van bos met accent natuur
Middel	: Afspraken
Direct betrokkenen	: Rijk, terreinbeherende organisaties
activiteit 14	Natuur in multifunctioneel bos
Doel/omschrijving	: a. Realiseren van 40% gemengd bos voor 2020 en op termijn 60% in multifunctionele bossen b. Realiseren van minimaal 20% bos dat ouder is dan 80 jaar voor het jaar 2020 t.b.v. vergroting natuurwaarden en recreatieve beleving c. Verkleining van 90% van de verjongingsvlakten tot minder dan 1 ha voor het jaar 2000;
Middel	: Voorlichting (a,c), functiebeloning (b)
Direct betrokkenen	: Rijk, boscijgenaren, provincies, overlegorgaan NP

activiteit 15	Voorlichting bij bosfuncties
Doel/omschrijving	: Bevordering kennis omtrent mogelijkheden tot houtoogst; kennisverspreiding over geïntegreerd bosbeheer en Pro-Silva-beheer
Middel	: Voorlichting
Direct betrokkenen	: Rijk, boscigenaren

ACTIVITEITEN BIJ HOOFDSTUK 5 BEHEER EN BEDRIJF

activiteit 16	Geïntegreerd bosbeheer
Doel/omschrijving	: Samen met de bosbouwsector een actieplan opstellen voor het invoeren van geïntegreerd bosbeheer waarin alle aspecten aan de orde komen (voorlichting, onderzoek, plantsoenbehoefte etc.)
Middel	: Actieplan
Direct betrokkenen	: Rijk, boscigenaren, bedrijfsleven, voorlichters, onderzoeksinstituten, boomkwekers
activiteit 17	Gebruik duurzaam hout
Doel/omschrijving	: Stimuleren van duurzame produktiewijzen door vanaf 1996 duurzame produktie als voorwaarde te stellen aan uit de tropen geïmporteerd hout en vanaf 2000 aan alle geïmporteerde houtprodukten
Middel	: (internationaal) overleg
Direct betrokkenen	: Rijk, bedrijfsleven
activiteit 18	Verbetering exploitatieresultaat bosbedrijven
Doel/omschrijving	: Realiseren in 10 jaar van een positief exploitatieresultaat bij 80% van de particuliere bosbedrijven groter dan 50 ha door: a. bevorderen duurzame produktie van hout b. bevorderen hoogwaardiger toepassing van hout c. bevorderen van samenwerking d. bevorderen bedrijfsmatig handelen
Middel	: Overleg, projectsubsidies, samenwerkingregeling en landinrichting
Direct betrokkenen	: Rijk, bedrijfsleven, bosgroepen, boscigenaren
activiteit 19	Voorlichting Natuurschoonwet
Doel/omschrijving	: Verbreiding van kennis omtrent de voordelen van het brengen van bossen onder de Natuurschoonwet
Middel	: Voorlichting
Direct betrokkenen	: Rijk, boscigenaren
activiteit 20	Bedrijfsvoorlichting
Doel/omschrijving	: Strategie opstellen voor de organisatie van de bedrijfsvoorlichting met betrekking tot bos
Middel	: Overleg
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, voorlichters, PROBOS, Bosschap, NVBE
activiteit 21	Onderzoek Beheer en Bedrijf
Doel/omschrijving	: Onderzoek in hoeverre immateriele functies kunnen worden gefinancierd uit bestemmingsheffingen
Middel	: Onderzoek
Direct betrokkenen	: Rijk

activiteit 22	Ketenbeheer
Doel/omschrijving	: Uitwerken van het ketenbeheer voor de bosbouw
Middel	: Onderzoek en overleg
Direct betrokkenen	: Rijk, bedrijfsleven, boseigenaren

ACTIVITEITEN BIJ HOOFDSTUK 6 BOSUITBREIDING

activiteit 23	Bosuitbreiding in de Randstad door het rijk
Doel/omschrijving	: Aanleg van 6.800 ha bos voor het jaar 2010 in de Randstad
Middel	: Verwerving, landinrichting
Direct betrokkenen	: Rijk, provincie

activiteit 24	Overlegplatform bedrijfsleven en overheden
Doel/omschrijving	: Instellen van een overlegplatform bedrijfsleven en overheden om bosaanleg in Randstad te realiseren in combinatie met woningbouw
Middel	: Overleg
Direct betrokkenen	: Rijk, provincie, gemeenten, bedrijfsleven

activiteit 25	Bosuitbreiding in stedelijk gebied buiten Randstad
Doel/omschrijving	: Aanleg van 3000 ha bos in stadsgewesten en overig stedelijk gebied buiten Randstad
Middel	: Kaderregeling publiek private samenwerking, beheersregelingen
Direct betrokkenen	: Rijk, provincie, gemeenten

activiteit 26	Bosuitbreiding in het landelijke gebied
Doel/omschrijving	: Aanleg of spontane ontwikkeling van 54.000 ha bos in het landelijk gebied voor 2020.
Middel	: Landinrichting, Regeling Bosuitbreiding, voorlichting
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, gemeenten, particulieren

activiteit 27	Nieuwe landgoederen
Doel/omschrijving	: Stimuleren ontwikkeling nieuwe landgoederen
Middel	: Ruimtelijke ordening, fiscale maatregelen, voorlichting
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, gemeenten

activiteit 28	Agrificatie
Doel/omschrijving	: De mogelijkheden voor bos met zeer korte omlopen (3 à 7 jaar) nagaan voor agrificatie
Middel	: Uitwerken in een notitie in 1994
Direct betrokkenen	: Rijk

ACTIVITEITEN BIJ HOOFDSTUK 7 INTERNATIONAAL BOSBELEID

activiteit 29	Internationaal bosbeleid ten aanzien van de tropen
Doel/omschrijving	: treffen van maatregelen voor de bescherming en een duurzaam beheer van bossen in de tropen
Middel	: Internationaal overleg
Direct betrokkenen	: Rijk

activiteit 30	Internationaal bosbeleid t.a.v. gematigde en boreale bossen
Doel/omschrijving	: Treffen van maatregelen voor instandhouden bosareaal; behoud oerbossen; actieve stimulering uitbreiding van bosareaal
Middel	: Internationaal overleg
Direct betrokkenen	: Rijk

activiteit 31	Internationaal bosbeleid ten aanzien van Midden- en Oost-Europa
Doel/omschrijving	: Samenwerking met Hongarije, Polen, Tjechië, Rusland op bosbouwgebied
Middel	: Bilaterale overeenkomsten; bosbouwprojecten in multi-laterale samenwerking
Direct betrokkenen	: Rijk, EG
activiteit 32	Overig internationaal beleid
Doel/omschrijving	: Incorporeren bosbeleid in beleid op gebied internationale handel, internationaal natuur, internationaal milieu, EG-landbouwbeleid
Middel	: Internationaal overleg inzake duurzaamheidseis voor internationaal verhandeld hout; inbreng bosbeheersproblemen in GATT-onderhandelingen; verkrijgen van een communautair landbouwbeleid met effectieve stimulering bebossing; bossenprotocol bij klimaatsverdrag gericht op bosbehoud en bosuitbreiding; ontwikkeling EG-bosbeleid
Direct betrokkenen	: Rijk, EG

ACTIVITEITEN BIJ HOOFDSTUK 8 INSTRUMENTARIUM

activiteit 33	Bevorderen medebetrokkenheid
Doel/omschrijving	: Bevorderen van eigen verantwoordelijkheid van CO ₂ -producenten, recreatie-ondernemers en waterwinbedrijven bij realisering van het bosbeleid;
Middel	: Overleg, CO ₂ -certificeringssysteem
Direct betrokkenen	: Rijk, provincies, gemeenten, waterwinbedrijven, ondernemers
activiteit 34	Onderzoek, Voorlichting en Onderwijs
Doel/omschrijving	: Ontwikkeling van kennis inzake effecten van vermessing, verzuring, verdroging, klimaatverandering en maatregelen die deze effecten kunnen beperken; ontwikkeling van kennis inzake de bedrijfsvoering ontwikkeling van kennis inzake de functievervulling van bossen (met name recreatie- en natuurwaarden); ontwikkeling van kennis inzake het beheer van bosterreinen; onderzoek ten gevolge van Europese afspraken; ontwikkeling van kennis inzake het functioneren van bosecosystemen; opstellen voorlichtingsprogramma's; onderwijs
Middel	: Onderzoek, voorlichting, onderwijs
Direct betrokkenen	: Rijk, onderzoeksinstituten, boseigenaren
activiteit 35	Ontwikkeling functiebeloningsstelsel
Doel/omschrijving	: Ontwikkeling van subsidiestelsel voor bossen op basis van functiebeloning
Middel	: Subsidiëring
Direct betrokkenen	: Rijk, boseigenaren (particulieren, publiekrechtelijke organen)

December 1993

Uitgave:

Ministerie van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij,
directie Natuur, Bos,
Landschap en Fauna

Productie:

Directie Voorlichting en
Externe Betrekkingen

Vormgeving:

Bert Zeijlstra

Fotografie:

Martin Kers
Arno Kok
George Warmolds
Hollandse Hoogte
LNV, directie VEB

Cartografie:

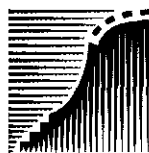
Winifred Broeder

Lithografie:

Nauta en Haagen Oss

Druk:

Den Haag Offset

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ